

Б Р А Н И Ч

ОРГАН АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У БЕОГРАДУ

Уредник Бранича је претседник Адвокатске Коморе у Београду
Владимир Св. Симић

Власник и издавач Бранича је Адвокатска Комора у Београду
коју преставаља претседник Владимир Св. Симић

У име Одбора главни уредници:

Др. Видан О. Благојевић и Др. Радоје Ј. Вукчевић, адвокати

САДРЖАЈ:

Двадесетпет година „Бранича“ од Уредништва	1	дом, а не износ досуђен пресудом изабраног суда од Јовице Б. Мијушковића, судије Среског суда за град Београд.	35
чланци		Недостатци и нелогичност у кривичном закону за дело против имовине у погледу одмеравања казне за дело из § 314 к. в. према делу из § 316 к. в. у. в. §§ 315 и 317 к. в. од Миодрага Стојановића, заменика Државног тужиоца за град Београд.	36
Судија између закона и живота од Владимира Св. Симића, адвоката — Београд.	2	СУДСКА ПРАКСА	
Национално кривично право од Др Јураја Кулаша, адвоката — Београд.	21	Две интересантне одлуке Касационог суда, једног истог одељења о једној истој ствари у истој половини 1936 год. али различите од Душана М. Банића, судије Окружног суда за град Београд.	38
Ако је адвокат стално ангажован за послове свога властодавца, и ти су послови у континуитету, онда застарелост за све обављене послове почиње тећи од последње обављене радње и не узима се, да за сваки засебни посао тече самостална застарелост од Јована В. Кошшунце, судије Окружног суда — Нови Сад.	30	У случају раскида веридбе, и ако иста није потврђена брачним испитом пред свештеником, напуштена страна има право на накнаду штете од Јована Д. Смиљанића, секретара Касационог суда у Београду.	42
За одређивање надлежности суда, по споровима за поништај пресуде изабраног суда (§§ 692 и 577 Грп.), меродавна је вредност тужбеног тражења пред изабраним су-			

Уредништво Бранича налази се у Дечанској 13/II. Рукописи се не враћају. Прештампавање градива из часописа допуштено само са тачним означањем извора.

Бранич доноси: расправе и чланке којима је смер заштита интереса адвокатског реда и ширење професионалне свести, службена саопштења Адвокатских комора којима служи као званични орган, и расправе и чланке из свих области права и прати развој правног живота у земљи и иностранству.

Бранич излази крајем сваког месеца. — Годишња претплата за Бранич износи 120.— дин. За адвокате изван територије Београдске адвокатске коморе, адвокатске приправнике, судије и судијске приправнике годишња претплата износи 60.— дин. Поједини број 10.— дин.

Нема сукоба надлежности већ пропуштања на страни молећег суда кад се он за правну помоћ обраћа ненадлежном суду од *Леона Амара*. 46

Саслушању странака суд може приступити само ако је испитао остала понуђена доказна средства — § 467 од. II гр.п. од *Ивана Д. Пешковића*. 47

Тужба за уништај јавне продаје, кад је поднета и прогиву надметача, мора бити устројена саобразно новому грађанскому парн. поступку од *Ивана Д. Пешковића*. 48

БЕЛЕШКЕ

Др. Борислав Т. Благојевић:
Седамдесетпетогодишњица професора Бечког Универзитета г. *Dr. Hans Sperl-a*. 49

ПРИКАЗИ

Др. Божидар Марковић: Уџбеник Судског кривичног поступка Краљевине Југославије, од *Др. Бор. Д. Пешковића*. 50

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА ... 52

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА ... 54

НОВЕ КЊИГЕ ... 54

БРАНИЧ

WWW.UNILIB.RS

ОРГАН АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У БЕОГРАДУ

Уредник Бранича је претседник Адвокатске Коморе у Београду
Владимир Св. Симић

Власник и издавач Бранича је Адвокатска Комора у Београду
коју преставаља претседник Владимир Св. Симић

У име Одбора главни уредници:

Др. Видан О. Благојевић и Др. Радоје Ј. Вукчевић, адвокати

САДРЖАЈ**ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ ГОДИНЕ****БР. 1.—12.****ОД ЈАНУАРА ДО ДЕЦЕМБРА 1937. ГОД.****БЕОГРАД****1 9 3 7.**УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Сарадници Бранича у овој години

Амар Леон	46, 580, 596	Косић М. Лаза	310
Анџоновић Милорад	136, 569	Кошунџица Јован	30, 522, 571
Аранђеловић Др. Драг.	567	Кулаш Др. Јурај	21 125
Аћимовић Др. Миодраг	307	Лучић Властимир	266
Банић М. Душан	38	Маринковић Радмила	296, 540
Благојевић Др. Борислав	49, 67, 351	Марковић Б. С.	147, 148
Благојевић Др. Видан	102, 103, 104, 150, 151, 152, 196, 197, 198, 199, 201, 220, 312, 387, 449, 557, 558, 559, 560	Мијушковић Јовица	35, 91
Благојевић Обрад	200, 386	Милојковић А. Борислав	161, 519
Бранковић Дим. Добривоје	248, 372	Мирковић Љуб.	590
Вајнер Зденко	141	Милојковић Н. Љуб.	597
Васиљевић Др. Тихомир	174, 343	Павловић И. Павле	177
Весић А. Драгиша	530	Перић Др. Бошко	179, 235
Вукчевић Др. Радоје	224, 407	Перић Др. н. с. Живојин	259
Вучићевић А.	603	Перу Франсоа	565
Вушовић В. Иван	434	Петровић Др. Бор.	50 584,
Гајић Никола	61	Пешковић Иван 47, 48, 144, 192, 193, 381, 382	
Герасимовић Драг. 194, 293, 294, 383, 443, 547		Половина Ј. Миленко	384
Грубић Стеван	369	Пржић Др. Илија	254
Данић Др. Данило	153	Радовановић Љубомир	107
Б. Б.	602	Радовановић Никола	284
Живадиновић Ж. Милан	205, 399	Радовић Јакша	349
Зимоњић С. Мил.	361	Радовић Н. Никола	428
Ивановић Тихомир 96, 142, 143, 189, 247, 294, 373, 538, 539, 592		Рибар Др. Иван	146
Јевремовић Бранко 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 186, 187, 246, 291, 292, 293, 367, 368, 440, 441, 588, 589		Симић Св. Владимир	2, 251
Јовановић Драгослав	58	Смиљанић Јован 42, 92, 93, 94, 138, 139, 191, 192, 249, 297, 298, 375, 377, 378, 443, 445, 446, 448, 542, 543, 545, 546, 593	
Јоксић М. Станојло	357	Солдатовић Н. Драгић	55
Кнежевић Драгушин	227, 514	Стојановић Миодраг	36
		Субошић Ђура	430
		Таубер Леонид	157
		Челебоновић Др. Јаков	509

	Страна
1) Двдесетпет година Бранича	1
2) Судија између закона и живота од <i>Владимира Св. Симића</i>	2
3) Национално кривично право од <i>Др. Јураја Кулаша</i>	21
4) Критика теорије институције од <i>Др. Борислава Т. Благојевића</i>	67
5) Златна клаузула у нашем праву од <i>Леонида Таубера</i>	157
6) Однос између грађанске и кривичне одговорности од <i>Др. Бошка К. Перића</i>	179 и 235
7) О значају Удружења за приватно право од <i>Др. Ђ. с. Живојина М. Перића</i>	259
8) Социјални положај адвокатских приправника од <i>Николе Ж. Радовановића</i>	284
9) Добротворне установе Коморе од <i>Милана Ж. Живадиновића</i>	399
10) Нови закон о иступима од <i>Др. Радоја Вукчевића</i>	407
11) Предлог о проширењу циљева и средстава Пензионог фонда Адвокатских комора у Београду, Скопљу и Подгорици од <i>Борислава А. Милојковића</i>	519
12) Демократија и равнотеже од <i>Франсоа Перу</i> — — — — —	565

ГРАЂАНСКО ПРАВО И ПОСТУПАК

1) Ако је адвокат стално ангажован за послове свога властодавца, и ти су послови у континуитету, онда застарелост за све обављене послове почиње тећи од последње обављене радње и не узима се, да за сваки засебни посао тече самостална застарелост од <i>Јована В. Кошћунице</i>	30
2) За одређивање надлежности суда по споровима за поништај пресуде избраног суда (§§ 692 и 677 Грпп.), меродавна је вредност тужбеног тражења пред изабраним судом, а не износ досуђен пресудом избраног суда од <i>Јовице Б. Мијушковића</i>	35
3) О меничној способности лица осуђених на робују или заточење од <i>Драгића Н. Солдашовића</i>	55
4) Извршење пресуда по закону о радњама од <i>Ник. М. Гајића</i>	61
5) Злобно напуштање брачног друга од <i>Милорада Антониовића</i>	136
6) Још неколико речи и напомена о установи сметања поседа од <i>Павла И. Павловића</i>	177
7) Заступници странака по новом Грађанском парничном поступку и Уводном закону за Грађански парнични поступак, који не припадају реду адвоката од <i>Милана Ж. Живадиновића</i>	205
8) Важност усменог уговора о наградама адвоката од <i>Др. Видана О. Благојевића</i>	220
9) О примени § 20. Закона о извршењу и обезбеђењу од <i>Др. Радоја Вукчевића</i>	224
10) Злоупотреба права и Предоснова грађанског законика од <i>Драг. Кнежевића</i>	227
11) Питање повраћања мираза и наша судска пракса од <i>Др. Тихомира Т. Василевића</i>	343
12) Уговор о задржању својине на продатој ствари од <i>Јакше Радовића</i>	349
13) Противизвршење од <i>Др. Борислава Т. Благојевића</i>	351
14) Правни карактер гарантног писма од <i>Николе Н. Радовића</i>	428
15) Хоризонтална (етажна) својина на зградама од <i>Ђуре Субошића</i>	430
16) О границама судског тумачења у вези са применом § 314. Г. З. од <i>Др. Јакова Челебоновића</i>	509
17) О застарелости тужбе правозаступника за неплаћени хонорар и о накнади штете за душевни бол нанет повредом тела од <i>Драг. Кнежевића</i>	514

- 18) Утврђивање и вештачење величине штете код осигурања од стране осигуравајућих друштава од *Јована В. Кошшунце* . 522 и 571
- 19) О пријему поднесака и закључивању деловодног протокола интaбулација после редовног радног времена суда од *Драгише А. Весића* . 530
- 20) О тумачењу § 314. грађанског законика од Др. *Драг. Аранђеловића* . 567

КРИВИЧНО ПРАВО И ПОСТУПАК

- 1) Недостатци и нелогичност у кривичном закону за дела против имовине у погледу одмеравања казне за дело из § 314. К. З. према делу из § 316. К. З. у в. §§ 315. и 317. К. З. од *Миодрага Стојановића* . 36
- 2) Злоупотреба електричне енергије с обзиром на стари и нови кривични закон од *Драгослава М. Јовановића* . 58
- 3) Посебни део најновијег пројекта немачког кривичног законика од Др. *Јураја Кулаша* . 125
- 4) Захтев оштећеников у кривичном спору да се накнада штете и трошкови досуде уместо њему — некој опште корисној установи од Др. *Тихомира Васиљевића* . 174
- 5) Условна осуда од Др. *Миодрага Аћимовића* . 307
- 6) Питање рока за изјаву призива државног тужиоца на осуђујућу пресуду среског суда од *Шанојла М. Јоксића* . 357
- 7) Неколико спорних питања у претходном кривичном поступку од *Мил. С. Зимојића* . 361
- 8) Да ли је суд у могућности да осуди потстрекача кад је непознат извршилац кривичног дела а није утврђена никаква веза између потстрекача и непознатог извршиоца од *Ивана В. Бушовића* . 434
- 9) Смртна казна од *Милорада Аншоновића* — — — — — 569
- 10) Један опасан преседан на штету личне слободе која је ујемчена чл. 5. Устава од *Леона Амара* — — — — — 580
- 11) Кривична дела осуђеника и кривична одговорност криваца саучесника у овима, према Кривичном закону Краљевине Југославије од Др. *Бор. Д. Пешровића* — — — — — 584

АДМИНИСТРАТИВНО ПРАВО

- 1) Управна власт и њено право од *Љуб. Радвановића* . 107 ✓
- 2) О одговорности правних лица за фискалне деликте од *Влаштина Ј. Лучића* . 266
- 3) Судбина дискреционарних управних аката пред управним судовима од *Л. М. Косића* . 310 ✓

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

- 1) Сузбијање међународног тероризма, установа кривичног међународног суда, и деоба власти у међународном праву од *Борислава А. Милојковића* . 161
- 2) Међународна грађанска одговорност аутомобилиста и обавезно осигурање ове одговорности од Др. *Видана О. Благојевића* . 312

СУДСКА ПРАКСА

- а) Из грађанског правосуђа
- 1) У случају раскида веридбе, и ако иста није потврђена брачним испитом пред свештеником, напуштена страна има право на накнаду штете (пресуда Касационог суда у Београду од 12-X-1936. год. Рев. 792) од *Јована Д. Смљанића* . 42

- 2) Нема сукоба надлежности већ пропуштања на страни молећег суда кад се он за правну помоћ обраћа ненадлежном суду од *Леона Амара* 46
- 3) Саслушању странака суд може приступити само ако је испитао остала понуђена доказна сретства — § 467. од. II гр.п.п. (закључак Касационог суда у Београду Рев. 852. од 10. септембра 1936. год.) од *Ивана Д. Пешковића*. 47
- 4) Тужба за уништај јавне продаје, кад је поднета и противу надметача, мора бити устројена саобразно новом грађанском парн. поступку. (Касациони суд у Београду. Рев. 171 од 14.-III.-1936.) од *Ивана Д. Пешковића* 48
- 5) Предајом покретне ствари врши се пренос својине исте само онда, ако није друкчије уговорено од *Јовице Б. Мијушковића* 91
- 6) По меничним споровима, чија је обавеза претворена у грађанску, рок за улагање призива је 15 дана, а не 8 дана. (Закључак I грађ. већа Касационог суда у Београду од 8. октобра 1936. год. Рев. 535) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 92
- 7) Кад суд одбије предлог тужиоца, да се донесе пресуда због пропуштања рока остављеног за одговор на тужбу, онда се не може удрушати у оцену тужбеног захтева и доказа поднетих у тужби. (Закључак II грађ. већа од 14. септембра 1936. год. Рев. 1058) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 93
- 8) Новац, позајмљен у циљу коцке и изгубљен у коцки, не може се судским путем тражити натраг. (Пресуда I грађ. већа Касационог суда у Београду од 8. октобра 1936. год. Рев. 1106) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 94
- 9) И ако је забрана на покретност дужникову удејствована у току критичног рока из § 11. од. III Стечајног закона, различно право повериоачево остаје и после отварања стечаја над дужниковом имовином, ако је забрана захтевана пре поменутог рока. (Одлука I грађ. већа од 30. децембра 1936. год. Рев. 1684/36) од *Тих. М. Ивановића* — — — — — 96
- 10) Ваљаност погодбе о адвокатској награди може се доказивати само писменом исправом. (Пресуда Касационог суда у Београду од 17. новембра 1936. год. Рев. 1428) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 138
- 11) Висина адвокатске награде, за рад по кривичним стварима, мора се доказивати писменом исправом, без обзира што је по § 317. од. II К. С. П. дозвољена слободна погодба о награди. (Пресуда Касационог суда у Београду од 26. јануара 1937. год. Рев. 523/36.) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 139
- 12) Уговор, којим продавац задржава својину продате ствари до дефинитивне исплате куповне цене, по закону је допуштен. (Пресуда I грађ. већа Касационог суда бр. Рев. 1535 од 17. децембра 1936. год.) од *Др. Зденка Вајнера* — — — — — 141
- 13) За спорове између набављача и државе, због повраћаја уговорне казне из чл. 99. а. закона о држ. рачуноводству, вису надлежни редовни, већ административни судови. (Одлука I грађ. већа Касационог суда у Београду од 30. децембра 1936. год. бр. Рев. 1317/36) од *Тихомира М. Ивановића* — — — — — 142
- 14) За одржање материјално-правних рокова из § 937. грађ. зак. није довољно, да је тужба у означеном року предата пошти на повратан, реченис, већ је нужно, да је до истека рока приспела суду. (Одлука опште седнице Касационог суда од 19. новембра 1936. год. бр. Рев. 339/36) од *Тих. М. Ивановића* — — — — — 143
- 15) Окружни уреди за осигурање радника морају бити заступани од стране адвоката, где је такво заступање обавезно, и не може их заступати њихов претставник. (Закључак Касационог суда у Београду Рев. 1082/36. од 23. новембра 1936. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 144
- 16) Код обнове поступка, пошто је § 430. старог гр. с. п. остао у важности и после ступања на снагу новог грађ. парн. пост. може заинтересована страна тражити да се ранија пресуда за-

- држи од извршења до окончања новог спора, ако даде потребно обезбеђење. (Одлука Опште седнице Касац. суда у Београду — „Полишика“ бр. 10237 од 23. јануара 1937. год.) — 184
- 17) Кад је у питању примена чл. 29. и 30. Уредбе о убрзању рада срески судови ће цео поступак обавити по старом гр. с. п. за Краљевину Србију без обзира да ли је захтев поднет пре или после ступања на снагу новог гр. п. п. Одлука Опште седнице Касац. суда у Београду („Полишика“ бр. 10309 од 4. феб. 1937. г.) — 185
- 18) На спорове између смесничара примењиваће се прописи старог или новог грађ. поступка према томе да ли је у времену ступања на снагу новог гр. п. п. дат одговор на тужбу — чл. 18. Уводног закона за гр.п.п. (Одлука Опште седнице Касац. суда — „Полишика“ бр. 10335 од 2. марта 1937. год.) — — — — — 185
- 19) У отвореном стечају над апотеком не може се инвентар апотеке распродати, већ се у стечајну масу уноси само приход апотеке добивен путем принудне управе над истом обзиром на § 17. зак. о апотекама од 7. априла 1930 и обзиром на § 2. стечајног закона (Апелациони суд у Новом Саду. — Пл. бр. 1579/36 од 18. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — 186
- 20) По тражењу веровника умрлога стечај се не може отворити за његове дугове на наслеђеном делу имовине умрлога, који је предат наследницима. (Апелациони суд у Новом Саду — Пл. бр. 1449/36 од 30. новембра 1936. год.) од *Бранка Јевремовића* — 186
- 21) У случају, кад се стечај отворен по старом стечајном закону, завршава по новом у смислу чл. 13. тач. 2. Уводног закона за стечајни закон и принудно поравнање ван стечаја, награда управитељу стечајне масе одмерава се по уредби о тарифама за награде управитеља стечајне масе и награде управитеља принудно поравнања ван стечаја. (Апелациони суд у Новом Саду — Пл. бр. 20/37. од 1. фебруара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 187
- 22) Адвокату припадају трошкови од државе, када је од стране државног правобраниоца ангажован као заменик у извесној правној ствари. (Апелациони суд у Новом Саду — Пл. 184/36 од 29. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 187
- 23) И ако је осигуравајуће друштво примило прву премију пре него што је уговор о осигурању потписан од стране осигураника, ипак уговор не важи, док га и осигураник не потпише. (Одлука I грађ. већа Касационог суда у Београду од 3. априла 1937. год. бр. Рев. 149/35) од *Тихомира Ивановића* — — — — — 189
- 24) Неодржавање првог рочишта по § 57¹. грађ. парн. пост., није разлог да позивни суд по службеној дужности укида пресуду првог суда. (Закључак Касационог суда у Београду од 22. децембра 1936. год. Рек. 747) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 191
- 25) Истицању приговора о недопуштености редовног правног пута, због застарелости тужбеног захтева, по § 40. гр. п. п., има места само онда, ако за суђење спорне правне ствари у онште не би била надлежна ниједна домаћа власт или редован суд. (Пресуда II већа Касационог суда у Београду од 27. августа 1936 год. Рев. 587) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 192
- 26) Ако је пресуда позивног суда делимично потврђујућа, онда је допуштена ревизија противу ње само у погледу преиначујућег дела, ако вредност спора не прелази 5.000. — дин. — § 596 од III грпп. (Закључак Касационог суда у Београду, Рев. 1353/36 од 9. XI. 1936. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 192
- 27) Није довољно да се у тужби само именује надметач као тужени па да се о јавној продаји суди као у редовној парници — § 505 грађ. суд. пост. (Касациони суд у Београду, Рев. 164/37. од 24. фебруара 1937. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 193
- 28) Уговор о закупу је консесуалне природе — § 680 г. з. од *Драг. Д. Герасимовића*. — — — — — 194
- 29) Уз испуњење осталих услова из §§ 670 — 674 Грађ. Зак. тужиоцу се има досудити прече право куповине, и ако је купо-продај-

- ни уговор после подизања тужбе раскинут (Пресуда I грађ. већа од 18. марта 1937. год. Рев. бр. 50|37.) од *Тих. Ивановића*. 247
- 30) За расправу тужбеног захтева о нези, васпитању и издржавању малолетног детета надлежан је старатељски суд, а не редовни судови, (Закључак Касационог суда у Београду од 14. X. 1936 год. Рев. 1137) Од *Јована Д. Смиљанића*. — — — — — 249
- 31) Застарелост права општине за наплату утрошене воде од *Драг. Герасимовића*. — — — — — 293
- 32) Застарелост потраживања инжињера за њихов рад од *Драг. Герасимовића* — — — — — 294
- 33) Кад је депонент, полагајући спорну суму у депозит за рачун повериоца, изјавио, да му се она може издати кад судском пресудом докаже своју тражбину, па доцније одустане од тога услова, остали повериоци депонентови нису могли ни пре тога одустатка стећи право залогe на депозиту (Пресуда I грађ. већа од 18. V. 1937. г. Рев. бр. 708|37.) Од *Тих. М. Ивановића* 294
- 34) Код послова на отплату, и ма да је уговорена специјална надлежност било кога суда, ипак се не може заснивати надлежност према купцу, који има своје пребивалиште у нашој држави, на месној надлежности по месту испуњења — § 85. гр.п.п. или на уговореној месној надлежности — § 101 гр.п.п. ако посао у питању није и за купца трговачки посао — чл. 20. Увод. Закона у нови Гр. пар. пост. (Пресуда Касационог суда у Београду Рев. 417|37. — I од 29. марта 1937. год.) Од *Радмиле Ј. Маринковић* — — — — — 296
- 35) Примени прописа § 932. грађ. зак., који предвиђа двоструки број година застарелости има места само у случају ако би се господар имања без своје кривике налазио ван отаџбине. (Пресуда Касационог суда у Београду од 30. октобра 1936. год. Рев. 1271) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 297
- 36) Синовица — односно унука умрлог деде има право наслеђа на половину заоставштине са стрицем, — по закону претстављања — § 396. — 399. грађ. зак. (Општа седница Касационог суда од 19. новембра 1936. год. Р. Бр. 770) од *Шевана Грубића* 369
- 37) Начелна одлука Опште седнице Касационог суда о праву репрезентације при наслеђивању између усвојеника и усвојитеља (Рос 2|37. од 17. VI. 1937. год.) од *Тих. Ивановића* — — — — — 373
- 38) За пуноважност меничне обавезе неписменог лица меродавна је његова изјава воље потврђена потписима сведока, а не још и стављање својеручног крста поред имена (Одлука Опште седнице Касационог суда у Београду од 14. јуна 1937. год. Рев. 143) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 375
- 39) Пропуштање извођења доказа од стране првог суда није повреда прописа којим се регулише поступак, већ материјални недостатак; те се пропуштене замерке од странака могу истаћи и у поступку по правним лековима (Закључак Касационог суда у Београду од 28. јануара 1937. год. Рек. 15) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 377
- 40) Застарелост по § 928 б. од II грађ. зак. тече од дана отказа пуномоћја само код несвршених послова, а не и код свршених. (Одлука опште седнице Касационог суда у Београду од 17. јуна 1937. год. Рев. 1339|36.) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 378
- 41) Кад је у спору парнична страна која губи заоставштину (маса), онда на накнаду парничних трошкова не може бити осуђена заоставштину, већ само они наследници, који нису успели са својим захтевом. (Закључак Касационог суда у Београду Рев. 1288|2|36. од 24. -II-1937. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 381
- 42) Кад из природе посла произилази краћи прекид за време рада, онда се овај прекид не може рачунати као одмор и одбијати од радног времена у смислу § 7. зак. о заштити радника (Касациони суд у Београду Рев. 257|37. од 5. марта 1937. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 381
- 43) Несагласност призивног предлога са призивним разлозима не

- чини разлог за одбачај призива по § 565 тач. 2. и 3. гр. п. п. (Закључак Касационог суда у Београду Рек. 463. од 22. септембра 1937. год.) од *Ивана Д. Пешковића* — — — — — 382
- 44) Кад није у питању искључива надлежност зборног суда, већ надлежност с обзиром на пропис § 101. ст. II грпп. то се приговор ненадлежности код Среског суда истакнут на расправи, пошто је поступак на првој усменој расправи мировао, има сматрати као одоцнео § 537. грпп. (Закључак Касационог суда у Београду Рев. 128|37. од 12 III 1937. год.) од *Драгомира Д. Герасимовића* — — — — — 383
- 45) Предлог за повраћај у пређашње стање с обзиром на пресуде због изостанка у примени од *Миленка Ј. Половине* — — — — — 384
- 46) Сејање машином је опасан погон (Апелациони суд у Новом Саду Р-117|32. од 12. септембра 1936. год.) од *Бранка Јевремовића* 441
- 47) Одговорност гостионичара, по закону о заштити ауторског права за недопуштено извођење заштићене музике у његовом локалу од *Драг. Д. Герасимовића* — — — — — 443
- 48) Да ли су опужени свирали на памет, цигански или без нота није од важности код пресуђивања преступа из § 48 и 49 Закона о заштити ауторског права од *Драг. Д. Герасимовића*. — — — — — 443
- 49) Пуномоћник, који има генерално пуномоћје, може у име властодавца закључити уговор о закупу, без обзира што у пуномоћију на то није био изрично овлашћен. (Пресуда Касационог суда у Београду од 9. децембра 1935. год. Рев. 1530) од *Јована Д. Смиљанића*. — — — — — 443
- 50) Ако је жена у спору тужена страна, онда она не мора имати специјално пуномоћје од свога мужа за вођење овога спора које предвиђа пропис § 920. грађ. зак. (Пресуда Касационог суда у Београду од 19. октобра 1936. год. Рев. 1177) од *Јована Д. Смиљанића*. — — — — — 445
- 51) Пропис § 11 од III Стеч. закона обухвата само принудна разлучна права, а не и добровољна обезбеђења (Закључак Касационог суда у Београду од 15. маја 1937. год. Рек. 247) од *Јована Д. Смиљанића* 446
- 52) Кад странка пред среским судом сама продужи да води расправу, без присуства свога пуномоћника кога је раније овластила, сматра се да је пуномоћје престало и суд није дужан да своју пресуду доставља и њеном пуномоћнику (Закључак Касационог суда у Београду од 18. децембра 1936. Рек. 773|36.) Од *Јована Д. Смиљанића*. — — — — — 448
- 53) Страна осигуравајућа друштва, чије су филијале на територији наше државе, не могу уговорати надлежност иностраних судова у смислу § 101 гр. п. п. и § 13. грађ. зак., а за спорове проистекле из послова закључених на нашој територији од *Радмиле Ј. Маринковић*. — — — — — 540
- 54) У случају уважења приговора, да нису испуњени законски услови за издавање платног налога, има се по § 648. гр. п. п. без одређивања првог рочишта, одредити рочиште за усмену расправу спорне ствари, на коме се имају расправити питања изнета у приговору на платни налог. (Пресуда Касационог суда у Београду од 20. априла 1937. год. Рев. 663|35.) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 542
- 55) Истицање приговора права службености материјално-правна је екцепција и не мора се истицати само против тужбом по § 94. гр. п. п. (Закључак Касационог суда у Београду од 17. II 1937. год. Рев. 1265) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 543
- 56) После одржаног првог рочишта и упуштања туженика у расправљање по главној ствари, приговор о ненадлежности може се узети у обзир само под претпоставком из § 335. ст. II гр.п.п. (Закључак Касационог суда у Београду од 11. марта 1937. год. Рек. 121|36.) од *Јована Д. Смиљанића* — — — — — 545

57) Преносом пуномоћства од стране адвоката на другог адвоката, ради заступања на рочишту, овлашћење није престало самим свршетком рочишта, већ је овлашћен адвокат дужан да испуни и све обавезе које су наложене од стране суда на овом рочишту. (Закључак Касационог суда у Београду од 10. јуна 1936. год. Рек. 385) од <i>Јована Д. Смиљанића</i> — — — — —	546
58) Накнада штете због обесног вођења парнице — § 504. гр. п. п. од <i>Драг. Д. Герасимовића</i> — — — — —	547
59) Странка која је у спору потпуно побеђена мора ли сносити парничне трошкове од <i>Драг. Д. Герасимовића</i> — — — — —	547
60) Јудикатура из области индустријске својине од <i>Љуб. Мирковића</i>	590
61) Мишљење Опште Седнице Касационог Суда о позаконењу ванбрачне деце доцније закљученим браком њихових родитеља од <i>Тих. М. Ивановића</i> — — — — —	592
62) По § 10 Правилника о наградама адвоката, награда се одмерава ако је адвокат само ангажован за појединачне радње; а по § 8 истог Правилника награда се има одмерити за вођење спора по пуномоћју, а у случају ако адвокат отпочети посао без своје кривике не доврши од <i>Јована Д. Смиљанића</i> — — — — —	593
63) Док се код непотпуног призива и ревизије пресуда доставља странкама ради правдања истих иако пресуду нису тражиле, докле се код потпуног призива она доставља само ако су странке тражиле да им се достави од <i>Леона Амара</i> — — — — —	596
64) Претплата се за лист мора платити и ако се исти не чита од <i>Љуб. Н. Милојковића</i> — — — — —	597

б) Из кривичног правосуђа

1) Две интересантне одлуке Касационог суда, једног истог одељења о једној истој ствари у истој половини 1936. год. али различите од <i>Душана М. Башића</i> — — — — —	38
2) Одривање од примене Уредбе о заштити новчаних завода не чини дело преваре. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 3-XI-1936. бр. Копа 516 36) од <i>Бранка Јевремовића</i> — — — — —	82
3) У случају када није проведена истрага на главном претресу не може држ. тужилац да предлаже истражни затвор на основу § 113 к. с. п. (решење Апелационог суда у Новом Саду од 18. децембра 1936. год. бр. Кжа 207 36.) од <i>Бранка Јевремовића</i>	84
4) Кад је ствар на којој продавац има задржато право својине, узета у попис и изложена јавној продаји за дуг купчев, нема крив. дела за купца. (Пресуда Апелационог суда у Новом Саду од 23. јануара 1936. год. бр. Кипа 117 35.) од <i>Бранка Јевремовића</i> — — — — —	84
5) Примена блажијег закона — § 2. кр. с. п. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 30. октобра 1936. год. бр. Копа 498 36)	84
6) Тумачење § 245. суд. кр. пост. по правојности првостепене пресуде. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 15. децембра 1936. год. бр. Копа 167 36.) од <i>Бранка Јевремовића</i> — — — — —	85
7) Предлог за гоњење, односно за преузимање поступка не може дати лице за своју жену, која је, према грађ. законодавству на територији Апелационог суда у Новом Саду правно и пословно способна. (Пресуда Окружног суда у Новом Саду бр. К. З. П. 157 36. од 16. октобра 1935. г. и решење Апелационог суда у Новом Саду бр. Копа 198 36. од 15. децембра 1936. г.) од <i>Бранка Јевремовића</i> — — — — —	85
8) Решења првостепеног суда о обустави крив. поступка у току извиђаја донета из формалних разлога могу се нападати од стране приватног учесника, др. решења донета о обустави поступка на основу мериторне оцене доказа не могу се нападати. (Решења Апелационог суда у Новом Саду од 16. октобра 1936. год. бр. Кжа 159 36. од 2. децембра 1936. год. бр. Кжа 194 36. и од 9. децембра 1936. г. бр. Кжа 148 36.) од <i>Бранка Јевремовића</i> — — — — —	86

- 9) Приликом преузимања поступка мора се изрично употребити израз о придруживању поступку, јер иначе преузимање поступка не важи. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 24. новембра 1936. г. бр. Копа 133|36.) од *Бранка Јевремовића* — 86
- 10) Оптужница се може подићи тек по завршеним извиђајима. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 23 октобра 1936. год. бр. Копа 351|36.) од *Бранка Јевремовића* — 87
- 11) Одустанком од крив. поступања према једном окривљеном обуставља се поступак и према свима осталима по Закону о штампи — § 89 (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 13 новембра 1936. год. бр. Копа 185|36. од *Бранка Јевремовића* — 88
- 12) Новчана казна по Закону о штампи замењује се по § 40. истог закона а не по односним прописима крив. закона. Непримена § 65. крив. закона није повреда материјалног закона из § 338. тач. 3 крив. суд. пост. (Пресуда Апелационог суда у Новом Саду од 13. новембра 1936. год. бр. Кжа 186|36.) од *Бранка Јевремовића* — 88
- 13) Дело послуге из § 379. кр. з. и његова обележја. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 8. децембра 1936. г. бр. Копа 579|36) од *Бранка Јевремовића* — 89
- 14) И као окривљени, адвокат има право на адвокатску награду кад себе брани, исто онако као што би имао право на награду да другог брани. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 20. октобра 1936. год. бр. Кжа 158|36.) од *Бранка Јевремовића* — 89
- 15) Окривљени може повући призив и забранити браниоцу да изјављује призив. (Решење Апелационог суда у Новом Саду од 8. децембра 1936 год. бр. Копа 139|36.) од *Бранка Јевремовића* 90
- 16) Постоји дело утаје када лице, које је купило једну ствар са зарђатим правом својине за исту од продавца до дефинитивне исплате, исту ствар прода до потпуне исплате куповне цене. (Пресуда Апелационог суда у Новом Саду од 19. новембра 1936. г. бр. Кппа 119|36.) од *Бранка Јевремовића* — 90
- 17) Недопуштена је жалба Апелационом суду противу решења претседника већа Округног суда, којим се одбија молба да се писмено израђена пресуда зборног суда саобрази објављеној пресуди у судском заседању, већ се то може нападати у главном правном леку као повреда закона. (Решење Апелационог суда у Новом Саду Кжа 175|36. од 21. јануара 1937. године) од *Бранка Јевремовића* — 246
- 18) Приватни учесник, који је у току кривичног поступка изјавио накнадно, да не тражи казну за окривљене већ само оштету, сматра се да је одустао од придружења кривичном поступку и као такав изгубио својство приватног учесника. (Решење Апелационог суда у Новом Саду Копа бр. 13|37. од 21. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — 246
- 19) Одељак I § 128. к. з. може се применити једино на случај кад ко при делу из § 127. к. з. нанесе повреду тела или здравља из § 181/1 к. з. и ниједну другу повреду. — од *Добривоја Дим. Бранковића* — 248
- 20) Погрешна примена закона као таква не садржи елементе за дела из § 386. к. з. (Апелациони суд у Новом Саду Копа бр. 27|37. од 21. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — 291
- 21) Олакшавна околност напитост није таква да би оправдавала примену § 71. к. з. (Апелациони суд у Новом Саду Копа бр. 214|36. од 21. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — 291
- 22) Оштећени који се у току кривичног поступка није придружио истом ради остварења свога приватно-правног потраживања, није стекао својства приватног учесника. (Апелациони суд у Новом Саду Копа бр. 22|37. од 22. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — 292
- 23) Добровољна исплата досуђене накнаде штете од стране осуђеног није разлог за ванредно ублажавање казне из § 430. к. п.

- www.UNILIB
- (Апелациони суд у Новом Саду Кно бр. 90/36. од 29. децембра 1936. год.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 293
- 24) У радњи адвокатског приправника што заступајући имовне интересе извесног лица, није испунио своју дужност, стоји кривично дело из § 369. крив. зак., а не дело из § 371. крив. зак. који се пропис односи на адвокате а не и на њихове приправнике (Пресуда Касационог суда у Београду од 3. фебруара 1937. год. Кре 11з) од *Јована Д. Смљанића* — — — — — 298
- 25) Чиновнику се не може признати добро владање као олакшавна околност. (Кппа 60/36. од 29. маја 1937. год. од *Бранка Јевремовића* — — — — — 367
- 26) Правни лек новог браниоца оптужевих уложен у законом року недопуштен је, ако су оптужени и ранији бранилац по објављивању првостепене пресуде изјавили да су пресудом задовољни. (Апелациони суд у Новом Саду Кппа +8/37. од 30. марта 1927. г.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 368
- 27) Приватни учесник у смислу § 53. к.п. може само гођење преузети код суда а не код државног тужиоца у случају одбачаја кривичне пријаве од стране државног тужиоца. (Апелациони суд у Новом Саду Кппа бр. 135/36. од 28. јануара 1937. год.) од *Бранка Јевремовића*. — — — — — 368
- 28) У случају понављања кривичног поступка, на новом главном претресу, суд поступа и одлучује, не везујући се за податке ранијег претреса, нити за раније решење ствари од *Добривоја Дим. Бранковића* — — — — — 372
- 29) Оштећени који се у току кривичног поступка придружио истом, тражио казну а изјавио да оштету не тражи није постао приватни учесник § 6. од 7. у вези § 295. к. п. (Апелациони суд у Новом Саду Копа бр. 114/37. од 2. марта 1937 г.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 440
- 30) Приватни тужитељ, мимо кривичне пријаве поднете за дело за које се гони по приватној тужби, ако се током извешаја испостави дело за које се гони по службеној дужности, а државни се тужилац није изјаснио о овоме испостављеном делу није овлашћени тужилац за подизање оптужнице § 208. бр. 3. к. п. (Апелациони суд у Новом Саду Копа 116/37. од 2. марта 1937. год.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 440
- 31) Правноснажно изречене мере безбедности, не могу се ублажавати у смислу § 430 к.п. пошто нису казне (Апелациони суд у Новом Саду-Кно 29/37. од 7. маја 1937.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 441
- 32) Благодат предвиђена у случају трајног губитка часних права под једнаким условима, вреди и у случају губитка часних права за извесно време (Апелациони суд у Новом Саду. — Кжа 1/35. од 18-IX-1935) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 588
- 33) Закон о штампи у чл. 89. поименце набраја, које одредбе путем дела казненог закона важе и за кривична дела учињена путем штампе, па пошто у поменутом члану није наведена одредба о заблуди § 20. к. з. — то се ова одредба не може узети у обзир код кривичних дела учињених путем штампе (Касациони суд у Новом Саду — Кре 249/33. од 19. јуна 1933.) од *Бранка Јевремовића* — — — — — 589

в) Дисциплинско правосуђе:

- 1) Када је адвокат са странком уговорио висину награде, онда је није дужан по § 30. Закона о адвокатима депоновати код суда на захтев странке. (Пресуда Адвокатског дисциплинског већа код Касационог суда у Београду од 10.IX.1937 г. Дисц. Бр. 2/37.) од *Тих. М. Ивановића* — — — — — 538
- 2) У томе, што је адвокат, као парнична странка у спору, заступајући своје личне интересе, послао суду неблаговремене и недовољно таксиране жалбе, не стоји дисциплинска кривица из § 50. у вези § 21. Закона о адвокатима. (Пресуда Адвокатског дисциплинског већа код Касационог суда у Београду од 16.IX. 1937 г. Дисц. Бр. 12/37.) од *Тих. М. Ивановића* — — — — — 539

Бор. Д. Петровић:

- 1) Уџбеник кривичног судског поступка Краљевине Југославије. — од Др. *Божидара Марковића* — — — — — 50

Д. Видан О. Благојевић:

- 1) Le droit yougoslave et le stérilisation од *J. M. Péritch-a* — — — 102
 2) Задругарство и задружна изградња станова од Др. *Богољуба Јовановића* — — — — — 103
 3) Правни живот, часопис за законодавство, јудикатуру и правну литературу. Оснивачи и чланови уређивачког одбора: *Стојан Јовановић, Др. Фердо Чулиновић и Др. Иво Машијевић. Уредник: Др. Иво Машијевић.* — — — — — 104
 4) Збирка канонских прописа о браку од Др. *Машије Белића* — 150
 5) Закони. Уредбе и остали прописи Краљевине Југославије издани од 1. децембра 1918. до 31. децембра 1936. од *Ненада Ђорђевића* 151
 6) Одлуке државног савета 1933.—1935. од *Божидара С. Прошића и Властимира Ј. Лучића* — — — — — 152
 7) Кривично право. Књига прва, општи део, од Др. *Миодрага Аћимовића* 196
 8) Мишљења о предоснови Грађанског законика за Југославију, од *Др. Бертолда Ајзнера и Др. Младена Пливерића* — — — 197
 9) Међународно право, свеска II: од *Л. Оиенхајма*. Према четвртном издању *Арнолда Макнера* превео и допунио *Др. Стојан Гавриловић,* — — — — — 198
 10) Еволуција и критика неутралног за другарства, од Др. *Михаила Вучковића* — — — — — 199
 11) Трговачки закон Краљевине Југославије, од Др. *Павла Расшовчана* 557
 12) Етажна својина. Правно уређење сувласника кућа у Краљевини Италији од Др. *Николе Распоновића* — — — — — 558
 13) Трговачки закон за Краљевину Југославију са образложењем Министарства правде, од *Др. Диониса Године* — — — — — 558
 14) Именик места Краљевине Југославије од *Ј. М. Овадије* — — 559
 15) Побацивање у кривичном праву од *Недељка М. Недељковића* 559
 16) Основни проблеми опорезивања, од Др. *Љубомира С. Дуканца* 559
 17) *Annuaire de l' Association Yougoslave de Droit International, troisième volume, Belgrad—Paris, 1937,* — — — — — 560

Др. Иван Рибар:

- 1) Збирка канонских прописа о браку од Др. *Машије Белића* — 14

Б. С. Марковић:

- 1) *Lezioni di Filosofia del Diritto* од *Giorgio Del Vecchio* — — — 147
 2) *Rechts-und Staatsphilosophie* од *Wilhelm Sauer-a* — — — — — 148

Обрад Б. Благојевић:

- 1) Коментар закона о извршењу и обезбеђењу, прва свеска прве књиге, од Др. *Ива Машијевића* и Др. *Ферда Чулиновића* — 386

БЕЛЕШКЕ

- 1) Седамдесетпегодишњица професора Бечког Универзитета г. Др. *Hansa Spertl-a* од *Борислава Т. Благојевића* — — — — — 49
 2) Полиција као истражна власт од *Владимира Св. Симића* — — — 251
 3) Осми Конгрес правника Краљевине Југославије од *И. П.* — — — 254
 4) Међународни правнички конгреси у иностранству од Др. *Видана О. Благојевића* — — — — — 387

НЕКРОЛОЗИ:

- 1) Рајко Симић: Од Др. *Данила Ј. Данића* — — — — — 153
 2) Милић Ж. Милићевић: Од *Обрада Б. Благојевића* — — — — — 200
 3) Др. Христифор А. Петровић: Од Др. *Видана О. Благојевића* — — — 201
 4) Др. Евгеније Томић: Од Др. *Видана О. Благојевића* — — — — — 201
 5) Др. Чедомир Марковић: Од Др. *Видана О. Благојевића* — — — — — 449
 6) Стојадин Николић: од *Б. Ђ.* — — — — — 602
 7) Димитр Јосифчев: од *А. Вучићевића* — — — — — 603

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

52, 104, 154, 202, 255, 304, 394, 450, 506, 561, 603.

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА

54, 106, 155, 203, 256, 305, 395, 451, 507, 562, 604.

НОВЕ КЊИГЕ

54, 106, 157, 204, 258, 306, 398, 452, 508, 564, 608.

СЛУЖБЕНИ ДЕО БЕОГРАДСКЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ
И ПЕНЗИОНОГ ФОНДА АДВ. КОМОРА У БЕОГРАДУ, СКОПЉУ
И ПОДГОРИЦИ

Страна

1) Записници седница Одбора Адвокатске коморе	Стр. 98, 99, 145, 146, 195, 196, 251, 300, 301, 302, 303, 304, 503, 504, 505, 506, 598, 599, 600, 601, 602.	
2) Позив на редовну скупштину Пензионог фонда	— — — — —	101
3) Годишња скупштина Савез Адвокатских комора у Скопљу од 16 маја 1937.	— — — — —	252
4) Пажња адвокатима поводом неупотребе правних лекова за странку	— — — — —	299
5) Конгрес Међународног савеза адвоката од 15.—19. септембра 1937. год. у Паризу	— — — — —	385
6) Позив на IX редовну скупштину Адвокатске коморе у Београду	— — — — —	453
7) Извештај Одбора Адвокатске коморе у Београду за IX редовну годишњу скупштину на дан 31. октобра 1937. год.	— — — — —	454
8) Благајнички извештај	— — — — —	460
9) Предлог буџета за 1938. год.	— — — — —	463
10) Извештај Дисциплинског већа	— — — — —	464
11) Предлог Одбора Адвокатске коморе у Београду IX. редовној годишњој скупштини на дан 31. октобра 1937. год. о измени и допуни § 43. Пословника Коморе	— — — — —	467
12) Предлог Одбора Адвокатске коморе у Београду IX. редовној годишњој скупштини на дан 31. октобра 1937. г. за Правилник Добротворног фонда Адвокатске коморе у Београду	— — — — —	468
13) VIII Конгрес међународног савеза адвоката	— — — — —	470
14) Извештај Управног Одбора Пензионог фонда Адвокатских комора у Београду, Скопљу и Подгорици — Београд, поднет ванредној скупштини чланова одржаној 31.X.1937. г. у Београду	— — — — —	478
15) Предлог за измену правила Пензионог фонда	— — — — —	4 4
16) Саопштења	— — — — —	498
17) Записник IX редовне скупштине Адвокатске коморе у Београду одржане на дан 31. октобра 1937. год. у сали Окружног суда за округ београдски у Београду	— — — — —	549
17) Замена легитимација	— — — — —	556
19) Извештај са ванредне скупштине чланова Пензионог фонда	— — — — —	556

- 1) Подношење пореских пријава на течевину. Бранич бр. 1/37. трећа страна корица
- 2) Молба адвокатима да достављају сваки случај неправилне примене адв. тарифе. Бранич Бр. 1/37. трећа страна корица
- 3) Резолуција Удружења адвокатских приправника по овлашћењу VII главне скупштине. Бранич Бр. 3/37. трећа страна корица.
- 4) Пажња адвокатима из Београда. Бранич Бр. 3/37. трећа страна корица.
- 5) Теме за Конгрес правника. Бранич Бр. 3/37. трећа страна корица.
- 6) Резолуција адв. приправника са територије београдске адвокатске коморе донета на редовној годишњој скупштини одржаној на дан 21. новембра 1937. г. у Београду. Бранич Бр. 11/37. трећа страна корица.

ДВАДЕСЕТПЕТ ГОДИНА „БРАНИЧА“

Са овом годином, **Бранич** улази у двадесетпету годину свога редовног рада, раније као орган Адвокатског реда у Краљевини Србији, а сада као орган Адвокатске коморе у Београду. Покренут 1887. год. да задовољи потребу за јавним правничким гласилом, слободан и независан, **Бранич** је за ових двадесетпет година редовног излажења оправдао свој разлог постојања. Никад није заборавио да има да штити слободу, правду и право, па је услед овог свога става веома радо читан и приман у свима правничким круговима. То је разлог што је од почетка свога излажења прикупио и што и данас прикупио нашу правничку елиту и као сараднике и као читаоце. То је разлог што са поносом и усхићењем гледа на своју прошлост видним словима забележену у аналима нашег правништва.

Да би ово своје славље боље обележио и показао шта је све учинио за развој правне свести нашег народа, наше правне науке схваћене у најширем смислу и наше судске праксе, **Бранич** ће, ако му срећства буду дозволила, на крају ове или почетком идуче године, издати садржај целокупне правне материје која је у његовим стапуцима објављена за свих двадесетпет година, по пицима и правним областима. То је посао замашан и тежак, али га се уредници **Бранича** не плаше, уверени, да ће шиме најбоље обележити значај **Бранича**, дајући у исто време свој прилог општој правној библиографији, која на жалост, код нас још није угледала света. Тиме ће се уредници одужити и **Браничу** и његовим сарадницима и целокупном правништву које очекује нашу правну библиографију као насушну потребу.

О Новој 1937. Години
Београд.

Уредници **Бранича**.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СУДИЈА ИЗМЕЂУ ЗАКОНА И ЖИВОТА¹⁾

Илузија је да законодавац може створити целокупно право, а она је створила једну другу илузију: да судија може извести целокупно право из закона. У овом тврђењу које је изрекао Жан Грие, француски адвокат и правни писац, у главном је изражен и сажет проблем који нас данас интересује.

Одмах се постављају многа питања која у себи садрже јак и оштар став према оваквим тврђењима и једновремено изражавају сасвим супротна гледишта. Тако н.п.:

Какав је то парадокс? Зар је могућно да судија који одлучује о нашој части, о нашој имовини, чак и о нашем животу, да он при овако важној и судбоносној функцији не може увек да заснује своју одлуку на унапред предвиђеним, унапред датим солудијама у законским нормама? Зар ту смеју да постоје неки други критеријуми сем законских; зар ту могу да одлучују неки други појмови сем унапред предвиђених, свима доступних и познатих и ауторитетом државне организације гарантованих законских појмова! Шта је онда са сигурношћу правног поретка који треба и мора да буде главни и основни регулатор друштвених односа? Шта је онда са принципом о универзалном карактеру закона као јединственог критеријума за све и свакога? И тако даље.

Нема никакве сумње, господо, да су у овим и оваквим питањима, која нису једина, садржани веома значајни, веома важни и далекосежни приговори противу тврђења и схватања које сам напред изнео. Као што се види ово је био најбржи и најкраћи пут да се наиђе на отпор, на револт ако хоћете, и да се изазове прави противнапад свих укорењених, традиционалних, општих или бар јако распрострањених схватања и лаика и правника када је реч о закону, о правним изворима, о правосуђу, о правном поретку и правном реду ствари уопште. Али је то био једновремено и најкраћи пут и начин да се овај проблем постави у свој својој далекосежности, обимности, значају и суштини.

То је проблем и правни и социјални; то је проблем и правних извора, — о чему смо са овога места досада чули неколико предавача, — и проблем социјалних фактора у животу друштвене заједнице; то је проблем и друштва и човека, и социологије и психологије. Другим речима: то је проблем човека као бића са разумом и свих комплекса његових личних и друштвених односа, услова и условљености, његове прошлости и будућности, — његове судбине једном речи речено.

Већ ова сложеност самога проблема указује на различите могућности и разне тачке гледишта са којих се он може посматрати. Ја се наравно у данашњим излагањима морам јако ограничити. И не само то, већ се морам држати што је могуће

¹⁾ Предавање одржано у циклусу предавања Друштва за правну филозофију и социологију на Коларчевом народном универзитету у Београду дана 6. III. 1936. г.

оштријег критичког става према самој себи и у област чисте доктрине и правне филозофије залазити веома обазриво и са свима могућим резервама, што радо наглашавам и лојално примам. Нас правнике практичаре живот и позив у животу упутио је примени права и закона, правној пракси и правној свакидашњици, ако се таква реч уопште може да употреби. Истина је да је и то једна веома широка област људскога делања. У тој области су збивања веома разноврсна, значајна и веома интересантна; догађаји су ту увек нови и нижу се у бесконачном низу; правни живот човека и друштвене заједнице ту се изражава рефлексно и судбоносно, — то је права позорница правнога живота читаве нације. Но поред свега тога не треба заборавити да је у људској природи да брзо стиче навике, да се неосетно засити у новинама, да се постане индиферентан према свима врстама *сталних сензација* и да се лагано и неосетно механизира у своме позиву, — једном речи да постане занатлија и да аутоматски обрађује и свађује посао свога дневнога рада. Стиче се драгоцено искуство то је истина, али када човек дође у положај да га исказе или саопшти онда га обично обесхрабљује тешка могућност да ствари систематизује, повеже и недостају му, што је најважније, научне методе за то, а исто тако и нужна и потребна оријентација у области савремених научноправних концепција.

Ја сам дубоко свесан овога и овакога положаја носилаца правне примене и свих сарадника у области правне праксе, па је то разлог да ову ствар радо подвлачим. Али ја исто тако дубоко верујем у благотворно дејство правне науке на оживљавању и хуманизирању правних правила у примени, на потстицању и активирању виталних елемената обнављања и преображавања правнога живота који у правној пракси већ по самој природи ствари постоје, и сматрам, да је та колаборација постулат за остваривање племенитих практичних циљева права и правичности међу људима. Правна наука и њен утицај јесу најбољи импулс и најсигурнији агенс да се практичар ослободи и отргне из летаргичног положаја занатлијства и аутоматизирања, да осети значај и величину свога позива, да схвати дубоки смисао еволутивне функције којој служи и да прошири видике, па макар на хоризонту друштвене будућности и не сагледао јасне контуре онога, куда по неминуовности историјског тока ствари стреми друштвена заједница.

У духу ових консидарација, или боље речено ограда, моја излагања о домашају закона, функцији правосуђа и фактима која утичу и одлучују на развој правних схватања и ток правнога живота биће у ствари напор да се изађе из граница укорених и традиционалних појмова, укаже на објективну стварност у тој материји и изложи критичним путем правне концепције у томе погледу. Но да се не бих и сувише удаљио од тих граница и закорачио у целокупан комплекс овога проблема, како сам га напред поставио, ја ћу се трудити да ствари посматрам у кругу интерпретативног процеса, јер се ту све супротности и сва различита правна схватања у вези са постављеним проблемом сукобљавају, одатле црпе своје различите аргументације на којима заснивају оправданост својих закључака и своје системе.

Ко познаје механизам суђења и одлучивања у правним стварима; ко је имао прилике да у пракси спроводи, осети, позна или посматра интерпретативни процес и као чисто душевни процес носиоца правне примене и као процес тумачења, објективно узевши, позитивних законских прописа, што увек претходи одлучивању; ко је, једном речи, живео у атмосфери сукоба између позитивног права и живота с једне стране, и између позитивног права и душевне и интелектуалне констатације *како* носиоца правне примене, *тако* и онога према коме се правна примена врши с друге стране, тај је морао увидети, да у примењеном праву и правној пракси долази веома често до несклада између правних принципа изражених у законима и њиховог остварења у животу, или између правог смисла, значења и духа законског наређења и његовог примењеног дејства, или између теоријских циљева појединих правних институција и фактичког дејства у њиховој примени, или најзад између схватања права и правичности како су они изражени у законима и истих тих схватања било оних који ту примену врше, било оних према којима се она врши. Зато је таквоме посматрачу јасно, да тај несклад проистиче из самога система и механизма вршења правосуђа и правне примене и да се у њему изражава, — чак када су у питању и законске норме које се односе на дати случај, — не само функција судије на обављању права или тачније на његовом прилагођавању вечитим променама у људским односима, сталноме кретању у животу друштвенога бића и захтевима друштвене нужности, већ и улога онога према коме се примена врши, маколико привидно изгледало да се он налази у пасивном положају. Овај последњи феномен, наиме улогу објекта у правној примени у данашњим мојим излагањима само наглашавам и не могу улазити у даљу анализу ове латентне, али ипак зато *елементарне силе у правним преображајима*. Довољно је ако овога пута само укажем на то да тај на око пасивни став садржи у себи клице колективног друштвеног схватања о праву и правном поретку, о друштвеном уређењу и правичности, као и да се у њему дубоком анализом даду наслутити, а често и открити нови циљеви и нове правне и друштвене структуре. У отпору према правној примени, у тој борби за право у којој се стварно налази онај према коме се примена врши, макар колико да је она пре свега одраз бескомпромисне људске себичности и ретке могућности да се схвати и увиди своје неправо, и ма колико то изгледало парадоксално, налази се ипак једна *вешална и моћна енергија* која често у додиру са постојећим редом ствари *кресне као варница* и за момент осветли нове перспективе и нове смернице за уређење људских односа и правичнију структуру људске заједнице. Овај феномен који сам на овоме месту само поменуо, а то је, како ћемо доцније видети, било потребно, нарочито је значајан у домену *политичког дела еволуције друштвених и правних структура*, а налази свој најрељефнији израз у кривичном правосуђу по т. зв. политичким деликтима. У свима временима, и у прошлости и у садашњости, у друштвеним организацијама свакога типа, то је увек била а и данас је права арена вечитих људских напора и

тежњи или ка бољој и правичнијој будућности, или ка задовољавању јаким инстиката за заповедање, за принудна наметања нових идеолошких а често и утопистичких схватања, али увек за нешто што је ново и што се коси са постојећим редом ствари. Унутрашња вредност свих тих *активиста и стремљена* ту се најбоље може да посматра и оцењује; то је права берза вредности свих идеолошких схватања, а у исто време и најпогоднији терен за самокритику постојећег реда ствари и за психолошку аутоанализу друштвеног колективног бића.

Него да се вратим на функцију правосуђа у примени права и закона.

Поред већ истакнутог овде треба имати на уму, да је са развојем друштвених односа, порастом становништва, новим факторима у економији, привреди, финансијама, саобраћају свих врста, новим културним вредностима, кратко речено са општим прогресом у свима правцима једновремено се и несумњиво усавршавао и систем законодавства, развила се легислативна техника, утицај савременијих законских схватања постајао све непосреднији и ефикаснији, у доста законских области уводио се у последње време систем унификације у циљу једнообразности и олакшавања међународне сарадње и правног саобраћаја, — па ипак се није успело, нити се могло успети да закон сустигне живот, да га обухвати у свој његовој целокупности и разноврсности, да се постигне потпуна хармонија између догађаја из дневног друштвеног живота и унапред предвиђених законских формула у којима треба да се садрже солуције за све. Узалуд је сав тај напор, јер би њиме требало да се постигне нешто што је по самој природи ствари изнад људских моћи, па самим тим и изнад моћи законодавца. Моћ људског предвиђања не иде тако далеко. Правна правила садрже и носе у себи један статичан елемент и она су апстрактна, док је животна односно правна стварност покретљива, динамична и што је најважније конкретна. Зато је сасвим разумљиво да статично и апстрактно правно правило увек мора да буде у задоцњењу према динамичном, живом и конкретном развоју друштвеног правног живота.

Кад стање ствари овако стоји, онда је логичан, а по моме мишљењу и потпуно правилан закључак, који се сам по себи намеће, да је тако увек било и да је тако увек морало бити; у давној прошлости и у садашњости, увек кад год је конкретне односе, сукобе и спорове расправљао судија путем примене апстрактних правних правила, а у циљу да такав однос расправи према унапред датој солуцији у закону односно у тој правној формули. Па када је то тако увек било, када је тако и данас, и када тако мора бити и у будућности онда нам се сада намеће обрнуто питање: каква су то онда укореењена, традиционална и распрострањена правна схватања о овој појави о којима сам мало пре говорио, а по којима би оваки закључци били необични, новотарски, па чак и недопуштени? Зашто је било потребно истичати противна схватања онде, где по свему изгледа да није ни природно ни логично да она постоје? Што се мене тиче ја сам то учинио из два разлога.

Први је разлог у томе, што сам хтео и на овом примеру да укажем на велику релативност када је реч о правним схватањима уопште.

Овде морам одмах да се оградим и да нагласим, да ја тај релативитет у правним схватањима никако не схватам ни као некакву слабост, нити као доказ о томе, да се у тој области не могу изнаћи научне истине или стварати научни системи. Напротив сматрам, да тај релативитет и проблематика у правним појмовима, схватањима и запажањима претставља живу моторну снагу у еволуцији правне мисли, да она оживљава и освежава моћ дијалектичких напора и критицизма и да храни рационалне елементе људскога разума и вечите тежње људскога духа који стално стреми ка новим правним категоријама и изналажењу нових правних истина. Ако је законски пропис статичан и апстрактан па не може, јер је то изван људске моћи и изван моћи законодавца, да унапред предвиди и регулише све случајеве и обухвати друштвени живот у свој његовој целокупности, зато је људски дух покретљив и динамичан па је у стању да будно прати, ако не баш увек и да схвати, развој и комплексе људских односа и друштвене заједнице. Већ ово што је речено довољан је разлог да у праву може битисати и постојати само релативна истина, па зато истицање релативитета када је реч о правним схватањима не треба да нас доводи ни у какву забуну.

Тај релативитет који живи у самоме правноме бићу познаје и признаје и свако законодавство, о чему ћу мало доцније бити слободан да говорим мало опширније. Сада то истичем само да бих оправдао овај начин анализе проблема који се пред нас поставио. А та анализа своди се на следећи закључак: кад релативна истина лежи у бићу самога права, кад тај феномен релативности признаје и сам законодавац, онда није никакво откровење тврђење „да је илузија да законодавац може створити целокупно право, као и да судија може извести целокупно право из закона“, исто тако као што не може никога убедити тврђење, да је све право у закону и свака одлука судије само адекватна примена законске формуле која садржи унапред предвиђену солуцију за такву одлуку. Другим речима, оба ова супротна гледишта била су, а у колико их данас има јесу неминовности у области овога релативитета, где се истина изналази и једино може открити баш путем таквих супротности у схватањима, чему служи и правна наука и правна пракса.

Други је разлог у томе што сам тиме у овој анализи хтео да укажем на чињеницу, да је објектива стварност често и неизменично пружала читав низ факата којима се могло доказивати и оправдати сада једно, а доцније друго супротно схватање, као и да је у историском развоју права наступала веома често и таква ситуација, да је за време трајања било једног, било другог супротног схватања, или за време отвореног сукоба између њих, објективна стварност и читав низ фактичких чињеница оправдавао и указивао на једно треће схватање, које је обично раније распре изглађивало, или их чинило беспредметним и скретало сву пажњу и све оријентације ка томе новоме стању ствари.

Можда је сувише смело назвати овај феномен једном интелектуалном фата морганом, али таква компарација у сваком случају илуструје оно што ја у овом моменту хоћу да кажем. Тек што је правна мисао успела да достигне и обухвати у свој систем сагледане, уочене и проверене елементе друштвених комплекса, који су у сталном покрету, преображавању и обнављању, а на друштвеном хоризонту, већ се појављују нове и увек нове контуре других још неуочених друштвених фактора, који већ самим тим што нису били узети у обзир неминовно модификују или ће модификовати стечене правне концепције. И тако у једном повезаном и логичном низу тече друштвени а с њим и правни живот. Нису, према томе, само закони и његове статичне а апстрактне формуле, које су дело људи и самим тим као и све што је људско несавршени и никад дефинитивни, против којих војују факта из друштвених комплекса и односа, већ је и правна наука у свима њеним правцима наилазила и наилази на исти отпор факата и чињеница, које су је силом своје очевидности скретале другим и новим правцима. Када се таква нова факта тек почну јављати, онда се она обична схватају као изузетак, који по оној стереотипној логичној варијанти само потврђује правило односно владајуће правно схватање, али када су по неминовном историјском току друштвенога живота она бивала све обилнија и представљала стварност која се није могла порицати, онда су бивала схваћена, посматрана, објашњавана и увођена у систем познатих правних категорија. Према томе еволуција правне мисли уопште, а не само законодавства и правосуђа, иде за догађајима из живота друштва одакле црпи своја сазнања и овај феномен, који лежи у самоме бићу права и правне мисли, има за последицу *релативне вредности самих правних схватања и ствара широке могућности за постојање супротности у појмовима и оценама у области правних категорија.*

Мени данас није могућно да улазим у детаљније излагање и аргументацију за ова тврђења. Примере нам пружа историја права у изобиљу. Али како је овде реч у главном о закону и правосуђу т.ј. о примењеном праву довољно је ако само са неколико илустрација укажем на чињеницу да су правна схватања у погледу на садржину, важност и домаћаје ових фактора бивала и раније, а и данас чак, дијаметрално различита и супротна.

Пре свега сетимо се принципа *Suprema lex regis voluntas*. У њему је јасно изражена идеологија апсолутизма, а исто тако и јакобинског револуционарства, која још и данас у многоме влада у правној науци. Интересантно је да је Револуција, која је у Француској срушила Краљевство, задржала главну карактеристику ранијег схватања о закону и да је то схватање преживело монархију и продрло не само у републиканску интерпретацију, већ и у мозгове социјалиста па били они реформисти, били револуционари. Позната је Робеспјејерова изрека: „У једној држави која има законодавство правосуђе судова није ништа друго него закон.“ А Монтескије је рекао: „Да је у републиканској владавини у природи самога уређења да судије морају следовати слову закона.“ Зато је у својим списима и идеализовао су-

дију као биће без душе и живота које је стављено у службу закона и које, попут једног аутомата стављеног у покрет и дејство механичким путем, треба да пружи у сваком случају на један исто тако механички начин сигурно законско решење. Затим Русовљева формула о суверености као највишој моћи од које све потиче и у коју се све стапа, која ничим не може бити ограничена, која како он каже: „или може све, или није ништа.“ То је идеологија о свемоћи закона и законодавца, то је прави фетишизам закона. И у духу мојих малопређашњих тврђења већ сада можемо констатовати, да је у објективној реалности постојао читав низ факата који су оправдавали и условљавали овакву идеологију, да је она, другим речима, у каузалном низу догађаја из живота друштва и схватања људи била одраз друштвене нужности. Пре свега она је била логична последица чисто индивидуалистичког гледања на свет, које је резултовало из француске револуције и по којој се дубоко веровало да је такво схватање права о закону најсигурнија гаранција за муком стечене слободе, а да је таква гаранција најплеменитији и најнужнији закон међу људима. Она је затим била историјски потпуно оправдана, јер је требало ослободити човека из ропства средњег века, а кад је то већ било учињено најважније је било сачувати ту муком стечену слободу. Ова психоза је доминирала духовима онога времена, она је претстављала друштвену нужност и садржавала реалне вредности, она је, дакле, крепила такво схватање о закону и правосуђу и потискивала све друге аргументације које су такво схватање апсолутно доводиле у сумњу.

На супрот овом догматичном схватању о свемоћи и апсолутној вољи законодавца, увек је постојао, — и пре и за време баш тога схватања, — у животу и у правној примени један сталан и виталан напор који је у пракси тражио наслона и директиве у његовој хипотетичној, а не у његовој апсолутној вољи. Као што је у области религиозних догми, које су по самој својој дефиницији биле установљене за вечита времена, постојао напор да се њихове неостварљиве наредбе прилагоде могућностима, што је створило казуистику, тако је и правничка казуистика била у сталном напору да текстове закона прилагоди друштвеној нужности, јер су и они, већ по самом начину свога постојања, увек били временски одређени и условљени.

Сетимо се само римских претора који су кроз векове били душа правнога прогреса и који су смело уводили новине, стварали нове правне институције и као такви постали тип судије законодавца, тако да се и данас целокупно право обрађено у правосуђу назива преторско право. Све је то било створено на основу XII таблица и старог *jus civile*, као што је и муслиманско право било створено на основу Корана, као што су и компилатори Средњег века на исти начин вршили корекције у канонском праву. Сретства да се ови напори остваре и да се изнађе излаз из једне ситуације створене законима у које се није смело дирати и који су често сматрани као светиње била су многобројна и разноврсна, а често по моралним мерилима и недопуштена. Шкрипац у који је друштво бивало доведено таквим

божанским догмама и светим традицијама бивао је неиздржљив, кврге и окови такве прошлости бивале су у толикој мери тешке, да се сретства нису могла бирати. Кад виртуозна интерпретација и логицизам нису помагали приступало се тенденциозним корекцијама; кад ни то није бивало довољно приступало се мистификацијама и измишљањима. Ишло се дотле да су чињене претпоставке да у тексту пише нешто што тамо не постоји, чињене су намерне погрешке и фикције само да би се у смисао закона увело оно што је било нужно и потребно за нормалан развој друштвеног живота.

Овакав напор судија у стварању новог права путем интерпретације ове врсте сматран је за то време као нужан и допуштен, јер су били у питању закони-светиње, закони у које се није смело дирати. Међутим после кодификације, а нарочито доцније када је механизам законодавне функције био усавршен и када су били створени услови нужни за обнављање права путем самих закона, када је принцип *lex posterior* могао лакше да се спроводи, изгледало је да је таква функција правосуђа непотребна и потпуно нелегитимна. Друштво је било изведено из ранијег укоченог правног поретка, отпали су били окови светих традиција прошлости, а што је било још важније закони су гарантовали једнакост, имовину и личну безбедност, у њима су била персонификована права грађана, они су били плод дугих, крвавих и напорних борби за слободу. Зато није никакво чудо да је баш савремена Француска била земља у којој се по најјаче изражавао страх од ма чијег закорачавања у атрибуције законодавне власти, јер је њена територија у главном била поприште те тешке и крваве борбе за права човека и грађанина. И као што је за време старог режима краљевска власт љубоморно чувала за себе искључиво право да у случајевима сумње путем својих наредба издаје обавезна тумачења, тако је и Револуција, у суштини из истих разлога, инсистирала на принципу да обавезно тумачење законских текстова припада искључиво законодавној власти, да је једино она позвана да им даје дефинитивно значење. Па ипак се овако стање ствари није могло одржати. Француски законодавац коначно је признао суверени карактер судског тумачења, пошто је искуство доказало да ни једна друга власт није способна да изналази и развија смисао закона при њиховој примени у појединим случајевима. То је била победа стварности и повлачење пред реалним чињеницама. Еволуција права и кроз механизам правосуђа није се могла обуставити. Ова еволуција лежи у самој природи ствари и она је условљена релативношћу правних појмова, о чему сам мало пре говорио. Процес тумачења закона нужно је носио у себи извесну стваралачку моћ. Наравно да она зависи од метода које се при тумачењу примењују. Мада је нпр. егзегетска школа у току XIX столећа изградила на основу својих метода један систем приватног права за који се слободно може рећи да је био савршен и да се тешко могло у томе погледу нешто потпуније замислити, ипак је на дан стогодишњице *Code civil*-а, у свом говору претседник Касационог суда рекао: „Судија не треба тврдоглаво да инсистира на истраживању каква је била, пре сто година, мисао

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unijr.rs

творца законика... он треба да се пита каква би она била када би они данас редиговали исти законски пропис“. У овим речима изражена је кратко и језгровито еволуција правних концепција о домашају закона и о функцији правосуђа, које су се, како се види, лагано и сигурно развиле у томе столећу. Више нису могле задовољити ни схоластичке методе тумачења тј. граматичко, логичко, екстензивно, рестриктивно и путем аналогije, ни старе догматичне школе као већ поменута егзегеза, која је претендовала да ће открити све право из писаних закона, или субјективистичка метода, која се сводила на истраживање законодавчеве воље. Уместо истраживања историјског смисла једног законског прописа тј. онога који му је законодавац дао или му је хтео дати у времену када га је редиговао, дошло се до истраживања његовог смисла који би му законодавац дао када би га редиговао у моменту када се тај смисао тражи. Унутрашња вредност случајева поводом којих се врши примена закона, разлози и циљеви закона, то су објективни критеријуми којима се сада тежи приликом тумачења. Каже се: мења се човек, мењају се ствари, мења се судија, па се мења и законодавац; постављају се нова питања која у времену када је законски текст редигован, нису ни постојала, па се с тим у вези морао напустити систем истраживања историјског смисла законског текста да би му се признао један еволутивни и један објективни смисао.

Поред свега тога механизам правне примене није тако једноставан, нити се због тога сме тврдити да је најзад изнађен камен мудрости и да је процес тумачења закона тиме добио своје дефинитивно оруђе. Мислим да је много правилније схватити, да је процес усавршавања самога тумачења тиме ступио у једну нову фазу. Тиме нису сви остали методи тумачења изгубили своју важност, нити су дефинитивно укинуги, а још је мање сигурно да су у будућности искључени још неки нови, рационалнији и оправданији методи, јер је процес тумачења увек био и остаје пре свега функција душевне и интелектуалне конституције човека, његових научених и стечених, а исто тако и саморођених могућности, где се, како нас учи модерна психологија, ништа не губи и где се све што је некад било таложи у нашој душевној личности са потенцијалном могућношћу да се у даном моменту појави и потисне у ретроградном смислу све оно што је новије. Ово чисто субјективистичко објашњење процеса тумачења и моменти који се у њему истичу имају изванредну и велику важност у пракси и примени. То правници практичари из искуства врло добро знају. Пре свега, по томе схватању, све оно што у једној одређеној средини код претставника правне примене у даном времену још није постало део њихове душевне личности, не може да потисне оне душевне категорије које претстављају њихову душевну и интелектуалну стварност. А то је једна појава изванредно важна када је реч о правној примени. Према томе, ни нови закони који доносе нова законска схватања и нове ситуације не могу одмах и аутоматски да спроведу овај унутрашњи преображај, а још мање могу то одмах да постигну нове научно-правне концепције. Међутим је баш тај унутрашњи преобража

битан за остварење правних новина у пракси и примени, јер противу тога у прво време постоји не само отпор оних према којима се примена врши, већ и оних који је врше. Ми који живимо у доба праве законске инфлације то морамо осетити и увидети дисхармонију која у томе погледу стварно влада. Али не само у времену навале новина у праву и законима, већ и иначе тај субјективни моменат код вршења правосуђа игра значајну улогу. Наш народ познаје ову ствар и сликајући баш тај феномен у правној примени на свој начин каже: параграф је параграф, па обрнуо га ти на коју год хоћеш страну. А један наш стари адвокат је рекао: „Више волим наклоност судија, него наклоност закона“. Ово су несумњиво мало драстичније илустрације, али оне, поред свега тога, означају битне елементе у процесу интерпретације и правној примени. Не иде сваки калуп на исту ногу, нити свако друштво одговара истом степену савршенства у законодавству. Савршени закони претпостављају и боље друштво, и обрнуто, степен друштвеног живота захтева одговарајуће законодавство. И кад у овом погледу није постигнута бар приближна адекватност, онда се таква дисхармонија савлађује и ублажује путем процеса интерпретације у правној примени, а у самом том процесу употребљавају и примењују они методи, који су с једне стране најпогоднији да се то постигне, а с друге стране они, који одговарају нивоу душевне и интелектуалне конституције носилаца примене.

Када се све ово има у виду, онда се сами по себи намећу извесни закључци које ћу овде само рекапитулирати, јер сам их већ довољно нагласио.

Пре свега стоји чињеница, да је увек када је судија имао да примењује апстрактна правна правила из закона на конкретне случајеве из живота долазио и да увек долази до израза његов најор да изнађе правилну солуцију, јер се она сама по себи не пружа било што се текст закона на даши случај не може адекватно да примени, било што због његове нејасности, или двосмислености, или могућности супротних решења нужно мора да се врши примена према унутрашњим ознакама самога конкретног случаја, било најзад што конкретни случај у питању није као такав предвиђен у закону. За изналагање потребне солуције служи процес тумачења и његови методи. Који ће метод с успехом у даном случају бити употребљен зависи од случаја који је у питању. Мени изгледа да између самих метода тумачења нема хијерархије или тачније речено, да се та хијерархија мења код сваког конкретног случаја. Зато на прво место долази она метода која је за дани случај најпогоднија, или је бар таква по оцени судије који примену врши. Таква је објективна стварност. Ако је н.пр. граматичко тумачење довољно оно ће и бити употребљено, ако пак није, употребиће се екстензивно, или рестриктивно, или тумачење путем аналогije итд. све до истраживања смисла закона у духу модерног позитивног права, које поред закона признаје и друге правне изворе. Закон сам по себи у томе погледу судији ништа не смета, већ то у првом реду зависи од њега самога, од његове ерудиције, искуства, познавања животних прилика и смисла

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

да схвати и уважи реалне потребе и opravdane интересе који су у сукобу. Грађански законици чак изрично овлашћују судију да се служи и другим правним изворима. Тако швајцарски у чл. 1, аустријски у § 7, италијански у чл. 3, наш у § 8, док неки о томе додуше ћуте, али наређују судији, да под претњом казне мора да суди и пресуди (као Code civil у чл. 4). Обичаји, општи принципи постављени у закону, природна правда и правда (природно право), или, како је то у швајцарском закону речено да ће судија судити „као да је он сам законодавац“ то су ти законски појмови о правним изворима којима се има послужити судија да би пресудио правну ствар за коју нема солуције у закону. Ово изрично овлашћење дато је истина за случајеве који у закону нису предвиђени, за тзв. празнине у закону, али је то ипак довољан критеријум и за оне случајеве који као такви нису у потпуности у закону предвиђени.

Шта ово у суштини значи? То пре свега значи, као што сам у почетку рекао, да законодавац познаје и признаје своје недостатке. Законодавац, дакле, не живи у илузији да је створио у тексту својих правила целокупно право, нити се по чему може закључити да уопште има такве претензије. Ја овде наравно мислим на област приватног права. Он је то признао и изрично, као што смо видели, а признаје то исто тако и прећутно. Прећутно признање састоји се баш у томе, што у законском тексту није све предвиђено и што законодавац није дао, управо није хтео дати дефиниције за извесне појмове и категорије које помиње. Тако се он уздржао да дефинише појмове: о јавном поретку, о опште познатим обичајима, о природној правди и правци, о општим у закону постављеним начелима итд. и на тај начин створио широке могућности за прилагођавање схватањима која владају у друштвеној заједници, и то преко судије, која је увек члан те заједнице. То су ти духовито названи „вентили сигурности“ у закону, који омогућавају шира и слободнија, али зато и непосреднија схватања о појавама, односима и сукобима у друштвеном животу и помоћу којих се, то је несумњиво, законодавство лакше прилагођава животу и променама у животу људи, а све ово кроз свест и савест судије.

Да, господо, кроз свест и савест судије. Ту лежи основа класичнога појма законитости, ту је генеза интерпретативног процеса и свих његових метода, ту се налази прави смисао еволутивне функције у вршењу правосудја, то је крајња тачка где се завршава и где се увек завршавао појам права у његовој историчности, у његовом бивању и збивању као појаве, као факта, као кодекса, а где се оно појављује као нешто што долази из нашега духа, што у њему живи, што у њему постоји и из њега проистиче т.ј. где се оно појављује у својој идеалности. Овако схваћен процес интерпретације у крајњој анализи значи један интроспективни поглед, један поглед према унутра, где се оличава претпостављање духа слову, где се врши преображавање правних схватања кроз један унутрашњи преображај и где се рађа „живо право“ изражено у појму правде и схватању правичности.

Мора се признати да између теорије о свемоћи закона и

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.rs

схватања која сам сада истакао, а која су, да се сутски изразим на закону основана, постоји огромна разлика. Ми смо збиља далеко од доба апсолутизма када се судијама забрањивало „тумачење“, као и од доба рационализма, које у главном обухвата време егзегетске школе. Па ипак се приговара да нема ту велике разлике и да се цео напор ове доктрине у главном своди на то, да се теорији о свемоћи закона да друга форма, јер се тиме та теорија не руши, већ се само улога интерпретатора јако проширује, признаје му се већа слобода, — где је он уосталом увек закопчавао, — и пружају му се сигурније методе. Ти приговори у главном потичу од претставника школе „слободног права“, који цео овај проблем схватају у основи друкчије. Него да претходно поменем и остале могућности које пружа и ствара сам закон.

Тако је у законском уговорном систему предвиђен и омогућен и такав уговор, по коме уговорне стране по својој слободној вољи могу своју спорну правну ствар изузети из надлежности редовних судова и за расправу које ствари могу искључити важеће позитивних законских одредаба. То је избрани суд конституисан уговором странака који суди слободно, или бира слободно процедуру по којој ће судити, а који у својим закључцима није везан за законска схватања, већ суди по своме слободном уверењу и савести. Такав суд се по вољи странака одређује за сваки дати случај, његова је надлежност такође одређена вољом странака и у њему суде лаици које су странке слободно изабрале. Ту исто тако долазе берзански и други професионални судови као трговачких и занатских комора, који су додуше стални, али чија се надлежност уговором може прихватити и који суде слободно од закона држећи се обичаја, професионалних критеријума и појмова правде и правичности. Ту су најзад судови за одnose послодаваца и раденика, чија је надлежност истина одређена законом, али чије мериторно судовање није законом везано.

Зар ово није доказ да је основна теза правног поретка, по којој је сутска функција зависна од законодавне, да је то традиционално правно начело самим законом измењено. И ако се не би могло рећи да је тиме умањен ауторитет закона, — јер се ту ради у ствари о пуној санкцији законског правила по коме је уговор закон за странке које су га закључиле, — ипак се слободно може тврдити, да је тиме принцип о универзалном карактеру закона као јединственом критеријуму за све и за свакога јако умањен. Законодавац је збиља тешко могао отићи даље у омогућавању да дође до израза и да добије ауторитет сутске пресуде једно друго схватање о правичности, од онога које потиче из законских појмова, да се оствари ближи контакт између спорне правне ствари и судија који ће судити, од онога који се остварује у редовном судовању, него тиме, што је омогућио и признао свакоме право да своју правну ствар изузме од решавања по законским одредбама и да одреди судије или суд који ће му ствар расправити по своме уверењу и савести. Законодавац, дакле, не сматра да је изрицање правде његов монопол. Он напротив фаворизује и друга схватања и друге појмове ван оних који потичу из закона, ван законских појмова. И што је најважније то није никаква слабост,

нити се у томе може изнаћи некаква аргументација за тврђење о нестабилности правног поретка. То није ни капитулација пред другим моћнијим, непосреднијим и одлучујућим факторима у друштвеном животу, већ је напротив разумно признавање важности тих фактора за постизавање правилније, сигурније и прихватљивије правде и правичности међу људима и друштвеним односима, што претставља највиши циљ законитог поретка. То је један од најнепосреднијих доказа да је разум у корену и у бићу не само права као идеје, већ да он доминира и правом као појавом, као кодексом т.ј. правом израженим у законодавству. То је најзад баш онај феномен, којим се правништво, — поред све релативности и проблематике у домену права, — може а и треба да поноси. Ни у једној другој дисциплини нема таквога и такве врсте јавнога признања, а то признање јесте најлепши и најетичнији моменат у историји права и правнога збивања. То је искрено, лојално и филозофски дубоко оуправдано схватање да је право човек, да је право животни однос људских разумних бића, да је оно један елемент људскога душевног живота и да оно, поред осталих објективних извора, има свој основ, своју суштину и свој корен и у људској свести и савести из које извире, како је лепо рекао талијански правник Вико, „као цветање биљке из семена“.

* * *

Можда сам, господо, ову општу правну ситуацију, када је реч о закону, о стварним друштвеним комплексима из живота и о судији у коме је оличена функција правне примене, мало идеализовао. Могу ми се, ја то знам и увиђам, на овоме месту ставити разна питања и многи приговори, јер је ова област, како сам више пута нагласио, област релативитета, област различитих и често супротних схватања, област многих могућности за разне концепције. Али поред свега тога једно је сигурно: закони, ни они из давних времена, ни они који су производ религијске мистике, које смо назвали закони — светиње, ни свете традиције прошлости, ни они доцнији примитивни закони, ни они још доцнији кодификовани, ни нови, ни најновији нису спутали, нису спречили и нису онемогућили нормалан развој друштвеног правног живота и природну функцију социјалних фактора у еволуцији правне мисли уопште. Истина је да се ова појава може и друкчије схватити, да се чак и обрнуто може да престави, па да се тврди, да у томе баш лежи доказ о немоћи закона у односу према живим и елементарним силама и функцијама социјалних фактора при формирању правне мисли и структури правног живота друштвене заједнице. Али оваква скепса у односу на закон, који је сам по себи такође једна појава и несумњиви факат у том истом животу друштвене заједнице, што нико не може оспорити, ничему не води. Кад се баш хоће да говори о примату фактора из спонтаног друштвеног права, које у друштву постоји, живи и с њим се преображава, над правом израженим у законима, ипак је таква констатација у крајњој анализи само једна историјска илустрација; њоме се утврђује једно стање ствари које је као такво постојало

и које постоји, али се тиме ни у колико није умањено значај функције закона у животу друштвене заједнице, а још је мање тиме утврђено да су закони, како сам већ рекао, спутавали правни живот друштва. Истина је да закони сами по себи садрже један елемент конзервативности, да се одупиру наглим променама и новинама, али је исто тако истина и то, да они у себи садрже и један елемент обнављања и да у самоме факту што су постали и по начину на који су постали носе у себи могућност допуњавања, измена и укидања. Истина је исто тако, да су постојале концепције о свемоћи закона, да су постојале тенденције да се прогласи њихова апсолутна воља и да су у историји друштва постојале моћне фактичке силе које су бивале довољно снажне да у извесним временима спроводе оваква схватања, али је исто тако истина и то, да су такве апсолутистичке тенденције бивале пролазне и да стварно нису могле спречити еволуцију законских појмова чак ни у времену владавине таквих закона и таквих схватања. Па кад је несумњиво, да су и закони један факат и појава из живота друштва, то је, како мени изгледа, много оправданије констатовати једновременост у функцијама оба ова права, — и спонтаног које потиче и влада у друштву и онога које се налази у законима, — на остваривању практичних циљева права уопште, утврдити затим узајаман њихов утицај, тенденције њиховог узајамног отпора и савлађивања и желети њихово евентуално стапање у једно, као идеал у постизању највишег степена правде и правичности међу људима.

Еволутивна функција, коју лагано али систематски спроводи правна пракса и правна примена, састоји се баш у тој служби на постизавању идеалније правде и правичности у друштву. Судија је живи представник и службеник на томе племенитом и значајном послу. Закони га, као што смо видели, у томе не спречавају, а под ефикаснијим утицајем модерне правне науке они ће га, надати се, у томе све мање и мање спречавати. Зато ја мислим да је то једна ствар која се никада не може довољно да нагласи и коју увек треба наглашавати. Зато исто тако ту ништа не смета ако се ова појава и њене могућности чак и идеализују, а не би сметало ако би се у овоме погледу остварила једна општа колаборација свих правника и читава једна идеологија. За прилике у којима ми живимо и за нас то је нарочито потребно. Него и без обзира на овај наш разлог, та се потреба намеће већ и због тога, што еволутивна функција у правној примени у главном зависи од оних који је спроводе, који је врше. *Ниво душевне и интелектуалне културе носилаца правне примене јесте и остаје практично најзначајнији фактор у тој еволуцији.* Видели смо да нема хијерархије у методама тумачења закона, односно да она зависи од схватања судије који примену закона врши, па ако ниво таквога судије није отишао даље од схоластичких метода, ако он н.пр. не може да изађе из сфере граматичког тумачења или буквалног разумевања текста, онда је јасно да ту од еволутивног смисла законских појмова нема ни трага ни гласа и да ће као неминовна последица таквога примењивања настати једна ретроградна фаза и за практичне циљеве људских и друштвених односа једно кочење

нормалног развоја. Кад такво кочење у развоју одговара нивоу друштвенога живота и самога судије, онда је то једна неминовност која практично неће имати штетних последица, али ни такво увек пролазно стање ствари не умањује културну вредност функције правосуђа и његов велики утицај на развој и еволуцију у правном животу друштвене заједнице.

* * *

Поменуо сам напред да постоје правне концепције које овај проблем из основа друкчије посматрају и схватају. Мени данас није могућно улазити у детаљнију дискусију која се овим намеће, али је увек корисно, баш ради контроле онога што је изложено и што се тврди, осмотрити ствари и са таквог супротног становишта. Ја ћу то учинити само летимично и тиме завршити ова која данашња излагања.

Још крајем прошлога, а нарочито нашега столећа, проглашено је, да је настао крај једној историјској епоси, епоси индивидуализма и да, по сили објективне стварности, наступа доба нових и неслућених правних структура. Још једном у историји јасно се оцртава једно центрифугално кретање и показује се јасна тенденција, да се постојећи законодавни монопол растерети у корист економских и социјалних група које су се створиле, које постоје и код којих се оцртава јасна тенденција да створе право са себе и у кругу својих интересних сфера. Као што смо некада, у XVIII. и првој половини XIX. столећа, под сугестијама тадашње филозофије и економских доктрина, бивали принуђени да мислимо индивидуалистички, тако смо данас, пред фактима нових социјалних форми, принуђени да мислимо социјално. Док је раније све ишло на то, да се људи одвоје и разједине и као такви буду самостални носиоци свих права и обавеза, дотле данас постоји тежња, да се људи здруже и уједине на терену заједничких интереса, њихове заједничке социјалне делатности и њихове заједничке судбине. Те појаве и институције које се спонтано стварају јесу, каже се, израз и подршка новог социјалног поретка, који надкриљује личност и стапа је у целину; то су прве етапе нове економске организације која је у формирању и која нужно тежи да се издвоји, ослободи и еманципује од свемоћи закона. Осетила се, обрнуто представљено, немоћ закона, јер се између права и законитости све више и више продубљивао јаз, а то намеће напор за истраживање „живог права“ као главну преокупацију савремених духова. Идејни покрет француског научника Жениа, који је прокламовао потребу да се закони допуне и да се помоћу „слободног истраживања датога“ прошири формално позитивно право уопште, стоји у извесној сагласности са овим потребама, али се њему приговара, да нас стварност гони даље од ових нових метода интерпретације и допуне закона. Извори правнога правила и нове основе социјалног поретка, каже се, нису и не могу више бити посматрани било као свемоћна воља човекова, било круне, било народа. То су сада нове друштвене потребе које изискују и нову правичност, а које могу наћи и које ће наћи свој нови израз. Законодавац није у стању да предвиди све нове случајеве и да пружи основе за све

нужне солуције, а сутска пракса не може из писаних закона, макар и најширом интерпретацијом, да извуче све правне појмове, не само зато, што је то изван људских моћи, већ и из простог разлога, што је цела та област закона и правне примене само један мали део позитивног права. Закон је само један ослонац, он је само једна индикација, он је само мали израз једног огромног активитета који он није у стању ни да сузбије, ни да исцрпи, нити да скрене са великог пута којим он неминовно стреми.

Тај активитет је изван закона, па је зато погрешно сводити обавезну снагу позитивног права на ауторитет државе, пошто и сама организација државе претпоставља претходно постојање позитивног права, на коме би се та организација оснивала. Према томе, формално позитивно право нема ништа заједничко са постојањем једне организације, већ се оно оснива директно на ауторитету неорганизоване заједнице. Зато су обичаји ти који се првенствено имају констатовати путем формалне процедуре, пошто су они не само еквивалентни закону, већ му историјски претходе на начин који је изван сваке дискусије. Зато је „живо право“ много шире и дубље од Женијевог „слободног истраживања права“. Највећи део овога права уопште не долази пред судове и развија се потпуно независно и слободно од државног поретка. Већина догађаја од највеће важности за правни живот догодили су се у историјском току у пуној независности од права државе, и о њима чак закони државе дуго уопште ништа нису знали, као н.пр.: укидање ропства у Средњем веку, формирање модерног капитализма, трансформирање права својине у право заповедања и управе над најамним радништвом, формирање трустова и синдиката, развијање колективног уговора о раду ит.д. Зато судови треба да стварају конкретно, динамично и слободно право и то не путем разних виртоузитета у тумачењу, нити путем разних мистификација, већ слободно, отворено и са методом, црпећи податке из живог права друштва, узимајући у обзир објективни, социјални и економски циљ правног правила, стварне интересе који су у питању и глас савести о праведноме. То је т.зв. „слободно право“ које заговарају многи правни писци и које има доста присталица.

Одмах пада у очи, да концепција о слободном праву поставља и решава проблем који нас интересује из основа друкчије. Ту како се види није реч о процесу интерпретације, већ о слободном одлучивању на основу података из живота, из живог права друштва и свих других критеријума који управљају рационалном мишљу човеком, али који су позитивни у правном смислу само у толико, у колико их таквима сматра онај који одлучује. Но и поред тога мора се признати, да су објективне чињенице, које се употребљавају за оправдање оваког гледишта, такви догађаји из друштвеног живота, чија се стварност и чије се постојање у истини не може порицати. Доста ако наведем, да чак ни типични преставник школе „правничког формализма“ Георг Јелинек, који је сводио целокупно право на вољу законодавца, није могао те чињенице порицати, већ је увидео, „да закони могу много мање, него што се то раније веровало“. И он је признао, да у животу друштва постоје правна правила која де стварају на

исто тако ефикасан начин као и закони, мада нису ни предвиђена, ни установљена законодавним путем. Колективни уговор о раду, развој синдикалног покрета, трустови, концерни и картели, једном речи: спонтано право у друштвеној заједници, које се аутономно ствара и које проистиче из стварних односа и друштвене нужности и које као такво постоји, које обвезује и овлашћује и регулисава те односе, — то је један део низа тих чињеница из живота које свакога морају убедити о постојању правнога живота и правних структура и ван режима законског поретка.

Зато се у овом моменту, на крају мојих излагања, поставља још једно питање веома значајно и које проблем о коме сам говорио из основа може да изокрене, а све закључке да доведе у сумњу. Мада то у области правних концепција није ништа необично с обзиром на онај релативитет о коме сам говорио, ипак, потпуности ради, да покушам кратко и на то питање да одговорим. Оно је веома једноставно и просто: где је излаз из такве ситуације? Ако спонтано право неорганизоване друштвене заједнице и његова правна правила и обичаји, ако то живо право јесте и треба да буде главни правни извор, ако је то право друштва главно, битно и аутономно, а законски поредак само један делић његов, само једна „индикација“, нешто што нити регулисава правне односе у целини, нити је способно да обухвати све односе и да пружи све солуције, — онда какав положај заузима у таквоме систему законски поредак и чему служе законска схватања?

Ја ћу на таква питања данас да одговорим посредно, путем једне компарације која, како мени изгледа, упућује на један правилан пут. Још у почетку рекао сам за проблем који овде третирам, да он није само правни и социјални, већ да је и проблем човека, т.ј. проблем психолошки. Компарација на коју мислим односи се баш на психологију.

Психологија као наука изменила се последњих деценија из основа. Више се психолошка основа личности не схвата онако како се схватала. Раније је као та основа сматран искључиво људски мозак. Извесни његови делови сматрали су као централна места функције престава, покрета, асоцијација, а исто тако и као седишта појединих особина личности: афеката, нагона и других карактеролошких диспозиција. Данас се више не узима у обзир само ово церебрално обележје личности, већ се она посматра и сматра као једна комплексна личност и узима се у обзир целокупно њено телесно обележје. То је т.зв. биолошка идеја о личности. Када се ствар посматра са историског гледишта, онда је мозак, каже се, најмлађи део људске нервне организације. Душа се стварала у слојевима и све оно, што смо ми у прохујалим добима аперцепирали није изгубљено, оно у нама још увек постоји као душевна стварност и испољава се у сну, у детету, у психози. На основу ових открића створен је доцније најновији правац у психологији т.зв. психоанализа. Она проблем односа између телеснога и душевнога посматра из основа друкчије. Док се на пр. раније психичко и свесно идентификовало, а сама психологија баш и важила као наука о свести, сада психоанализа учи, да су душевни феномени сами по себи несвесни, а да су свесни само

поједини делови душевног живота. И баш тај несвесни део душевног живота личности, каже се, јесте неисцрпна латентна енергија, стални извор нових душевних категорија, бескрајни лабиринат из кога дејствују и одакле надиру у свесни део душевног живота личности и позитивне и негативне снаге које га мотивишу, које га опредељују у комплексу дневнога делања, рада и поступака.

Компарација између оваквих схватања у области психологије тј. душевнога живота личности и нових идеја и схватања у области права тј. друштвеног живота људске заједнице намеће се сама по себи и она је, како мени изгледа, јако поучна.

Ако право као појаву, као факат, као кодекс, као позитивно правно правило схватимо за моменат као свесни део правнога израза (бар у смислу да незнање закона никога не оправдава), баш као што је психологија раније схватала људски мозак, онда можемо констатовати да је и у праву, као и у психологији, постојало уверење да се целокупна правна основа друштвенога живота садржи у законима, односно да је целокупно право у закону. Међутим, као што се путем биолошке идеје о личности у психологији дошло до уверења, да је личност комплексна, да се мора узети у обзир њено целокупно телесно обележје и да је мозак у историском развоју најмлађи део људске нервне организације, тако се путем нових идеја у праву и нових социолошких схватања дошло до уверења, да је друштвени живот комплексан, да се морају узети у обзир и целокупна друштвена обележја и да је законски поредак у историском току најмлађи део друштвене и правне организације и квалитативно само један део целокупног друштвеног права. И као што се у модерној психологији проблем односа између телеснога и душевнога посматра и решава из основа друкчије, тако се по новим схватањима у праву и друштвеним наукама проблем односа између друштвенога живота и права схвата такође из основа друкчије. Док се раније у психологији идентификовало психичко и свесно, дотле се раније у праву идентификовало позитивно право са законским поретком. И као што се у модерној психологији дошло до сазнања, да су свесни делови целокупног душевног живота само један део те комплексне садржине, тако се у праву дошло до уверења, да је позитивно законодавство само један део правне садржине друштвеног живота. И као што се, најзад, у модерној психологији верује, да несвесни део душевног живота личности претставља позитивне и негативне енергије, које аутономно дејствују, стварају, мотивишу и активирају нашу душевну садржину и наше поступке, тако се у праву и социологији верује, да друштвена стварност садржи у себи латентне снаге које стварају, дејствују, мотивишу и активирају аутономне правне структуре и категорије, остварују правни прогрес независно од законског поретка и силом своје динамике пружају идејну садржину права уопште. Насупрот биолошкој идеји о личности и геолошком принципу у психологији стоји у праву идеја слободног и друштвеног права.

Компарација је, мора се признати, веома адекватна. И у једној и у другој дисциплини постоје појаве и фактори који у истом смислу дејствују и који на исти начин проширују видике

и пружају нове солуције. Уосталом ја ову компарацију и чиним само у погледу ових *истосмислених фактора* и функција, а далеко сам од тога да идентификујем у органском смислу биће човечије личности и друштво. Реч је само о сличним појавама и о сличном сазнању извесних функција у обе ове области, које су, по себи се разуме, постојале и дејствовале и пре него су уочене. С обзиром на проблем који смо овде данас третирали најважнији би био закључак који би нам дао одговор на питање: шта ово у суштини практично значи? Изгледа ми да добијамо најсигурнији одговор ако поставимо овакво питање: да ли је људски мозак услед тога, што он није искључива психолошка основа личности и што у комплексу нашег душевног збивања дејствују и одлучују и други фактори, да ли је он због тога изгубио, умањео или изменио своју функцију; да ли су позитивно законодавство, законски поредак и законски појмови услед тога, што они нису искључива основа правног живота друштвене заједнице и што у комплексу друштвеног збивања дејствују и одлучују и други фактори, да ли су они услед тога изгубили, умањили или изменили своје функције?

Нису, — то је јасно и сигурно. Ни једно ни друго се није догодило. Функционално те категорије и даље дејствују, а судија врши своју дужност.

Чињенице утврђују и доказују да су у историјској перспективи бивали временски различито доминантни сада једни, а доцније други фактори из друштвеног живота, *али једновременост њихових функција није никад изостајала*. Њихово дејство у правном животу друштва *постојало* је, то је несумњиво, како у доба када они нису били уочени, тако и онда када су они били уочени. И то бесконачно гибање комплексних фактора друштвеног живота и њихово наизменично јаче или слабије дејство јесте пут друштвеног колектива који му је судбина одредила.

Ми живимо у времену које се баш карактерише моћним дејством фактора из спонтаног живота неорганизоване друштвене заједнице, који аутономно и неминовно утичу на правну структуру друштвене заједнице. А та је моћ често у истини толика, да може да баца у засенак класичну структуру законског поретка.

Али, ма какве биле социјалне оријентације које нас руководе и макар каква била друштвена структура која је у питању, једно је сигурно и ми правници бар морамо у то веровати, да и такве и сваке друге друштвене структуре *морају бити постављене на солидну основу права и законитости.*)*

*) *Литература:*

- Jean Gruet* — La vie du droit et l'impuissance des lois, 1908.
Georges Gurvitch — Le temps présent et l'idée du droit social, 1932.
François Gény — Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif, 1932.
Julien Bonnesse — La pensée juridique française, 1933.
Léon Graulich — A propos du gouvernement des juges, чланак и Revue trimestrielle de Droit Civil, свеска за јануар-март 1932.
Gottfried Benn — Der Aufbau der Persönlichkeit, Neue Rundschau, свеска за новембар 1930.

Др. Ђорђе Тасић — Увод у правне науке — Енциклопедија права, 1933—1935.

Др. Јурај Кулаш, адвокат — Београд.

Нацијонално Кривично право

У новије доба често се истиче гледиште, да се — међу осталим — и кривично право мора вратити на нацијоналне основе. То гледиште свакако је у првом реду последица пробуђенога нацијонализма, који жели идеологијом нацијонализма до крајњих граница прожети све гране државне делатности, па и кривично право. Уосталом кривично право игра врло важну улогу у животу државе. Оно с једне стране служи сузбијању криминалитета и чувању културних тековина, а с друге стране пружа заштиту државном поретку уопште. Нема ни мало сумње, да између политичкога уређења једне државе и њенога кривичнога права постоји ужа веза. Не мислимо тиме дакако само на инкриминацију политичких делања, која у већој мери наступа доласком извесног политичког режима. Сваки политички режим настоји да се што дуже одржи на власти. Али када један политички режим ухвати већег маха, специјално у народу, он показује тенденцију, да своја схватања прошири на све гране државне делатности, другим речима да својом идеологијом прожме цео живот државе. Та тенденција је и сама по себи разумљива. Проширавањем и применом своје идеологије на све гране државне делатности сам политички режим добива лепшу слику, он се показује не само бољим него и много потребнијим дотичној држави. У исто време новим политичким режимима, а нарочито т.зв. ауторитарним режимима, обично је потребна већа заштита ради што сигурнијег одржавања на власти и већ ради тога осећа се потреба за инкриминацијом целог низа делања, која дотада нису била у позитивном кривичном законнику предвиђена као кривична. На тај начин нови политички режими, међу првима, заталасају својом идеологијом кривично право, које сматрају једним од најбољих чувара своје егзистенције. Маркантне примере за ово имамо данас у Совјетској Русији, фашистичкој Италији и нацијоналсоцијалистичкој Немачкој. Све те три државе инаугурисале су политичке режиме познате под именом ауторитарних режима, свака на свој начин. Поред великих сличности, које постоје међу њима, постоје и велике разлике, које се огледају у целом њиховом државном уређењу, а кроз њега и у кривичном праву, тачније речено кривичним законцима тих држава.¹⁾

Данашњи системи владавине могли би се најбоље разделити у две основне групе: у првој групи стајале би државе са више, мање демократско-либералистичким системом док би на другој страни стајале државе са ауторитарним режимом, међу које у првом реду, као што је споменуто, спадају Совјетска Русија, Италија и Немачка. Основна карактеристика демократије је истицање права и слободе појединаца. Иако члан друштва и народне заједнице појединац има и своја непосредна лична права и интересе, који су са интересима заједнице често пута и у колизији. Та непо-

¹⁾ Видети наше чланке: Политички моменти у кривичном праву, *Правосуђе* бр. 7—8/1935. и *Nullum crimen sine reo*, *Полиција*, за март и април 1936.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

средна лична права и интересе појединаца треба законом заштитити од свемоћи државне власти. Слобода говора и штампе, слободна конкуренција у економском и слободно натецање у политичком животу, то су девизе демократије. Да би се сва та права и интереси појединаца могли у пуној мери заштитити држава мора бити правна држава организована са строгом поделом власти-законодавне, управне и судске. Насупрот томе ново, ако га можемо тако назвати, ауторитарно доба, имало би да отклони све слабе стране демократско-либералистичког времена. У држави треба у првом реду спровести концентрацију власти. Уместо демократских парламената и сената ауторитарни режими скупљају власт у рукама једнога водства, које апсолутистички управља са државом. Та концентрација власти услов је за спровођење државнога јединства, а тиме индиректно и за стварање једне јаке државе. Друга заједничка тачка ауторитарних режима је нарочито наглашавање јачања материјалне културе и величање вредности физичке снаге насупрот душевној. Сви ти режими полажу вредност на јачање државе, како спољне тако и нутарње, јер рачунају на скоре сукобе са суседима. Појединци се стављају под строгу дисциплину, њихове личности губе се у мору народне заједнице, којој имају да служе. У политичком животу укидају се странке као непотребне и штетне, а остаје само једна од њих, комунистичка, фашистичка или националсоцијалистичка. Тиме оне губе карактер странака у смислу политичког живота демократије и обично се радо идентификују са самим народом. На челу странке стоји вођа, који је у исто време вођа државе и народа.

Унутар тих заједничких црта јављају се међу њима и извесне и то велике разлике. Комунизам схвата државу са чисто материјалистичкога гледишта. Циљ државе је благостање грађана, а то благостање манифестира се у укидању класа и настојању, да се материјални живот грађана што више побољша. Томе побољшању материјалнога благостања има да служи наука. Фашизам гледа свој идол у јакој држави, јер само јака држава чини и народ јаким. У тој држави остају и постоје и даље класе, али те класе не раде више слободно него над њима води држава контролу, тако да се под њеном контролом те класе хармонично развијају уместо да се уништавају, како је то било досада. При томе је фашизам задржао и идеју национализма са том разликом, што је како се то тврди, ранији национализам претстављао једну устајалост, док нови национализам, како га то фашизам усваја, значи динамичност и еволуцију ка усавршавању. Све народне снаге имају се искористити за стварање и развијање тога процеса. А сама нација врхунац свога стварања може постићи једино у држави као најбољој форми народнога живота. Унутар те државе заједничким настојањем целог народа имало би да се створи релативно највеће могуће благостање. Сам народ не свата се као нека неорганизована маса, како је то било код демократије и комунизма, него као једна организована целина у држави, док је сама држава нешто што стоји изнад свега, па и изнад самога народа. Томе насупрот националсоцијалисти истичу народ изнад свега и народ за њих претставља највишу вредност. Само велики и јаки народи могу

да створе велику и јаку државу. А народ може бити велик и јак само онда ако је уједињен, ако је очишћен од свих страних примеса, јер народ сачињавају појединци исте расе и крви, који живе на истој територији. Ни национализму није народ маса него организована целина и такав народ је носилац културе, опште културе човечанства, која проистиче из његовога живота, његове крви, а нису носиоци културе појединци, како се то раније узимало.²⁾

Као што се види и фашизам и националсоцијализам имају више додирних тачака. У првом реду они су реакција на демократију, која је значила расцепканост и слабост. Јер демократија је познавала многе странке, личности, сталеже, који су сви вукли на своју страну. На тај начин рушио се углед државне власти, слабила се народна снага. Док ауторитарни режими познају само једну странку, која је у себи концентрисала све народне снаге и која је оличена у једној особи, вођи народа, који је апсолутни господар у држави. Оно што хоће вођа, то хоће народ, јер вођа хоће само оно, што служи на корист народу. И тако се у ствари преко вође остварује воља самога народа. Основна карактеристика како комунизма, тако и фашизма и националсоцијализма је према томе напуштање индивидуализма и прелаз на колективизам. Личности појединаца потиснуте су у народну заједницу као највећу вредност. С тиме у вези националсоцијалисти истичу и народни правни и морални поредак и уску везу права са моралом³⁾. Народ као највиша вредност даје снагу и држави, јер је држава у толико јача, у колико је јачи народ, који у њој живи. Нова држава треба да буде народна држава. Наука и цели државни живот имају да црпу своју садржину из народа. Здравно сватање народа је најбољи извор за развијање свих државних делатности. Све то у пуној мери важи и за право. Здравно правно сватање народа једини је извор права. За националсоцијалисте појам здравог правног сватања народа не само што није један сувише широк и неодређен појам него напротив један јасан и одређен појам. Човек, који је сам по себи добар и има добру моралну основицу, лако ће на основу тога здравог правног сватања народа докучити, шта је добро, а шта зло, шта је право, а шта неправо, шта је дозвољено, а шта није дозвољено. Али баш и ако посумња, да ли је дозвољено или није, он мора онда избегавати, да то учини.⁴⁾

Сва ова сватања остављају своје последице и на кривичном праву и кривичном закоником. Фашистичка Италија напустила је познати Феријев пројекат к. з., јер се овај није могао довести у сагласност са идеологијом фашизма. Фери је, сходно учењу Ломбозовом, учиниоце кривичних дела у извесном погледу третирао као нека абнормална бића, против којих се требало борити заштитним мерама, мерама безбедности, јер је основ њихове кривичне одговорности социјална опасност. Такав к.з. није могао кон-

²⁾ Видети међу осталим: *Слободан Јовановић*, Поратна држава, 1936.

³⁾ Видети детаљније: *Dr. Hellmuth Mayer*, Das Strafrecht des Deutschen Volkes 1936, као и *K. Siegfert*: Grundzüge des Strafrechts im neuen Staate, 1934.

⁴⁾ *K. Schäfer*: Nullum crimen sine poena, у Das kommende deutsche Strafrecht (Bericht über die Arbeit der amtlichen Strafrechtskommission, A. T. 2. Auf. S—203).

венирати фашизму, који је код појединаца гледао на њихову личну одговорност, на њихову вољу, способну за акцију било у позитивном било опет у негативном смислу. Сам нови к.з. Италије остао је у духу либералистичких к.з. уколико је реч о његовим основним одредбама. Фашистички редактори к.з. сматрали су само за потребно, да из њега до извесне мере избаце претерани индивидуалистички карактер, да инкриминишу већи број политичких делања и поостре казне, а напосе да уведу смртну казну као неопходно потребну за извесне деликте. Међутим националсоцијалисти почели су са великом буком вршити реформе кривичног права и к.з. Идеологија националсоцијализма има да се спроведе до крајњих граница у новом кривичном праву и к.з. Ново кривично право има да одбаци све слабости либерализма и демократије, у првом реду претерани индивидуализам и благост у кажњавању. Оно има да служи интересима народне заједнице као такве, док интереси појединаца имају сасма секундарно значење. У томе циљу избацује се и принцип *nullum crimen et nulla poena sine lege*, поштравају се казне, уводи се смртна казна и цели низ других реформи. Као што је народ највећа вредност тако је и здраво правно схватање народа једини извор новог кривичног права. То правно уверење народа манифестује се истина у кривичним законима, али сви ти закони имају да се донесу у духу тога правног уверења народа и морају са тим здравим правним схватањем народа бити у сагласности. На тај начин здраво правно схватање народа путем закона донетих од стране вође постаје стварност. Кривично право има да се врати на националне основе. То је у исто време општа последица примене идеологије националсоцијализма. Кривично право игра маркантну улогу у животу државе, оно је чувар државног ауторитета, чувар културних тековина и у томе циљу оно води борбу противу свих антисоцијалних енергија као рушилаца културе.⁵⁾ Ради тога кривично право мора да се ствара у народу, народ га доноси онаквог, какво у њему живи, а законодавац га само формира. Прописи кривичног права односно кривичног законика нису апстрактна правила која је створила теорија кривичног права или законодавци него правила, која постоје у народу, по којима народ живи. Та правила леже у народу несређена, а улога је законодавца да та правила среди и из њих формира закон.⁶⁾ Последица тога је, да к. з. не сме садржавати прописе, који су неразумљиви народу него мора бити уређен тако, како би га народ лако разумео. У томе циљу мора законодавац настојати, да у к. з. опише како појмове општег, тако и посебног дела к. з. на пластичан начин и тиме их учини приступачним народу. Први корак у томе била је измена система к.з. утолико, што се посебни део к.з. стављао пре општег дела а што је дошло до виднога изражаја у т. зв. Споменици пруског министра правде.⁷⁾ Посебни део к.з. садржава описе бића појединих

⁵⁾ *Dr. Freister*: Willensstrafrecht; Versuch und Vollendung, Bericht, A. T. 1935, као и *Siegert*, op. c.

⁶⁾ *Schaffstein*: Die materielle Rechtswidrigkeit im kommenden Strafrecht, Zeitschr. f. g. Strafrw. 55/1935.

⁷⁾ *Dr. Roland Freister*: Gedanken zur Technik des werdenden Strafrechts

кривичних дела. Ти појмови су по себи јаснији и разумљивији од општих појмова к.з. и кривичног права, а онда је логично да се читалац с њима претходно упозна.

Либералистичко доба је сувише велику бригу посвећивало појединцима, док ново доба има да више гледа на саму народну заједницу као такву, док појединцима посвећује пажњу једино утолико, уколико се они јављају као чланови те народне заједнице. Демократија и либерализам са својим појмовима о слободи и правима појединаца доводе до слабости државе и народа. Слобода је добра ствар, али само за велике, да не кажемо за генијалне људе. Мали људи, просечан човек, неће ту своју слободу употребити на корист народне заједнице него за своје личне, ситне интересе. На тај начин народна заједница уместо да се јача и развија мора да пропадне. Опасност од демократије и либерализма постоји нарочито онда, када је држави потребна велика снага, када се она налази у критичној ситуацији, тако да јој је јака народна заједница једини спас. У таква времена, а садање доба је такво, имају да остану у позадини лични, егоистички интереси појединаца, политичке и конфесијоналне трзавице и борбе, а уместо тога да ступи на позорницу један јак народ, сједињен и довољно снажан да отклони постојећу опасност.

Све то огледа се у пуној мери и у кривичном праву. Класично доба стајало је било под утицајем национално-либералистичким било под утицајем конзерватизма, полагајући тежиште на државу као целину; у самом кривичном праву класично доба је у погледу санкције истицало специјално одмазду и застрашење као главне циљеве. Модернизам насупрот томе стајао је под утицајем напредњачког либерализма приближавајући се социјализму. Он у кривичном праву истиче казну као сретство за заштиту и обезбеђење друштва, доцније и као васпитно сретство. Док је дакле класична школа више гледала интересе целине и у томе циљу истицала одмазду и застрашење, модернисти више воде бригу о појединцима и њиховој поправци. Најновије доба у ствари понова акценуира народну заједницу и њене интересе, дакле оно, што је радила и класична школа.⁸⁾ Казна мора бити строга, јер се само строгим казнама чува ауторитет државе. Нарочито се не сме у казни уништити њена основна карактеристика одмазде, јер на тај начин казна губи свој прави ефекат. Учиница кривичног дела мора бити кажњен, јер би у противном било повређено правно осећање народа и пољуљала би се у народу вера у правду. Исто тако има учинилац да ту казну издржава у казненом заводу, који опет никада не сме да изгуби своје обележје казненог завода. Насупрот томе стоје мере безбедности, које се морају строго разликовати од казне. Исто тако треба издвајати из кривичног права неурачуњлива лица, која не могу одговарати за своја делања, и према којима треба увек имати највећи обзир. Све то може опет

Zfgstrw. 55, 4—5, 508, као и од итора: Aufbau des besonderen Teils und seine Stellung im Gesetz, Bericht, Bes. T. S—9—66.

Denkschrift des Preuss. Justizministers: Nationalsozialistisches Strafrecht.

⁸⁾ Sauer: Wendung zum nationalen Strafrecht, 1933. (Separatdruck aus dem Gerichtssaal, 103 B.).

да учини само једно национално кривично, које неће базирати на суптилним теоријама него на фактичном животу, како се тај манифестира у правном уверењу народа. По схватању националсоцијалиста кривично право мора имати у пуној мери народно обележје. Оно је чувар народног моралног поретка, са којим мора бити у пуној сагласности. А та сагласност може се постићи једино тако, ако се знаност кривичног права третира као саставни део политичких знаности. Кривично право мора бити налицје државног права и у њему се као налицје огледа оно, што је предмет државног права, а то је заштита државе и њених органа, државне економије, фамилије и религије. У самој националсоцијалистичкој држави опет мора кривично право да се ослања на националсоцијалистичко државно право, другим речима речено, оно мора бити прожето идеологијом националсоцијализма. Кривично право мора бити народно и потицати из народа и свако кривично право које не ради на тој основи мртво је пре него што је и постало.

II.

Појава да поједини правци у кривичном праву претерују са својим тврђењима није ни нова ни необична. Дубока уверења, коликогод имају у себи добрих толико имају и рђавих страна, а нарочито им је слабост да се желе пошто пото наметнути околини. Тако је класична школа несумњиво претерала у своје истицању важности одмазде и застрашења насупрот модерним, који су сувише велику бригу посветили лечењу и поправци учинилаца кривичних дела. Ни најновија учења нису, да како поштеђена од тих мана. Националсоцијалисти упадају у грешку класичне школе утолико, што одвише акцентуирају важност народне заједнице, а запостављају личност учиниоца кривичног дела. Јер појединац је ипак централна тачка у кривичном праву. Од њега потичу кривична делања и ради тога његовој личности треба посветити главну пажњу. По нашем мишљењу грешка к.з. либералистичкога правца односно кривичног права либералистичкога смера није у томе, што је одвише пазио на појединце као и показивао тенденцију преблагога кажњавања него пре како у погрешној примени к.з. тако и у погрешном сватању кривичних санкција. Све кривичне санкције, па и саме мере безбедности и васпитне мере, садржавају у себи одмазду. Без појма одмазде нема кривичних санкција нити се оне без одмазде могу сматрати институтом кривичног права. До погрешнога сватања у том погледу дошло се услед тога, што су се у кривично право и под кривични законик трпала и неурачунљива лица, код којих се уопште није могло говорити о одмазди, али која у ствари овамо и нису спадала. Чим се та лица искључе из кривичног права и сам појам кривичних санкција добиће своје право и тачно обележје, а на тај начин уклониће се и све контроверзије, које у погледу природе појединих врста кривичних санкција постоје данас у кривичном праву. А самом учиниоцу кривичнога дела мораће се увек посвећивати пуна пажња, тако да ће и специјална и генерална превенција увек имати места у кривичном праву у већој или мањој мери према конкретном случају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

Кривично право и к. з. чувари су културе једнога народа односно једне државе, јер је правни поредак државе исто тако саставни део културног поретка у дотичној држави. Сама култура човечанства у ствари носи у себи по природи саме ствари интернационални карактер. Њоме се свакако жели међу осталим постићи и јединство и слога нација у интересу општега благостања. Полазећи од крајњег циља не смемо никада заборавити, да спас човечанства не лежи у претераном истицању народности и сепарисању појединих народа и држава него у њиховом заједничком раду и зближењу. Посматрајући ствар са тога гледишта нама како фашизам тако још више националсоцијализам изгледају као избегавање тога циља. Претерано истицање национализма неминуовно ће довести до сукоба појединих нација, а тај сукоб може бити фаталан по општу културу човечанства. Већ из чланака, говора и дела националсоцијалиста види се, да они у немачком народу гледају неку нарочиту величину, која има своју специјалну, од Бога одређену мисију⁹⁾. А та мисија свакако ће га довести до тога, да се покуша наметнути другим народима и да тако изазове непотребан сукоб. Али и независно од тога морамо констатирати, да извесни појмови имају сасма друкчију улогу у кривичном, а друкчију у државном или којој другој грани права. Они су често услед своје велике неодређености готово неупотребиви у кривичном праву, а свакако да не би могли послужити као нека сигурна основица. Тако појам народа. Тај појам требало би тачно одредити, што су увидели и сами националсоцијалисти, па су услед тога и казали, да је дужност догматике кривичног права да тај појам тачно одреди. Што више они су дали и извесне ознаке на основу којих би се тај појам дао одредити, а то би били прошлост народа, његов садањи живот и тенденције за будућност. Дакако да су при томе заборавили, да су и сами ти критерији сувише широки и неодређени, да би могли корисно послужити при одређивању појма народа. Или здраво правно схватање народа. Фанатизовани национализам гледа у народу савршенство свега доброга, лепога и праведнога. Али стварни живот казује друго. У њему се народ не јавља не само као неко савршенство него ни са релативно добрим обичајима и сватањима. И морална и правна сватања народа у свагдањем животу су врло често далеко од свакога морала и правде. У врло много случајева опет та су сватања још сувише сива и примитивна, тако да се ни издалека не дају успоредити са сватањима, која је дала наука. Слободно можемо рећи, да би правном сватању народа у великој већини случајева одговарало уважање сурових казна, често и за деликте, за које с обзиром на њихову тежину сурова казна уопште не би била умесна. Најчешћа и најобичнија казна, која би одговарала правном сватању народа био би линч. За цели низ делања народ би тражио ту казну, што се најбоље види по томе, да је народ у толико случајева покушао сам да линчује учиниоца извесног кривичног дела. То је натерало националсоцијалисте, да уместо правног сватања народа истакну т. зв. здраво правно сва-

⁹⁾ А. Hitler: Mein Kampf, S—634.

тање народа. Али узето и у томе ограничењу здраво правно сватање народа не може корисно послужити као основ кривичном праву. Које је правно сватање народа „здрово“ то има тек да се одлучи, а одлуку би доносио законодавац. Већ ради тога одлучивања неће законски прописи у врло много случајева одговарати томе здравом правном сватању народа, па макар законодавац био и уверен, да је добро одлучио. Остављамо по страни и приговор, да народ о многим питањима и нема свога правног уверења, као и да правно уверење народа није у свима крајевима исто, а коначно и да поједини сталежи разво гледају на иначе иста питања. Све то показује, да ће у пракси здраво правно сватање народа бити само једна фикција. Уосталом сам тај појам толико је широк да ни приближно не би могао послужити као поуздана основица у кривичном праву¹⁰⁾. На конкретним примерима би се то дало најбоље показати. Узмимо из нашег к. з. § 357. У дневној штампи појавило се мишљење, да би под тај законски пропис пао књиџар, који продаје једну књигу за 180— динара, када је плаћање у готовом, а за 225— динара, када је плаћање на почек¹¹⁾. У ствари тај поменути законски пропис није обухватио таква делања са више разлога. У првом реду што продаја на кредит претставља за трговца велики ризико (специјално у данашње доба), а друго што за трговца готов новац свакако претставља велику вредност, јер он са новцем стално ради. Поред тога тешко имовно стање, о којем говори тај законски пропис, претставља једну конкретну, а не апстрактну ситуацију и тек у свакој конкретној ситуацији може се оценити, да ли дотично лице искоришћава тешко имовно стање другог у смислу овога законског прописа. Ако дакле неко купује књигу на кредит ту уопште не може бити ни говора о претераном искоришћавању тешког имовног стања другог, јер се код куповине књига уопште и не ради о некој насушној потреби у физичком смислу. Осим тога дотично лице може исту и посудити, може је набавити и у антикварницама, читати у библиотекама итд. Најзад играли би важиу улогу и услови уобичајени у дотичном крају за давање кредита. Коначно и сама околност да се ради о кривичном делу говори за то, да би ово искоришћавање морало бити такве врсте, да врло тешко погађа онога, кога се искоришћава, што код куповања књига не може никако бити. Судија, који би у горњем случају осудио књиџара, очевидно би показао, да нема ни мало смисла за дух и интенције законодавца. Па када се по једном законском пропису јављају тако чудна и необична мишљења, каква би тек гледишта по томе могла постојати, када би судија морао уместо законског прописа да се ослања на здраво правно сватање народа и да се пита, да ли оно у овом случају тражи казну или не. Колика би ту хетерогеност постојала у сватању појединих судова и судија што би свакако ишло на штету угледа правосуђа.

Настојање да кривично право буде народно, а не правничко

¹⁰⁾ О томе смо детаљније говорили у нашим чланцима наведеним под I ових бележака.

¹¹⁾ Видети: „Политика“ од 21. августа 1936. стр. 6. Чланак је потписао један адвокатски приправник.

само по себи је похвално. Друго је питање, да ли је то могућно и да ли је и оправдано. Ми мислимо да није. У једној модерној држави правни је живот сувише развијен и компликован, да би му се правила могла одређивати из правног уверења народа. Најзад сасма је логично, да народ не може узети на себе једву овакву улогу, јер је зато и неспособан. Модерна држава са својим компликованим животом тражи разлеобу рада, где свако врши своју улогу. Правницима несумњиво припада улога како сређивања тако и усавршавања правних правила. Они то могу и морају да чине онако, како би то највише одговарало духу самога народа, али само уколико је то могуће. Јер грешка не лежи у томе, што закони нису рађени на основу здравог правног сватања народа него у томе, што су се како позитивни кривични законици тако и само кривично право сувише удаљили од народа и постали му готово сасма неразумљиви. Та грешка се може и мора поправити, али не на начин, како то претстављају нацијоналсоцијалисти. Довољно је да се у позитивним кривичним законицима појмови описују на један пластичнији и разумљивији начин него што је то било до сада. Па и у томе се може ићи само до неке границе, јер се ипак не може дозволити, да за вољу том пластичном описивању кривично-правних појмова трпи њихова прецизност и тачност.

Треба нагласити и то, да кривично право и кривични законици нити су икада били нити ће бити ствараоци културе, јер то и није њихова задаћа. Они су само чувари културе, заштитници културних тековина и ништа више. Ако се дакле констатује да су у народу пале моралне вредности, да су се појмови о поштењу и праведности срозали на најнижи степен, то нипошто не значи, да се подизање тих вредности може вршити помоћу кривичног права и кривичног законика. То није улога кривичног права и к. з. Они уосталом у погледу своје примене долазе у додир само са оним лицима, која су већ дошла у сукоб са друштвом, која су дакле у спољнем свету манифестовала своју криминалну вољу. Према томе к. з. не васпитава ону публику, која чини огромну већину, а која уопште није ни дошла у сукоб са друштвом. Највише што може код те публике учинити кривични законик јест то, да и њих застраши прегњом својих кривичних санкција за случај, да би учинила једно недозвољено дело. Па чак и то код великога цела тих лица није потребно, али у сваком случају ово дејство к. з. није васпитање. Кривично право односно к. з. су институти за непосредно сузбијање криминалитета, посредно се сузбија криминалитет другим сретствима. Они немају као свој задатак да васпитавају било народну заједницу било поједине чланове народне заједнице, него само учиниоце кривичних дела, дакле она лица, која су својим недозвољеним делањима већ дошла у сукоб са друштвом и законом.

Неко нарочито нацијонално кривично право и враћање кривичног права на нацијоналне основе уопште није потребно. Кривично право по самој својој природи у великој мери има интернацијонални карактер. Оно истина путем дотичнога кривичног законика мора у првом реду служити интересима оне народне за-

једнице, која га је и створила за своје потребе. Али у исто време оно је чувар културе уопште. Рећи да су народи ствараоци културе нипошто не значи и доказати, да је ради тога потребно и еманциповање народа једних од других, као и издвајање појединих националних култура. Све те засебне националне културе, ако заиста иду за тим, да стварају општу културу човечанства морају имати међусобно цели низ додирних тачака. Како је кривично право чувар културних тековина то оно већ и ради тога поприма интернационални карактер с обзиром да су извесне културне тековине заједничке свима народима. Основни принципи свих кривичних законика културних држава треба да су исти, барем у својој суштини. Само у појединостима може међу њима постојати нека разлика, а која настаје услед неких специјалних потреба појединих држава и народа. Али ради тих извесних потреба не мора кривично право да се враћа националним основима и да базира на здравом правном сватању народа, како се то од стране националсоцијалиста тврди. Сви културни народи имају извесне заједничке или барем веома сличне циљеве и тенденције. Та појава запажа се и у кривичном праву. Као чувар културних тековина оно се с правом има да служи истим сретствима тамо, где жели да постигне те исте, заједничке циљеве и у томе баш и јесте та интернационална црта кривичнога права.

Јован В. Коштуница, судија Окружног суда — Нови Сад.

Ако је адвокат стално ангажован за послове свога властодавца, и ти су послови у континуитету, онда застарелост за све обављене послове почиње тећи од последње обављене радње и не узима се, да за сваки засебни посао тече самостална застарелост.

Тумачење §. 928. грађ. зак. поводом једне одлуке Касационог суда.

Б. П. адвокат из Београда преставио је, да га је Београдска Задруга у новембру 1932 понудила да буде други (старији) стални адвокат банчин, али да је то он одбио а она га је од тада почела стално позивати и ангажовати од случаја до случаја за све деликатније и важније послове и предмете правне природе. Ово позивање трајало је редовно до половине месеца јануара 1934 године када је задруга ангажовала другог адвоката са сталним месечним хонораром. Дефинитиван прекид његових правозаступничких послова настао је концем маја 1934 а последњи правни посао за задругу је обавио 6 јуна 1933 год. У тужби је навео спорове и правне послове, које је свршио, па је тражио, да му се за обављене послове одмери хонорар у 247.880 динара.

Тужена страна није признавала тужбени захтев, па се је између осталог позвала и на застарелост наводећи, да се застаре-

лост рачуна за сваку парницу понаособ и да су према томе застарели сви они тужбени захтеви за хонорар код којих је прошло више од године дана од последње радње по дотичном спору односно правном послу позивајући се на § 928. гр. зак.

Први суд је усвојио тужбени захтев и нашао да нема места позивању на застарелост, те је пресудом По 2390/935 осудио тужену страну на плаћање овога хонорара.

Образложење првог суда у погледу застарелости. Суд налази, да је Б. П. тужилац, и ако није био под одређеном месечном платом, нити је између њега и банке у погледу заступања и вођења њених послова било макаквог уговора ипак био од задруге стално ангажован као адвокат за све њене веће послове. Ово суд изводи из исказа свих испитаних сведока као и из следећег: да је задруга узимала адвоката Б. П. само од посла до посла, она би своје рачунске односе према њему регулисала по ликвидацији сваког посла посебно. Пошто се парничари у овоме спору нису обрачунавали после сваког обављеног посла већ по дефинитивном завршетку свих послова потврђује се, да је налаз суда по овоме тачан. Како је установљено да између свих послова за које је утврђено, да је адвокат за задругу обавио, има континуитета, то ни застарелост не може тећи за сваки обављени посао понаособ, већ она почиње тећи од момента извршности последње судске одлуке по свима пословима обављеним за задругу, а последња радња коју је тужилац по пословима тужене стране предузео јесте његово обавештење суда да престаје бити банчин пуномоћник, што је било на дан 6 јуна 1934 год. односно исте године кад је у октобру месецу поднета тужба за хонорар.

Да застарелост тужбеног захтева по изнетим позицијама тужбе није наступила излази и из онога што сви сведоци тврде, да је тужилац долазио у задругу врло често, сваки други или трећи дан, ради свршавања неких послова, што поткрепљује суд у уверењу да је тужилац перманентно кроз све време био ангажован у свим већим банчиним пословима и да с обзиром на оволики рад не може се одвојити један посао од другога, па да се застарелост особено цени за сваки посао.

Београдски Апелациони Суд пресудом Пл. 998/935 потврдио је са истих разлога у погледу застарелости пресуду овога суда.

Касациони Суд пресудом својом рев. бр. 522/936 потврдио је пресуду Б. А. Суда и у погледу ове застарелости навео:

Ревизијски навод, да се пресуда позивног суда заснива, на погрешној правној оцени ствари, односно на погрешном тумачењу § 928. гр. зак. т. 4. §. 597. гр. парн. пост. с обзиром, да је право тужиочево на награду застарело, — неоснован је, јер је позивни суд, усвајајући чињеничко стање, утврђено пред првостепеним судом, као и правно схватање првога суда у овом погледу, правилно нашао, да тужиочево право на награду за све извршене послове за рачун и у име банке, није застарело пошто у овом раду тужиочевом постоји континуитет, те се почетак застарелости има рачунати од последње радње, коју је он учинио за тужену банку. Због тога, нема погрешне правне оцене ствари у овом делу на-

паднуте пресуде позивног суда, те не стоји ни ревизијски разлог из т. 4 § 594. гр. парн. пост.

*

* *

Налазим, да је горњи случај правилно расправљен кроз све три наше инстанције. Ипак ћемо допунити са извесним новим разлозима предњу одлуку највишег суда и онда ће ова спорна одредба бити потпуно јасна те ће се на тај начин потпуно прецистити оно што је спорно у овом законском пропису. Одмах ћемо истаћи да овде сву пометњу прави прва реченица II става § 928. грађанског закона, јер се тамо каже, да тужба правозаступника за наплату његових издатака и његове награде застарева за једну годину, рачунајући од дана, кад је *по вођењу парнице* пресуда постала извршна или од дана учињеног поравнања, или од одузетог пуномоћија. Као што се види изилази, као да је увек реч о једној парници, јер се каже *по вођеној парници*. Отуда кад би се овако уско схватила ствар морао би правозаступник чим заврши једну парницу своје властодавцу, да одмах подноси рачун и да тражи обрачун са својим властодавцем и без обзира, што он стално заступа дотичну странку у њеним другим споровима. За самог правозаступника је незгодно да стално подноси рачуне од случаја до случаја, јер кад је неко стални правозаступник то је већ одношај великог поверења у данашње време кад је број правозаступника велики, те је омогућен избор, па се и питање обрачунавања хонорара заснива и врши на томе великом поверењу. Другим речима један сталан адвокат једне странке морао би, да би сачувао своје право на хонорар за већ свршену парницу, ако га властодавац одмах не измири по поднетом рачуну, да у току од године дана подноси рачун и да тузи странку, коју иначе заступа по другим споровима, који још нису завршени. Кад до тога дође онда значи, да је нестало и међусобног поверења, које је и довело до тога, да неко буде стални адвокат једне странке. Ради што правилнијег разумевања прописа § 928. гр. зак. од. II. може се истаћи и ово. У времену редакције овог законског прописа правни и економски живот је код нас био и сувише слабо развијен. У то време адвокати су били реткости у Србији. Позната је ствар да кад су увођени први лекари и апотекари у Србији да су општине морале да им издају субвенције. Исто тако и први адвокати су тешко живели и сигурно да су се ретко појављивали пред судовима.

Треба имати у виду још и то, да је наш стари грађ. закон. пост. дозвољавао или барем толерирао и оне који нису адвокати, да врше чисто адвокатске послове. Значи у оно време адвокати су се ретко и изузетно појављивали пред судовима. У колико су се појављивали то је сигурно било за различите странке и сигурно да и те странке нису имале више спорова већ је и за њих појављивање пред суд било само изузетак. Отуда се може и разумети одкуда онај израз *по вођеној парници*. С друге стране Србија је у оно време била сиромашна земља са slabим привредним јединицама, које би могле да имају сталне адвокате за правне послове. Стални адвокати који су имали свакодневне послове за по-

једине установе сигурно нису ни постојали. Сами спорови били су изузетци а и потраживања хонорара путем суда с обзиром на ондашња патријархална схватања о плаћању онога што се је дужно, било је сасвим изузетак.

Кад се овако схвате ствари потпуно је јасно, што се увек говори о само једној парници.

У данашње време с обзиром на развијен правни и економски живот сигурно, да се неби редиговао овакав један законски пропис у погледу застарелости послова сталних адвоката једне институције, пошто су закони увек израз живота средине онога времена кад се закони доносе. Због тога ако хоћемо да потпуно правилно разумемо један законски пропис треба да се пренесемо у оно време кад је тај закон донешен. Позната је пак ствар да живот иде много брже него што се доносе нови закони. Никада закони нису потпуно модерни за време за које важе. Данашњи живот зна да све веће корпорације и институције и привредне јединице па и привредно јачи појединци све своје правне послове обављају преко правних заступника а многи од њих имају тако зване сталне адвокате и онакве адвокате какве ранији живот није познавао у оно време кад је редигован § 928 б. од. II гр. зак.

*
* *

Изнели смо како је ово питање застарелости непотпуно и нејасно по данашњем грађанском закону тако, да у пракси задаје извесне тешкоће. На дневном реду је доношење новог грађанског закона па зато ћемо овде изложити како ово питање расправља и предоснова новог грађанског законика, те да се неби и овде поткрала иста грешка као и код старог закона.

О овој застарелости говори се у одељку „посебно време застарелости“ а у § 1415. Тамо се дословце овако каже: „за три године застаревају тражбине лечника, ветеринара, бабица, приватних учитеља, адвоката и т. д. за отправљање извесних послова због награде за њихове радове и због накнаде њихових издатака, као и тражбине странака због предујмова датих овим лицима. Пада одмах у очи да је питање застарелости овде сасвим другојаче решено, него што је решено по старом закону. Прво застарелост по овоме законском пропису много је дужа него по старом. По старом износи само годину дана, док је по новом много дужа јер износи три године дана. Стари законик изгледа да води рачуна о само једној одређеној парници. Међутим по новом законнику то изгледа сасвим другојаче. У предоснови се каже „застарелост тражбине за отправљање извесних послова због награде за њихове радове“. Овако стилизовани законски пропис много је шири него данашњи и има општи карактер, јер се говори о застарелости тражбине за отправљање извесних послова и због накнаде њихових издатака. Као што се види поставља се само опште правило застарелости и ништа више. Нема ни помена о некој одређеној парници као што се то говори у старом законнику. Код овакве законске стилизације дата је много шира могућност да се конкретно од случаја до случаја цени целина обављених послова једнога правозаступника према фактичном стању ства-

ри. Другим речима судија ће бити слободнији у утврђивању, да ли више послова свршених од стране једнога адвоката за само једну странку сачињавају једну самосталну целину у погледу права на адвокатски хонорар као и у погледу тока застарелости.

Кад расчланимо овај пропис предоснове и упоредимо га са данашњим закоником приметимо још једну разлику. Реч је о томе кад се сматра да тече застарелост. По данашњем законнику застарелост тече било од свршене парнице, било од окончаног поравнања или предатог пуномоћија, а код несвршених парница застарелост је само дужа јер траје пет година. Предоснова не каже од када почиње тећи ова застарелост, јер поставља опште правило о застарелости. Тамо се каже, да за три године застаревају тражбине адвоката и ништа више. Као што се из стилизације предоснове види судија ће имати прво да утврди постојање тражбине, па тек по томе моћи ће ценити кад настаје застарелост. Постављајући опште правило о застарелости, судија ће имати да се држи општих принципа од када за поједине људске радње почиње тећи застарелост. На основу овога судија ће бити слободнији да реши и питање од кад се има узети да тече застарелост. Сасвим је природно, да ће се то утврђивати конкретно од случаја до случаја и да се у сваком случају има узети да застарелост почиње тећи од последње радње једнога адвоката обављене за његову странку.

Из до сада изложеног изилази, да је предоснова боље и правилније решила питање застарелости адвокатског хонорара од данашњег законика. Она је одредила дужу застарелост него данашњи законик, што је у осталом сасвим правилно и основано. Рок од годину дана често је пута и сувише кратак, јер у овоме року има се наде, да ће странка и сама регулисати питање хонорара, па се тако овај рок често и провуче. Најзад одношај адвоката није одношај обичног најамног радника према своме послодавцу, па да му се одређује тако мала застарелост.

Друго пак, добра је страна предоснове што поставља опште правило, те је овај пропис о застарелости много шири и еластичнији и даје се већа могућност судији да што објективније и правилније примени овај пропис на сваки конкретан случај. На против стари законик набрајајући моменте од када се сматра да тече застарелост упао је у једну грешку. По њему је испало као да је таксативно набројао случајеве од када се има узети да тече застарелост, те је услед овога специјализирања направио забуну и довео до могућности да се може овај законски пропис и погрешно тумачити.

Јовица Б. Мијушковић, судија Среског суда за град Београд.

За одређивање надлежности суда, по споровима за поништај пресуде избраног суда (§§ 692 и 677 Грпп.), меродавна је вредност тужбеног тражења пред избраним судом, а не износ досуђен пресудом избраног суда.

В. К. био је тужен код Сталног изборног суда Занатске коморе у Београду за потраживање од 12.695 дин., док је пресудом истог суда бр. 105 од 22-ХИ-1933 год. осуђен на плаћање у Дин. 10.500. Незадовољан оваквом пресудом, тужбом бр. П-995/34, подигнутом код среског суда за град Београд, тражио је поништај исте „због незаконитог и наваличног кривог суђења“. Спор о поништају пресуде био је прво покренут по старом поступку. У току вођеног спора, а после неколико одржаних рочишта заступник тужене стране истакао је приговор надлежности суда, наводећи: да се из тужбе види да је као вредност овога спора означена сума од 12.695 дин., док по § 44 тач. 1 Грпп. срески судови надлежни су само до 12.000 дин. Па како ни по § 5 Зак. о установљењу ср. и окр. судова расправа овог спора не долази у надлежност ср. суда, већ окружног, тражио је да суд претходно реши то питање.

Срески суд за град Београд, поступајући по овом захтеву, решењем П—995/34 од 4-П 1935 год. нашао је, да је он надлежан за расправу овог спора због тога, што се из пресуде пом. избр. суда види да је вредност овог спора Дин. 10.500 (мислећи на износ досуђене суме том пресудом). Против овог решења, које је донето по старом Срп. Гр. поступку, заступник тужене стране жалио се Београд. апел. суду, побијајући разлоге ожалбеног решења. У жалби се нарочито ударало на то: да је пом. пресудом са трошковима досуђено преко 12.000 дин., као и да је у самој пресуди означена као вредност спора 12.695 дин.

Београдски апел. суд, својим примедбама од 25-III-1935 год. Р.бр. 1293 поништио је ожалбено решење са ових разлога:

„... Београдски апел. суд упустио се у расматрање овога предмета зато, што је решење донето по старом грађ.-судском поступку и нашао је: да исто не може по закону опстати са разлога: „Када се из акта спора види да је спор заснован 17 јануара 1934 год., онда суд није могао да донесе своју одлуку по одредбама старог г. с. п. већ по одредбама грађ. парничног поступка“.

За овим се је срески суд закључком од 25 јуна 1935 год. огласио опет надлежним, са истих—ранијих разлога али је против истог заступник тужене стране уложио рекурсу у коме је у главном поновио разлоге наведене у горе цитираној жалби.

Окр. суд за град Београд уважајући рекурсу туженог, закључком Пл.бр. 610 од 17-III-1935 год. преиначио је нападнути закључак Ср. суда, налазећи да је за расправу овог спора надлежан окр. суд а не срески, јер, да је за одређивање надлежности суда по споровима за поништај пресуде избраног суда (§§ 692 у

в. 677 Грпп.) меродавна вредност означена у тужби, предатој избраном суду, односно вредност тужбеног тражења пред изабраним судом, а не износ досуђен пресудом избраног суда. И против овог закључка заступник тужене стране уложио је рекурс, који Касац. суд. (Рек. бр. 877/35 од 17-II-1936 г.) није уважио, док је закључак Окр. суда потврдио налазећи:

„Да су неосновани наводи тужитеља, истакнути у рекурсу према којима би за пресуђење овога спора о поништају пресуде избраног суда био надлежан срески а не окружни суд, зато што је пресудом чији је поништај тражио, осуђен на плаћање износа од 10.500 дин., која да је вредност меродавна за оцену питања надлежности, пошто се она има сматрати као утђужена и пресуђена. Истакнути наводи неосновани су стога што се према § 692 у в. § 677 Грпп. тужба којом се тражи поништење пресуде избраног суда има предати оном суду, који би био у првом степену надлежан за правни спор, кад не би било уговора о избраном суду. Значи, да је за одређивање надлежности по овим споровима, према наведеним зак. прописима меродавна вредност означена у тужби предатој избраном суду, односно вредност тужбеног тражења пред изабраним судом, као што је правилно нашао рекурсни суд, преиначујући закључак суда првог степена, а није меродаван износ досуђен пресудом избраног суда, како тврди рекурент.

Миодраг Сшојановић, заменик Државног тужиоца за град Београд.

НЕДОСТАТЦИ И НЕЛОГИЧНОСТ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ ЗА ДЕЛА ПРОТИВ ИМОВИНЕ У ПОГЛЕДУ ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ ЗА ДЕЛО ИЗ. § 314 К. З. ПРЕМА ДЕЛУ ИЗ § 316 К. З. У. В. §§ 315 И 317 К. З.

Да би горње недостатке и нелогичност законодавчеву изнели, морамо се пре свега укратко обазрети на казне предвиђене противу учиниоца за дела из §§ 314-317 К. з. закључно.

Законодавац обичну крађу ствари у вредности преко 300 динара, квалифицира као безчастећи преступ.

У § 314 К. з., предвиђена је казна за учиниоца, који туђу покретну ствар одузме другоме у намери да њеним присвајањем прибави себи или другоме противправну корист, и исти ће се казнити ако вредност украђене ствари није већа од 1000 динара, строгим затвором до годину дана, — § 314 од. I. ст. I. К. з., а ако је вредност украдене ствари већа од 1000 динара, казниће се учинилац кривичнога дела строгим затвором до 5 година са обавезним изрицањем споредне казне-губитком касних права од једне до три године, - § 314 од. I. ст. II. у в. § 46 ст. IV К. з.

Сем овога, према приликама и околностима, а по нахођењу суда, примењује се и суплеторна новчана казна, — види § 45 К. з. Законодавац тако далеко иде у своме пооштрењу, те за овај преступ захтева казну и када се врши покушај крађе из § 314 К. з.

§ 315 К. з., предвиђа за учиниоца двају или више кривичних дела из § 314 К. з., који је осуђен на казну строги затвор, у поновљеном случају већу казну и то до 10 година робије. Овим се прописом иде на то, да кривац у поновљеном случају осуде, добије истоветну казну као учинилац дела из § 316 К. з. О поврату — § 76 К. з., у овоме случају не може бити ни речи, јер примени петогодишњег рока у погледу застарелости приликом изрицања казне редовног суда, нема места. За тако звану опасну-тешку крађу (§ 223 срп. к. з.), предвиђена је казна до 10 година робије, ако кривац буде учинио ма и једно кривично дело назначено у § 316 од броја 1 до 7 К. з.

Специјална врста минималне казне од 5 година робије предвиђена је учиниоцу кривичног дела за овакву тешку крађу у § 317 К. з., ако ја кривац због крађе из § 316 К. з. два или више пута осуђен пре него што је ново кривично дело учинио. Такође и по овоме пропису, са истих разлога као и по § 315 К. з., не може бити ни речи о поврату, сем што се ублажавање казне ако има признатих околности од суда, — § 70 К. з., врши по § 71 тач. 3. К. з., па се следствено томе мора одредити казна те врсте, а никако друге врсте.

После овога кратког излагања, можемо се упустити у одбрану нашег постављеног мишљења. Полазимо са фактичне стране и узећемо очевидан доказ. Узмимо овакав случај: кривац је по двама извршним ранијим пресудама осуђен код редовних судова, и то први пут, због дела из § 316 К. з., на две године робије са споредном казном, губитком часних права од једне до пет година § 46 ст. II. К. з., други пут за дело из § 314 К. з., на једну годину строга затвора са губитком часних права, — § 46 ст. IV. К. з. Ако то лице након издржане казне, у року од 5 година, изврши дело из § 314 К. з., шта би суд урадио приликом изрицања казне? Да ли би применио § 76 К. з., или неки други пропис? Морао би применити § 76 К. з. и кривцу изрећи заслужену казну. Законодавац у § 315 К. з., извршиоца код трећег поновљења кривичног дела из § 314, кажњава робијом до 10 година. У оваквом постављеном случају, применом § 76 од II К. з., не може се прећи пет година строга затвора, или затвора с обзиром на § 70 ув. § 71 т. 4 К. з. за дело из § 314 К. з., јер законодавац није предвидео посебан пропис казне за овакав случај.

Бесумње да је према учиниоцу изречена казна за прво дело из § 316 К. з., робија као строжија од строга затвора, а за друго дело из § 314 К. з., строги затвор, али не може се применити ни § 315, нити § 317 К. з.

Стога је потребно за овакве учиниоце кривичних дела, потеклих из нечасних побуда, предвидети у најскоријој будућности посебан пропис са минимумом одређене казне, који би евентуално гласио: „Ко због крађе из §§ 314 и 316 К. з., буде осуђен на строги затвор, или из § 314 К. з. буде осуђен на строги затвор, а из § 316 К. з. на робију, казниће се у поновљеном случају робијом најмање.....?“

Како постоје посебни прописи за крађу — §§ 315 и 317 К. з., унашање и овог новог прописа је потребно, јер често се сусре-

ћемо у пракси са оваквим случајевима, који изискују и изрично предвиђену минималну казну за овакве кривце.

Сем овога постоји још једна нелогичност у погледу одмеравања казне за дела из § 314 и 316 К. з., пример: „кривац се казни за дело из § 316 на строги затвор, а за дело из § 314, такође на строги затвор и губитак часних права. Питамо се, па зашто да се први кривац није осудио и на губитак часних права, када је овај други осуђен за мање дело крађе из § 314 К. з. и на ову споредну казну?“. Одговор је јасан: законодавац у § 46 последњи став К. з., изрично захтева, да се при осуди на строги затвор за дело из § 314 К. з., мора изрећи губитак часних права, пошто је и ова споредна казна предвиђена изрично у § 314 К. з., док се за дело теже природе, као тешко, применом § 70 у в. § 71 т. 4 с обзиром на § 46, последњи став К. з., ублажењем казне од робије на строги затвор, не мора изрећи и споредна казна — губитак часних права. О овоме питању, у погледу досуђивања споредне казне, — губитак часних права, и ако у § 316 К. з. као у § 314 К. з., није изрично предвиђена досуда споредне казне, постоји одлука О. О. од 4 децембра 1931 године Бр. 15444, која гласи: да се има и за дела из § 316 К. з., досуђивати губитак часних права, без обзира на то што у том пропису то није изрично назначено, али ова одлука није обавезна за судове. Јест, али као што раније наведосмо, § 46 ст. последњи, као општи пропис о казни, друкчије говори: да суд за дело из § 316 К. з. може а не мора изрећи губитак часних права учиниоцу, када место робије ублажи казну на строги затвор (§§ 71 и 72 К. з.). Овде видимо такође један недостатак, а нарочито с обзиром на ноторну чињеницу, да редовни судови у последње време за оваква важна кривична дела, кривцима одмеравају врло благе казне, те је неминовна потреба, да се у најскоријој будућности мора донети посебан пропис, у коме ће се изрично назначити, да ублажавањем казне од робије на строги затвор, суд мора изрећи споредну казну — губитак часних права.

СУДСКА ПРАКСА

Две интересантне одлуке Касационог Суда, једног истог одељења о једној истој ствари у истој половини 1936 год., али различите.

1. Одлука. Државни тужилац оптужио је Н. Н. „разведеног“ што је месеца августа 1930 године у Београду лажно представљајући М. М. да ће је узети за жену, исту довео у заблуду и навео те су заједнички узели стан, а то је учинио у намери да он са њом живи у блуду, те јој је као полно непорочној невиност одузео, па је потом напустио, чиме је учинио злочин против јавног морала из § 278 к. з. и Окружни суд за град Београд донео је пресуду, којом је огласио кривим оптуженог Н. Н. за исто дело за које га је и државни тужилац оптужио и дао следеће

Образложење: Ценећи по свом слободном судиском уверењу сав доказни материјал изнет на данашњем претресу у смислу § 274 к. с. п. суд је нашао:

1. Да је оптужени Н. Н. месеца августа 1930 године у Београду, лажно представљајући М. М. да ће је узети за жену исту довео у заблуду и навео те су узели заједнички стан, све ово у намери да он са њом живи у блуду, те јој

је као полно непорочној и невиној одузео, па је 1931 године напустио, чиме је учинио злочин против јавног морала из § 278 к. з.

Своје уверење о оваквом чињеничном стању суд заснива на исказу приватне учеснице М. М., која је под положеном заклетвом посведочила да се 1929 године упознала са оптуженим Н. Н., да је он њу много пута сачекивао кад је са посла излазила и како је успео да је наговори да узму заједнички стан, обећавајући јој при томе да ће је узети за жену. У томе циљу узели су собу код С. С. у којој су остали неколико месеци за које време су живели као муж и жена тврдећи, да је до тога времена била „*virgo intacta*“.

За време тог ванбрачног живота оптужени Н. Н. још увек уверавајући М. М. да ће је узети за жену, само док му стигну документа...

Кад је М. М. остала у другом стању а три месеца пред порођај оптужени Н. Н. после много злостављања је напустио 1931 године и није се са њом венчао. После три месеца од дана када је напустио она је родила сина коме је данас пет година.

На исказу сведока М. С. који је под положеном заклетвом посведочио да зна, да су оптужени Н. Н. и М. М. становали код Д. Ђ., да су спавали с њом у истој соби наглашавајући: Н. Н. и М. М. у једном кревету. Ову чињеницу зна, каже отуда, што је становала у истом дворишту и када би ови ујутро одлазили на посао па и сама Ђ. јер је била праља, онда је спремала кревете у кући Ђ. Често је била присутна када је оптужени Н. Н. говорио како ће се венчати са М. М.; али се сећа јасно и тога да је била у више махова сведок злоставе Н. Н. према М. М. итд.

На исказу сведока Ј. Р. из кога се види да је сведок становала у истој улици где и Н. Н. и М. М. и да јој је познато да су становали у истој кући. — Сведок Д. Ј. посведочио је да му је познато да је оптужени Н. Н. имао извесне везе са М. М.

Оваквом казивању оштећене и наведених сведока суд је покљонио пуњу веру, јер се оно слаже са ислеђеним околностима, а ничим у сумњу није доведено, тако да га је суд усвојио као довољни доказ за кривичну одговорност оптуженога.

По делу овом суд налази дело из § 278 к. з. сматрајући да је оштећену М. М. преварио на тај начин што јој је обећао брак, међутим из оваквих његових поступака јасан је закључак да он ту намеру никада није имао, већ напротив да је са њом узео заједнички стан само зато да би живео у ванбрачном односу.

По ревизији и призиву оптуженог, односно браниоца Касациони суд је у већу донео решење којим је ревизију као неосновану по § 345 тач. 2. к. с. п., а призив као неумесан по § 334 од. II у вези § 353 к. с. п. одбацио са разлога:

Бранилац оптуженика у оправдању ревизије напада пресуду Окружног суда због повреде формалног закона из тач. 5 § 336 к. с. п. која би се састојала у томе, што је суд одбио предлоге одбране да се испитају сведоци, који би потврдили да су имали полне односе са оштећеницом, те да она није могла бити полно непорочна пошто није „*virgo intacta*“.

Ови ревизиони наводи су неосновани, јер за појам полно непорочне девојке није потребно да је женско лице „*virgo intacta*“, већ је довољно ако то женско лице није имало истовремено однос са више мушкараца. Према томе, позивање на ову повреду закона није умесно по § 338 од. III к. с. п. — а осим тога суд окружни из казивања оштећене стекао је уверење да је она била непорочна и невина девојка.

Неоснован је и навод ревизије о повреди материјалног закона из тач. 1 под. а § 337 к. с. п. у погледу дела из § 278 к. з. јер је суд правилно према утврђеним чињеницама нашао да у радњи оптуженика стоје обележја овога дела. Наводи о томе да је оштећеница пристала на блудни живот и да није било преваре од стране оптуженика не представљају ревизионе наводе, јер се њима напада на уверење суда о чињеницама, што Касациони суд није овлашћен да цени.

II. Одлука. Државни тужилац истога суда оптужио је Н. Н. што је се почетком јуна 1932 године *преставио М. М. из Београда и њеној мајци у њиховом стану да је момак и да је рад да се са М. М. венча.* Том приликом предлагао је да одмах још пре венчања отпочну заједнички живот нашта је М. М. са престанком своје мајке пристала, у жељи да путем брака нађе себи срећу и свој живог обезбеди. Оптужени Н. Н. одмах је нашао стан и са М. М. се уселио и у заједници провели су четири месеца — доцније М. М. је сазнала да је Н. Н. ожењен и када га је упитала о томе, он јој је рекао да је то истина, али да ће

се развести од своје жене. У исто то време М. М. је приметила да је у другом стању и кад је саопштила Н. Н. он ју је терао да изврши побачај, што она није хтела учинити, а Н. Н. ју је терао, те је она доцније код своје мајке родила близанце, дакле, преваром однео полно непорочно женско лице у намери да с њим у блуду живи, чиме је учинио злочино дело противу јавног морала предвиђено и кажњиво по § 278 од. 1 к. з. — и Окружни суд за град Београд само не исто веће, донео је пресуду којом је огласио исто тако кривим оптуженог Н. Н. за исто дело за које га је и државни тужилац оптужио и дао следеће образложење:

Претходно је суд нашао да је за суђење надлежан и да је предмет довољно извиђен. Прелазећи на главну ствар суд је нашао, да је претставком оштећене М. М., исказом сведока М. К. Ц. Т. утврђено, да се оптужени Н. Н. јула месеца 1932 године престао и упознао се са оштећеном М. М. и да је после овога дошао у стан оштећене и њене мајке и престао се као момак изјавивши жељу да се са М. М. венча и да још одмах, пре венчања, опшочну заједнички живи, нашта је оштећена М. М. са пристанком своје мајке, после уверавања и богорађења, пристала; а да је оптужени Н. Н. нашао стан и са М. М. уселио се представљајући је газдарици од куће Ц. као да су венчани и тако у заједници провели око четири месеца; да је доцније оптужени Н. Н. оштећену М. М. која је сазнала да је Н. Н. ожењен, уверавао је да ће се са њом ипак венчати, чим се разведе са венчаном женом; да је М. М. остала у другом стању и да је оптужени терао да побаци, што она није учинила, због чега ју је оптужени терао, те је она отишла код своје мајке и родила близанце, — дакле преваром однео полно непорочно женско лице у намери да с њим у блуду живи, чиме је учинио злочино дело противу јавног морала предвиђено и кажњиво по § 278 од. 1 к. з.

Да је оптужени Н. Н. извршилац овог дела и да је за исто крив, суд је стекао слободно уверење из исказа оштећене М. М., која је подложеном заклетвом посведочила, да се упознала са оптуженим Н. Н. и да је оптужени Н. Н. после месец дана дошао у стан код њене мајке и престао се као момак и тражио да је венча и да одмах живе заједно, а да ће се венчати доцније кад буде имао новаца. Даље је навела, да је њена мајка на његово наваљивање пристала на ово и да су они отишли у свој стан и да су се уселили концем августа и да је први пут тада имала сношај са оптуженим Н. Н., да је том приликом било крви и да је имала болове, и тако са њим живела заједно до краја фебруара месеца када је оптужени истукао и терао. Навела је да јој оптужени није говорио да је ожењен и да има дете и то је сазнала тек после четири месеца кад је венчана жена оптуженога довела дете у стан и тада јој је оптужени обећао да ће се ипак развести са том венчаном женом, а да ће се са М. М. венчати, што није учинио. Исто тако навела је оштећена, да је од оптуженог Н. Н. остала у другом стању и да је оптужени терао да изврши абортус, па кад то није хтела он је истукао и терао и она је доцније родила близанце. Оштећена М. М. је пред судом посведочила и то, да су јој И. М. и Д. К. говорили да је ожењен а да је оптужени све то одбијао.

Исто тако и сведок М. подложеном заклетвом посведочила је, да је код ње у стан долазно оптужени Н. Н. и тражио њену кћер М. М. да узме за жену а да са њим одмах живи заједно, а да се доцније венчају и да том приликом није казао да је ожењен; да је после наваљивања и уверавања од стране оптуженог пристала да је води и да иде код њега да са њим заједнички живи и дала им кревет и шифоњер, и да је тек 3—4 месеца после њена кћер М. М. сазнала од неког друга оптуженог да је он ожењен, што је оптужени Н. Н. њој и признао и казао јој да се ништа не брине, јер ће се он ипак венчати са њеном кћером М. М., пошто хоће да се разведе са венчаном женом. Додала је и то, да је њена кћер живела заједно са оптуженим и после овога до краја јануара, када је оптужени уз припомоћ своје жене истукао М. М. и истерао, те је она код ње дошла модра и поцепана, а пред Ускрс родила и близанце.

Суд је засновао своје убеђење и на исказима сведока Д. К. који је посведочио да се оптужени Н. Н. љутито на њега што је казао М. М. да је ожењен; и И. М. која је изјавио да му је оптужени Н. Н. пребацио што је рекао оштећеној М. М. да је он оптужени жењен; Ц. П. која је изјавила да су се оптужени Н. Н. и оштећена М. М. њој представили као муж и жена и да су већ четири месеца у браку, да јој се оштећена М. М. жалила да је у другом стању. Најзад и сам оптужени признаје да није одбијао да је оштећене М. М. муж кад га је она представила сведоку Ц.; да је капарисао стан и да су заједно живели и имали

сношај за све то време и да је био за све то време раздвојен од своје жене. У прилог овог иде и лажна одбрана оптуженог, јер на претресу тврди да није знао за трудноћу М. М. док је код истражног судије тврдио обротно.

Из исказа сведока К. и М. нарочито се види циљ оптуженог-одржавања у заблуди оштећене М. М. само да постигне свој циљ, да живи у блуду са њом, тим пре што је на претресу код овог суда изјавио да има намеру да је узме за жену.

Са свега изложеног суд је стекао своје слободно уверење из исказа ових заклетих сведока, који су потпуно веродостојни, о чему се суд уверио на претресу, јер ничим нису били доведени у сумњу, а сви се ови искази у свему слажу, те је суд и донео пресуду као горе признајући оптуженом од олакшица из § 70 к. з. делимично признање, добро владање и породичне прилике.

Но по ревизији браниоца оптуженог Касациони Суд је у истом свом већу донео пресуду:

„Да се ревизија оптуженика као основана због повреде материјалног закона, а из тач. 1 под а) § 317 к. с. п. на основу § 346 тач. 3 к. с. п. уважи, пресуда Окружног суда у целости поништи и да се на основу § 280 к. с. п. оптужени Н. Н. из Београда ослободи оптужбе за радњу изложено у диспозитиву пресуде окружног суда, као и свих плаћања, — 311 к. с. п., — да се приватна учесница за своја приватно правна потраживања упути на грађанску парницу — § 297 к. с. п. и дао следеће разлоге: Бранилац оптуженика у оповидању ревизије напада пресуду окружног суда због повреде материјалног закона из тач. 1а § 337 к. с. п. која би се састојала у томе, што је суд погрешно узео, да у радњи оптуженика има у опште кривичног дела, јер нити је било одвођења, нити је било преваре, нити је код оптуженика била намера да са оштећеницом у блуду живи. Ценећи ове ревизионе наводе, Касациони суд налази, да су основани. Наиме из обележја која је суд утврдио, не види се, да је оштећеница против своје воље пристала на ванбрачни живот са оптужеником. већ се на против види да је она пристала, да са оптужеником ванбрачно живи пре венчања. За тим суд није утврдио никакву превару од стране оптуженика, услед које би престанак оштећења био невољан, т.ј. дат услед преваре оптуженика. То што је оштећеница доцније сазнала, да оптуженик није момак већ жењен човек, не мења ни у колико ствар, пошто се из пресуде види, да је оптуженик и даље обећавао, да ће се са оштећеницом венчати, чим се разведе од своје венчане жене. Према овоме овде нема никаквог насилног или преварног одвођења, већ је оштећеница сама дошла, по својој жељи и слободном пристанку у стан оптуженика и са њиме у блуду живела. То што оптуженик није одржао обећање да се венча, може дати оштећеници право на накнаду евентуалне материјалне штете ако је какве било.

За то је Касациони суд уважио ревизију браниоца и сам на основу § 364 т. 3 к. с. п. пресудио о ствари ослободивши оптуженика оптужбе и свих плаћања — § 280 и 311 к. с. п.

Приватни учесник пак упућује се на грађанску парницу у смислу § 297 к. с. п. за приватно правна потраживања.

Посматрајући ове две одлуке Касационог суда и то једног истог већа (у једном врло кратком међувремену) мора се сваки запитати, која је од ових двеју одлука тачнија и правилнија? Несумњиво да ће се ово у најкраћем времену расправити. Критички посматран § 278 к. з. у односу на ову ствар излази да има више основа за осуду окривљеног по овом другом случају, — јер је очигледно, да оштећеница није драге воље пристала само на ванбрачни живот са оптужеником, већ под оним и оваквим условима како је то претставио оптужени њој и њеној мајци, што се довољно јасно види из саме пресуде, представљајући се као момак, шта више оптужени је ишао и даље, те је доцније кад је оштећеница сазнала да је оптужени жењен, оштећеницу уверавао да ће се он ипак са њом венчати чим се разведе од своје венчане жене; — мада оптужени није ништа предузео код црквених или других власти да се са венчаном женом разведе, — из чега се јасно види намера и циљ оптуженог да оштећену и даље одржава у заблуди, а овим се баш нарочито манифестује зла намера оптуженог да свој циљ изведе на преваран начин, (а не „насилно“, како се то у разлогима пресуде Касационог суда наводи) те је тиме искључено навођење да је оштећена по својој жељи и слободном пристанку отишла у стан оптуженика да са њим у блуду живи. Из цитиране пресуде баш се јасно види да је овде било преварног одвођења-обманом-од стране оптуженог, а не по жељи — слободном пристанку

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

оштећенице, јер сматрам да ни једна паметна девојка не би ово урадила без обмане.

Навод „што оптуженик није одржао обећање да се венча (контрадикција у разлозима) може дати оштећеници право на накнаду материјалне штете *ако је какве било*“, не могу да разумем, јер неznam како би се могла компензирати ова штета сама за себе посматрана.

Душан М. Банић,
судија Округ. суда за град Београд

У случају раскида веридбе, и ако иста није пошврћена брачним испитом пред свештеником, наушштена сирана има права на накнаду штете. (Пресуда Касационог суда у Београду од 12 октобра 1936 год. Рев. 792).

У правној ствари П. Ј. противу Б. Х. Б., због накнаде штете, Округни суд за град Београд пресудом од 22 маја 1935 год. По 376, осудио је туженика на плаћање накнаде штете тужиљи, са разлога:

„По наводима тужбе тужиља је лета 1932 године, на Бледу била верена са тужеником, који ју је као такву представљао свима својим познаницима, и са њом се свуда појављивао као вереник. У току тог вереништва, туженик је тражио од тужиље да што пре спреми потребну спрему и намештај, јер има намеру да се са њом венча око православног Божића исте године. Исто тако, туженик је тражио од тужиље, да дође у Београд, где је хтео да је претстави своје оцу, и тужиља је дошла с мајком, где је се задржала 10 дана. Даље, туженик је, под изговором да хоће за жену домаћинцу, тужиљу извео, управо наговорно да напусти школу и да се упише на домаћички курс, као и да учи клавир и француски језик што је тужиља и радила. Али туженик је крајем месеца новембра исте године, под безначајним изговором, а преко писма, прешину са тужиљом веридбу. Због овога његовог поступка тужиља је живично оболела, због чега је морала у два маха ићи на Блед ради опоравка. Па како је тужиља оваквим радом туженика имала трошкова, како материјалних тако и моралних на свом угледу, то тужи туженика, предлажући, да се осуди, да јој накнади 141.560 дин. на име штете, коју наводи да се састоји из следећег: а) путовање и боравак у Београду, њен и њене мајке, а по захтеву тужиоца, у 5000 динара; б) прављење елегантних хаљина, ципела и мантила за боравак у Београду, опет по захтеву тужиоца 3.800 динара; в) крзнени огртач намењен за венчање, за који је дато као део за поруџбину 6000 динара; г) поруџбина рубља, зашто је дала 4.000 дин. за капару; д) тужиља је напустила у школској години 1932/33 посећивање осмог разреда гимназије, да би по захтеву тужиоца посећивала домаћински курс, услед чега је тужиља изгубила целу школску годину, чиме је, услед задовољења, претрпела штету, јер ће доцније завршити школу, па следствено томе и добити службу, а та штета за годину дана износи, рачунајући по 1.500 динара месечно, 18.000 динара, и то најмање; њ) лечење тужиље од живчане болести, као последица раскида веридбе 5.560 дин. е) накнада за моралну штету, смањени девојачки углед тужиља означава са 100.000 динара. За доказ својих навода тужиља се позвала на сведока, предложила доказ преслушањем странака и поднела рачуне фирми од којих је наручила спрему. Тужиља је на распарви од 22 маја т. г. одустала од тражења накнаде за прављење елегантних хаљина, ципела и огртача за пут у Београд, и тим свела своје тужбено тражење на 138.560 динара.

„Туженик у свом одговору на тужбу приговора недопустивости редовног правног пута, пориче тужбено тражење у целини, као на закону неосновано, пошто веридба није имала свезаног правног акта — брачног испита, јер неформални разговори не дају право на накнаду штете. Најзад, туженик побија тужбено тражење и зато, што он, како у одговору на тужбу престаља, није тражио да тужиља и њени родитељи пожури са спремом и намештајем, што није тражио да тужиља напусти школу, долазак тужиљин у Београд био је из њених сопствених разлога, тужиљи није требао за венчање скупоцени калут, и ако га је правила, правила га је на свој рачун, тужиља није требала да напусти школу, нити је он наговарао. Тражена накнада за опоравак на Бледу уопште нема свога оправдања, јер тужиља ничим не доказује, да је тај опоравак био потребан, и да је он дошао као последица раскида веридбе. Најзад, побија тужбено тражење на накнаду моралне штете, пошто тужиља исту није доказала, нити је показала околности које би утицале на ту штету.

„Опењујући чињеничне наводе парничара по свом слободном уверењу, — § 368 Гр. п. п., а по изведеним доказима, суд је нашао:

Претходно, да се за расправу овога спора имају применити прописи Грађанског законика Краљевине Србије од 1 јуна 1864 год. пошто туженик има стални домицил у Београду, на коме подручју важе прописи овога закона. Без утицаја је на питање примене закона околност, да се туженик упознао и верио са тужиљом на Бледу, као и да туженик ради у Земуну, те да би се имао применити аустријски Грађ. зак. на што се тужилац у тужби и припремом поднеску позвао, јер се поднетим уверењем Општине града Београда А. Бр. 23737/34 као јавном исправом § 406 Гр. п. п. утврђује, да је туженик од 1929 год. до 1934 год., као дана издања уверења, стално настањен у Београду, те се као његов персонални закон има сматрати закон који важи у месту његовог пребивалишта, а то је Грађански законик Краљевине Србије.

„Потом, суд је ценио приговор туженог, да тужиља у смислу уредбе од 4 јуна 1851 год. и законодавнога решења од 21/II-1852 год. нема право на накнаду пре но што Духовни суд одлучи о томе, па је нашао, да је овај приговор неуместан. Поменути прописи решења и уредбе односе се на случај брачног испита, у коме би случају, духовна власт имала да констатује право на накнаду, а редовни грађански суд, да одмери висину. Међутим, у овом конкретном случају то не стоји. Овде је склопљен уговор, усмен, између вереника, управљен на закључење међусобног брака, дакле једног правног посла, а право на накнаду штете, на основу §§ 537, 540 и 553 Г. з. припада невољној страни, у случају раскинућа уговора.

„Прелазећи на оцену главне ствари суд је нашао:

„Исказима сведока: М. Ј., О. П., и М. К. којима суд верује, — § 423 у вези § 368 Гр. п. п. као и самим признањем туженика, утврђује се, да је туженик верио тужиљу, као и да се свуда са њом појављивао као са вереницом и да је као такву свуда представљао. Најзад, овај факат утврђује се и самим писима тужениковим тужиљи, које туженик није порекао, — § 408 Гр. п. п. Казивањем сведока М. Ј. и А. Ј., којима суд верује, — § 423 у вези § 368 Гр. п. п. као и признањем туженика, утврђује се, да је туженик позвао тужиљу у Београд, као и да је тужиља са мајком дошла. Исто тако, њиховим казивањем утврђено је, као и позивањем саме тужиље, да је туженик тражио, да се венчање обави око православног Божића, као и да је тражио, да се пажурн са spremом и намештајем, изражавајући жељу о стилу намештаја. Писмом тужениковим од 22 новембра 1932 год. које туженик није оспорио, — § 408 Гр. п. п., исказима сведока А. и М. Ј., као и признањем самог туженика — утврђује се, да је туженик, а без икакве кривице тужене, раскинуо веридбу. Према овоме, утврђено је, да је туженик верио тужиљу, односно склопио уговор о браку са њом, — § 531 Г. з., као и да је његовом кривицом веридба раскинута. Па како према §§ 537, 540 и 553 Г. з. невољној страни, у случају раскида уговора, припада право на накнаду, то је туженик дужан ту накнаду дати тужиљи, као невиниој страни, јер по § 800 Г. з. обавеза на накнаду штете постаје онда, кад се штета неком учини на имању, правима или личности. Како је пак тужиља, поводом ове веридбе, претрпела штету како на имању тако и на личности, то је туженик дужан, да јој да и еквивалент за ту штету. По § 818 Г. з. та се штета процењује. Па како је тужиља фактичке штете имала у 38.560 дин. о чему је поднела доказе, то је туженик, пошто се та штета доказима уз тужбу утврђена, — §§ 423, 408 и 368 Гр. п. п., дужан да ову штету тужиљи накнади.

„Суд је ценио и захтеве тужиље, да јој је туженик дужан да плати, накнади и 100.000 дин. на име смањеног девојачког утледа и претрпљене срамоте, па је нашао, да је овај захтев потпуно уместан. Тужиља је ћерка познатих родитеља, о њеној се веридби знало свуда, налазила се тада у добу када је требала да се уда, и раскид веридбе морао јој је нанети велики морални уштрб, јер околност да је била верена, па ускоро веридба раскинута, имала је и имаће за тужиљу већих последица по њену будућност. Па како по § 818 Г. з. треба се све довести у првобитно стање, или, ако то не може, онда да се процени. Па како се ова штета не може у првобитно стање довести, то је суд одмерава по својој слободној оцени. — § 368 Гр. п. п., одмеравајући је у потпуности по тужбеном тражењу у 100.000 динара.

„Суд се није упунтао у тужбени захтев за спремање елегантних тоалета, ципела и мантила ради доласка у Београд тужиље, пошто је тужиља од тога захтева одустала на расправи 22 маја ове године.

„Суд је ценио приговор туженика, да право на накнаду штете може произаћи само у случају раскида брачног испита, а не и у случају раскида веридбе, која је без икаквог правног дејства, те да по томе ни тужиља нема

право на накнаду, пошто између ње и туженика нема брачног испита, па је нашао, да је овај приговор туженика неуместан. Истина, по § 62 Г. з. веридба нема правног дејства, али само у погледу на постојање брака. Међутим, без обзира на то, да ли и колико веридба утиче на само закључење брака, она ипак представља један усмени уговор између вереника, управљен на закључење међусобног брака, — § 531 Гр. зак. На када према прописима §§ 537, 540 и 533 Гр. зак. при свима уговорима уопште, невољној страни припада право на накнаду штете и када према § 800 Г. з. постоји обавеза на накнаду штете свакога лица, које исту другогме учини, било на имању, правима или личности, онда се не може узети, није има ма каквог разлога или ослоњаца у закону за то, да се пропис § 65 Гр. зак. односи само на одустанак од намераваног брака после брачног испита, а не и на одустанак пре испита, а после веридбе, већ се напротив мора узети, да се пропис § 65 Г. з. односи на сваки одустанак од намераваног брака, ако је исти једаред уговорен, без обзира на то, да ли је било брачног испита или не, само ако је једна страна невинна. Па како је према напред наведеном и утврђеним чињеничним стањем раскидута веридба без кривице тужиље, то је туженик дужан и да јој накнади штету причињену јој овим раскидом.

„Најзад, неуместан је и приговор тужене стране, да А. Ј. и М. Ј., као родитељи тужиљини, не могу бити сведоци, а са разлога, што према § 423 Гр. п. и. суд цени веродостојност по свом слободном уверењу, па је по оцени исказа поменутих сведока и свих околности, које могу утицати на веродостојност ових исказа, нашао да се истима може поклонити вера.

„Суд је ценио и навод тужеников, да он није тужиљу наговорио да напусти школу, те да следствено томе за ту штету не може ни одговорати, па је нашао, да је без утицаја на питање накнаде штете утврђење факта, да је тужилац није наговорио, пошто је тужиља школу морала напустити, јер се већаше имало обавити, како је напред изнето, око Божића, што значи да би тужиља у то време морала напустити школу, а школска година се започиње у намери да се заврши. Величину штете коју је суд досудио тужиљи за пропуштену годину дана, одмерио јој је с обзиром на задошћење у школовању, које повлачи обавезу родитеља, да је годину дана више издржавају и с обзиром на то, да ће у службу моћи ступити годину дана доцније.”

По призиву тужене стране, Апелациони суд у Београду, пресудом од 17 јануара 1936 год. Пл. 1026 преиначио је делимично пресуду Округног суда у погледу досуђене висине накнаде штете, са разлога:

„Упустивши се у оцену побијане пресуде, призива и рекурса Београдски апелациони суд је претходно нашао:

Да је приговор туженика у призиву о недопуштености редовног правног пута због недостатка одлуке духовне власти о праву тужиље на тражење накнаде, — неуместан, јер се прописом чл. 129 Устава Српске православне цркве, који говори о судској власти Епархиј. дух. суда у оваквим случајевима — не предвиђа случај — раскида веридбе, а горе поменути законски пропис као каснији, дерогирао је уредбу од 4 јуна 1851 год. онштампану уз пропис § 99 Г. з. и законодавно решење од 21 децембра 1851 год.

Што се тиче призивних навода у погледу главне ствари, Београдски апелациони суд је нашао:

Из чињеничког стања изложеног пресудом првог суда излази, да су се тужиља и тужени споразумели ступити у брак и да је туженик једноставним отказом веридбе раскинуо овај споразум. Тужиља, пак, према споразуму са тужацом, напавши се у ситуацији веренице, била је упућена на то, да чини издатке које иначе, да није било предњег споразума, не би учинила. Што се тиче величине учинених издатака суд призивни налази, да не стоји призивни навод да су исти претерани с обзиром на социјални положај тужиље као и на њену будућу ситуацију — веренице једног индустријалца, — у којој ситуацији је тужиља да би испунила жељу туженикову морала можда чинити издатке преко своје економске моћи.

У питању пак накнаде тужиљи за уштрб њеној части и лепом девојачком имену, Апелациони суд је нашао, да тужиља на исте има право с обзиром на то, да се о њеној веридби знало свуда пошто је кћи познатих родитеља у Љубљани и са тужеником као са вереником је излазила, шетала се и возила се аутомобилом заједно — те јој је раскид веридбе морао нанети велики морални уштрб — али што се тиче величине ове накнаде, Апелациони суд је с обзиром на узраст тужиље у том времену као младе девојке — ученице гимназије, а у смислу § 369 Гр. п. и. исту умерио у величини од 50.000 динара.

Тако исто у погледу одмерене накнаде штете за изгубљену школску годину, пошто је тужила годину дана доцније завршила осми разред, Апелациони суд је исту у смислу § 369 Гр. пар. пост. умерио са 1.000 дин. месечно, ценећи исту с обзиром на стварно учињене издатке око поновног учења осмог разреда гимназије, т. ј. на трошкове који су учињени за ту годину поновног учења осмог разреда; а не и на штету коју би тужила претрпела што ће годину дана доцније завршити и студије и добити службу, јер и ако би тужила на време завршила студије, с обзиром на кризу запослења не може се узети, да би тужила била одмах и запослена по завршетку студија.

Што се тиче навода тужилачке стране у рекурсу о недовољно одмереној такси и трошковима, Апелациони суд је прегледао списак - трошковник и у смислу Закона о таксама установио, да је тужитељ у поступку пред првим судом положио само таксе 2174 дин., на чију накнаду по закону има право, а у погледу праве величине трошкова пред првим и привизним судом руководио је се прописима § 143 у вези § 152 Гр. парн. пост. "

По ревизији тужене стране, Касацони суд у Београду, пресудом од 12 октобра 1936 год. Рев. 792, потврдио је пресуду Апелационог суда, са разлога: „Испитујући пресуду привизног суда у смислу § 598 Гр. парн. пост. поводом ревизије туженика, Касацони суд је нашао:

Тужени Б. својом ревизијом побија привизну пресуду и истиче ове ревизијске разлоге:

1) Погрешну правну оцену ствари и повреду из § 597 тач. 4 Гр. п. п. у томе, што је привизни суд стао на гледиште да и веридба, која није потврђена брачним испитом пред свештеником, даје права напуштеној страни да тражи оштету.

2) Недостатак у привизном поступку, што се суд није упустио у оцену туженикових разлагања, која су благовремено изложена у привизном поступку, те се стога правна ствар није могла исцрпно претрести и темељно испитати — разлог из § 597 тач. 2 Гр. п. п.

3) Сем ових повреда тужени налази да је привизни суд својом пресудом учинио повреде из т. 2 и 4 § 597 Гр. п. п. у два маха: а) приликом одмеравања накнаде штете од 50.000 динара за претрпљени морални уштрб, и б) приликом одмеравања накнаде штете у месечном износу од 1000 дин., у оба случаја применом § 369 Гр. п. п.

4) Разлог из § 597 тач. 3 Гр. п. п. у томе, што је суд досудио тужилу супротно одредби § 501 Гр. п. п. оно што није захтев тужбе, наиме тужила је тражила накнаду издатака око поновног учења осмог разреда гимназије, а суд је досудио месечно 1000 дин. за изгубљену школску годину, те се пресуда у својој битној тачци оснива на претпоставци, која стоји у противречности са тужбом и осталим парничним списима.

5) Повреду из § 597 т. 1 у вези § 571 т. 9 Гр. п. п. у томе што суд приликом досуђивања своте од 82.650 дин. није дао довољно разлога о појединим тужбеним потраживањима и ако су у питању четири разноразна потраживања, а сем тога о потраживању услед лечења на Вледу суд није дао никакве разлоге.

6) У погледу тражене накнаде за учињене материјалне издатке истакао је, да тужитељица нема активну легитимацију.

7) Најзад, истиче приговор да је привизни суд погрешно, што се није упустио у оцењивање његовог приговора, да ли се родитељи тужитељке М. и А. Ј. у овом спору могу појављивати као сведоци, у томе налази недостатак поступка. У вези ових ревизијских разлога тужени је ставио и своје предлоге под ставкама I—XI у ревизији.

Оцењујући ове наводе ревизије туженог Касацони суд је нашао:

Неосновај је навод ревизије о повреди тач. 4 § 597 Гр. п. п. и погрешној правној оцени, јер та чињеница што није претходно испит пред свештеником нема утицаја на спорну ствар, кад је чињеницама доказано, а и тужени признаје, да је веридбу са тужилом закључио и уговорио рок венчања, а издатци су уследили као потреба предњег споразума. Према томе, кад је суд нашао да је тужени једноставним отказом веридбе раскинуо овај споразум, правилно је поступио кад је туженика осудио и на накнаду штете проузроковане овим одустанком.

Што се тиче одмеравања своте у висини 50.000 дин. Касацони суд налази, да је привизни суд правилно применио одредбу § 369 Гр. п. п. по коме је суд овлашћен, да у оваквим случајевима, износ накнаде штете одмерава по своме слободном уверењу.

У погледу досуђене своте од 1000 дин. месечно позивном пресудом досуђено је оно, што је тужила у тужби тражила, те се суд није огрешно о § 501 Гр. п. п., а према § 369 Гр. п. п. има право да величину штете одмерава по својој слободној оцени, те се стога нападнута пресуда не оснива на чињеничној претпоставци — разлог из тач. 3 § 597 Гр. п. п.

Из образложења нападнуте пресуде се јасно види, да су разлагања туженог у вези раскида веридбе, одмеравања своте у име накнаде штете за морални уштрб, накнаде штете за изгубљену школску годину и учињених материјалних издатака узети у обзир приликом изрицања пресуде, и пресуда довољно образложена, те нема основа за примену § 597 т. 1 у вези § 571 т. 9 Гр. п. п.

Не стоји ни разлог непостојања активне легитимације тужитељице у погледу накнаде за учињене материјалне издатке, јер су сви ти издаци поклон учињен своје детету од стране родитеља, у циљу удаје — § 115 Г. 2. те је према томе тужитељица овлашћена на тражење поменуте накнаде штете.

Неумесан је и последњи приговор ревизије туженог, према коме приговору, родитељи тужиље нису могли бити преслушавани као сведоци и иштинање, у вези ове одлуке суда, повреде законског прописа § 597 т. 2 Гр. п. п., јер у смислу § 423 Гр. п. п. суд оцењује веродостојност исказа преслушаног сведока по слободном уверењу”.

Јован Д. Смљанић,
секретар Касац. суда у Београду.

Нема сукоба надлежности већ пропуштања на страни молећег суда кад се он за правну помоћ обраћа ненадлежном суду.

На основу доказног закључка донетог на усменој расправи по спору В. А. прџив Б. Р., Окружни суд за град Београд умолно је Окружни суд у Пожаревцу да саслуша сведока М. Д. о извесним околностима означеним у тужби, које је околности суд нашао релевантима за изнадажење материјалне истине у томе спору. Како је у замолници означено да се саслушање има извршити у присуству парничара, а адресе заступника њихових нису биле означене у замолници, то је замољени суд вратио замолницу и тражио да се она допуни у том смислу. Окружни суд за град Београд допунио је своју првобитну замолницу, означио тражене адресе и акт вратио замољеном суду уз напомену, као и први пут, да се саслушање означеног сведока **изврши хитно**.

За овим је Окружни суд у Пожаревцу опет вратио замолницу молећем суду и тражио извештај о томе да ли се спор у питању води по старом или по новом парничном поступку, напомињући да је за правну помоћ, ако се спор води по новом поступку, у смислу одељ. II § 35 Гр. п. п. надлежан Срески суд.

У своме одговору Окружни суд за град Београд навео је да се спор води по новом поступку, да је ствар молећег суда коме ће се суду обратити за помоћ у правним стварима и да не види разлоге са којих замољени суд ову помоћ у конкретном случају ускрађује. Поново моли суд да по његовом тражењу поступи и записник о саслушању сведока пошаље **што пре**.

Окружни суд у Пожаревцу вратио је поново списе молећем суду с извештајем да он не може поступити по тражењу молећег суда, јер по одељ. II § 35 Гр. п. п. за правну помоћ у овом случају надлежан је срески а не зборни суд, пошто сдужбени посао који треба да се изврши не спада у искључиву надлежност окружног суда. — § 35 одељ. III Гр. п. п. Према томе, вели се у спроводном писму, и навод да је ствар молећег суда коме ће се суду обратити за помоћ у правној ствари, не стоји.

За овим је Окружни суд за град Београд доставио све списе београдском Апелационом суду да у смислу §§ 38 и 42 Гр. п. п. донесе потребну одлуку. Апелациони суд је списе вратио Окружном суду за град Београд с препоруком да списе пошаље заједно са спроводним писмом у коме ће изложити предмет сукоба и своју замолницу.

Поступајући по овим примедбама, Окружни суд за град Београд изложио је у спроводном писму све што је овде напред наведено, па је списе опет доставио Апелационом суду на одлуку.

Апелациони суд је одлуком својом Р. бр. 3524/2/36 вратио списе првостепеном суду с напоменом да овде није у питању сукоб надлежности, већ

пропуштање од стране тога суда да се за правну помоћ обрати месном надлежном среском суду.

„Када се из списка види да је овај спор заснован 22 априла 1936, т. ј. у време важења новог Законика о судском поступку у грађанским парницама, онда је тај суд требао да се обрати за правну помоћ у питању среском суду у којег се подручју има извршити службени посао, а не окружном суду, који је у овом случају правну помоћ одбио — одељ. II у вези одељ. III § 35 Гр. п. п.” — гласи разлог Апелационог суда.

Рочиште на коме је донет доказни закључак о извођењу доказа путем саслушања сведока М. Д. у Пожаревцу одржано је 19 септембра; прва замолница Окружног суда за град Београд отпослата је 26 септембра; Окружни суд у Пожаревцу примио је замолницу 29 септембра о. г., а коначна одлука Апелационог суда о истакнутом питању „сукоба надлежности” донета је 10 децембра. Дакле: без стварне потребе, без разлога који би се ма и најмање могли оправдати ма и једним законским прописом, на штету странака изгубљена су три месеца! Шта значи у понеком спору саслушање каквог важног сведока, шта би значила за парничаре његова могућна смрт и шта уопште значи када се без икакве стварне потребе изгубе месеци, као што је овде случај, знају најбоље адвокати, којима се често, веома често, али без икаква оправдања разлога пребацује од стране њихових властодаваца да овај или онај спор не воде добро, да нису довољно заузимљиви, да ствар не „ургирају” довољно, и т. д.

У овом овде случају поставља се питање је ли сва ова шетња између Београда и Пожаревца била уопште потребна и допуштена код тако јасног § 35 Гр. п. п., на који је Окружни суд у Пожаревцу указао у своме акту од 10 октобра, икакве још на 2 месеца пре него што ће Апелациони суд дати своју мериторну реч по овоме назови сукобу? Или: Кад је већ Окружни суд у Пожаревцу потпуно правилно нашао да није надлежан за службену радњу у питању, зар није могао да снесе достави среском суду који се налази под истим кровом, као надлежном, и да о томе обавести молећи суд, — како то јасно и изречно стоји у одељ. IV § 35 Гр. п. п.?

Пропуштања у овоме случају „сукоба надлежности” имамо и на страни молећег и на страни замољеног суда, а тих пропуштања не би зацело било да је § 35 Гр. п. п. био применен у потпуности како треба, кад је већ питање узajамне помоћи домаћих судова регулисано исто онако јасно како је у § 36 Гр. п. п. регулисано и питање узajамне помоћи по молби иностраних судова.

Интереси парничара не смеју бити запостављени ни у једном тренутку спора. О њима судови морају водити рачуна уколико бар што својим на закону неоснованим радњама и одлукама неће без потребе чинити ништа што пресуђење спора одлаже месецима, због кога одлагања парничари као ланци у већини случајева тако олако сваљују кривицу на своје цупомоћнике, који и сами осећају и трпе од непримењивања или рђавог примењивања овог или оног законског прописа.

Леон Амар.

Саслушању странака суд може пристушити само ако је испишао остала понуђена доказна сретштва — § 467 од II гр.п.п. (Закључак Касационог суда у Београду, Рев. 852 од 10 септембра 1936).

У спору због дуга тужени је за доказ да је дуговану суму исплатио тужиоцу поднео за један део признанице, а за други део понудио је као доказе сведоке, од којих је један његов син, а други његова жена, пред којима је исплатио потпуно. Окружни суд у Неготину саслушао је тужиоца под заклетвом, па је на основу овог саслушања донео пресуду и тужиоца осудио за онај део дуга за који није поднео признанице. У образложењу суд поред осталог вели: „Навод туженика да је цео дуг исплатио, суд је одбацио као недоказан на основу § 896 — § 899 Грађ. зак., јер туженик за остатак није поднео признанице-ушутнице, као што је то учинио за стварно исплаћене суме, већ се позвао на сведоке, од којих је био један његов син, те је суд одбио саслушање ових сведока, а наредно саслушање странака, од којих тужиоца под заклетвом, пошто је суд његовом исказу поклонио веру, јер се слаже са осталим ислеђеним материјалом и резултатом расправе — §§ 467, 470, 471, 472, 474 и 476 Гр. п. п.”

Београдски Апелациони суд, који није уважио призив туженог, вели у својој пресуди Пл. 477/36 ово о предложеним сведоцима:

„И кад тужени тврди да је исплатио цео дуг, а за остатак дуга није поднео признанице-упутнице, као што је то учинио за стварно исплаћене суме, већ се позвао на сведоке да је пред њима исплатио тужиоцу, од којих је сведока један његов син, а други његова жена, онда је Окружни суд по нахођењу Апелационог суда правилно одбио понуђени доказ туженог — саслушање ових сведока, пошто постоје извесне околности: блиско сродство, те нарочите околности које утичу на пристрасност сведока и на веродостојност њихових исказа.“

Међутим, Касациони суд није се сложио са оваквим образложењем, већ је својим закључком Рев. 852/36 уважио ревизију туженога и укинуо пресуде првог и другог суда и ствар вратио на поновну расправу пред првим судом, наставши:

„да је основан ревизијски разлог из тач. 2 § 597 Гр. п. п. на који се ревизија позива, јер и позивни и првостепени поступак садрже недостатак у поступку који је спречио да се спорна ствар темељно испита и оцени. Наиме, погрешили су и првостепени и позивни суд што су одбили испитивање туженикових доказа, које је он предложио у своју одбрану, и наредили саслушање тужилачке стране под заклетвом. По § 467 од II Гр. п. п. овакво доказивање може се наредити само у случају кад суд није дошао до уверења о истинитости или неистинитости чињеница битних за одлучивање ни на основу доказних сретстава које су странке понудиле. Доказивање саслушавањем странака је субсидијарно доказно сретство, којим се суд служи само у недостатку других доказа или ако спроведени докази нису могли суду да пруже потребне податке о чињеницама одлучним за пресуђење спора. Као такво доказно сретство оно претпоставља испитивање и оцену свих понуђених доказа од стране парничара или оних које је суд по службеној дужности прибавио (§ 467 ин фине). Међутим, у конкретном случају и првостепени и позивни суд су одбили да испитају одбрану туженикову на основу исказа сведока чије је саслушање туженик предложио, већ су и без овог испитивања садржине исказа предложених сведока њихове евентуалне сведочење одбацили као неверодостојне, што се противи духу наређења § 368 Гр. п. п., у толико пре, што суд није њихове сведочење одбацио на основу § 371 Гр. п. п. кад једино суд у тамо предвиђеним случајевима може одбити извођење доказа пре него што је испитао њихову садржину.“

Према томе суд није могао наређивати извођење доказа саслушањем тужилачке стране, већ је имао претходно да изведе и доказе које је тужена страна предложила да би могао, тек ако му ови докази нису довољни, наредити да се изведе и доказ саслушањем странака — § 467 Гр. п. п.

Зато је Касациони суд на основу § 604 од II у вези § 597 тач. 2 Гр. п. п. због овог недостатка како у позивном, тако и у првостепеном поступку уважио ревизију и укинуо пресуде првог и другог суда и вратио ствар суду првога степена.“

Тужба за уништај јавне продаје, кад је поднета и прошиву надметаца, мора бити устројена саобразно новому грађанскому парн. поштуку. (Касациони суд у Београду, Рек. 171 од 14 марта 1936).

Тужилац Славко поднео је тужбу суду против извршног органа полицијске власти, као и противу надметаца за уништај јавне продаје његовог имања. У току спора тражио је да се у смислу § 174 Грађ. суд. пост. застане са извињањем спора док се не расправи кривично питање, читање о истинитости пописа процене имања за који тврди да је лажан. Окружни суд за град Београд решењем својим од 2 новембра 1935 г. одбио га је од тражења, налазећи да није доказао да се противу кога од парничара води кривично ислеђење. По жалби тужиоца Касациони суд примедбама својим Рек. 171 од 14 марта 1936 поништио је ово решење, са разлога:

„Кад је тужба противу јавне продаје поднета 30-XI-1934 год., дакле, у време кад је на подручју Београдског апелационог суда ступио на снагу нови Грађански парнични поступак а престао важити стари Грађ. суд. поступак и кад § 505 Грађ. суд. пост., у случају кад је тужба против јавне продаје поднета и против надметаца — какав је случај овде, јер су тужени били надметачи — упућује на поступак за редовне парнице, онда је суд погрешно отпочео рад по овоме предмету по прописима старог Грађ. суд. поступка, који је престао важити у погледу редовних спорова, већ је био дужан да спор пусти у ток по одредбама важећег поступка. — Стога ни ожалбено решење по закону не може опстати са формалне стране.“

Иван Д. Пешковић.

Седамдесетогодишњица професора Бечког Универзитета г. Dr. Hans Sperl-a.

Опшћост универзитетске наставе готово нужно условљава паралелан развој свих грана права на једном универзитету. Па ипак, стицајем разних околности, често се дешава да се на појединим универзитетима посебно истакне образац извесних правних материја, тако да се стварачица „школа“ која, у већој или мањој мери, за један дужи или краћи период времена, доминира том граном правне науке и то у читавом свету. У томе погледу бечки се универзитет посебно истакао са обрадом приватног процесног права, тако да се данас говори о „аустријској“ школи процесног права. Имајући у прошлости свога иницијатора у личности славног правника и социолога Anton Menger-a и своје главне претставнике у Schrutka Rechtenstamm-у Franz Klein-у, ова школа је и данас тако јако изражена у личностима и делима професора Sperl-a, Pollak-a, Bartsch-a, Petschek-a, као и Schima и Kollross-a. Она је тесно везана за живот и дела ових својих главних претставника, тако да седамдесетогодишњица живота проф. Hans Sperl-a (* 13 новембра 1859) значи и важан моменат у животу саме ове школе, моменат који треба подвући.

После завршених студија, проф. Sperl се већ рано заинтересовао за теоретску обраду права, тако да 1895 брани своју хабилитацију: „Sukzession in den Prozess“. Тесно везан са праксом, он наставља да теориски обрађује ову тако да следећих година излазе његова дела: „Vereinbarung der Zuständigkeit und Gerichtsstand der Erfüllungsorte“ и „Urteile in Versäumnisfällen“. 1900 године он постаје професор универзитета у Бечу, заузимајући дуго времена и место професора на Конзуларној академији. Будући три пута декан правног факултета и у току 1924—1925 и ректор Alma mater Rudolfina, он је 1933 године отишао у пензију.

За све ово време проф. Sperl је издао читав низ расправа и чланака из области процесног права. Остајући увек на основима који су постављени од Menger-a и Klein-a, проф. Sperl посебно обраћа пажњу упоредном изучавању права различитих народа, при чему долази нарочито до изражаја његово одлично познавање праксе. Отуда он оснива на бечком универ-

зитету Институт за примењено право (Institut für angewandtes Recht), будући тамо један од првих носилаца идеје о потреби универзалног изучавања права, којој идеји он даје посебно изражаја у своме ректорском говору: „Nationalismus, Internationalismus und Rechtsordnung“. Проширујући свој рад у томе праву, проф. Sperl се посвећује и питањима из упоредног и међународног процесног права, тако да се, у овој области, посебно истиче његов рад о: „Internationalen Zuständigkeitsordnung in bürgerlichen Rechtsachen“. Ценећи његов рад на овом пољу, Institut de droit international бира га за свога члана а Академија за међународно право му поверава (у току 1932 године) курс о признању и дејству страних пресуда.

Међутим, капитално дело пр. Sperl-a је његов уџбеник грађанског процесног права — Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege (који, до сада, обухвата само парнично право, но који треба да обухвати и ванпарнично, стечајно и извршно право). То је плод дугогодишњег научног рада, при коме је (за разлику од мало више теориског уџбеника проф. Pollak-a) нарочито дошао до изражаја његов велики смисао за праксу. Прегледно, потпуно и лако за употребу, ово дело претставља данас једну неопходну књигу при изучавању процесног права, и то у свима земљама, пошто су упоређења са институцијама других законодавстава чињена на много места. Оно свакако, по својој теориској обради, не може доћи у ред дела Rosenberg-a Goldschmidt-a или Pollak-a, али оно, с друге стране, показује друге позитивне квалитете које га чине и капиталним и нужним.

При упоредном изучавању права, ни југословенско право није остало страна проф. Sperl-у. Његов рад: „Das jugoslavische Zivilprozess und Exekutionsrecht“ који је недавно објављен у Споменици посвећеној Доленцу, Креку Кушеју и Шкерљу (Љубљана, 1936. стр. 443—565), претставља једну малу синтезу његових сопствених критичких закључака и предлога de lege ferenda. Тај свој рад на упоредном праву и науци уопште; као што видимо, проф. Sperl је наставио и после свога повлачења из активне службе. И то са истим жаром и дубоким познавањем ствари. Треба само чути његова овогодишња излагања о: „Grund-eigentum und Grungschuld in englischen

Recht*, па да се добије потпун утисак о научним квалитетима овога неуморног радника. А тај његов рад, који је инспирисан тако великом љубављу према човечанству, доноси сваком даном нових доприноса светској науци,

тако да и наше правништво, приликом овог јубилеума, поред захвалности, може пожелети проф. Hans-u Sperl-у: Ad multos annos.

Др. Борислав Т. Благојевић.

ПРИКАЗИ

Др. Божидар Марковић, професор на Београдском Универзитету: Уџбеник Судског кривичног поступка Краљевине Југославије. Београд 1937. г. стр. 615. Издање пишчево.

Прво издање Уџбеника судског кривичног поступка Краљевине Југославије од уваженог проф. Др. Б. Марковића изашао је 1930. године, а до појаве овог другог издања протекло је шест година, за које је време закон о судском кривичном поступку неколико пута мењан. Исто тако за то време створена је и јудикатура Касационих Судова по појединим питањима која су била спорна у пракси. Сем тога за ово време формирала се је и литература из области Кривичног судског поступка, која је третирала такође извесна спорна питања из домена кривичног поступка, те је ова на тај начин допринела разјашњењу спорних питања. Кад се све то има на уму, онда појава другог издања горње књиге г. проф. Марковића, а која је узела све горе наведено у обзир, и у систематском излагању поставила на своје место, има се поздравити, јер ће у будуће како нашим практичарима тако исто и нашим теоретичарима бити олакшан посао око примене и изучавања појединих института које предвиђа закон о кривичном судском поступку, а мишљења нашег уваженог професора г. Марковића изложена у књизи имају свој ауторитативан значај, с обзиром да је г. проф. Марковић један од главних редактора и твораца нашег кривичног судског поступка, те је логично што му он одлично познаје како сам текст тако исто и његов дух.

Дело обухвата цео кривични поступак, узима у обзир најновију нашу литературу, као и страну, односећу се на поједина питања из области кривичног поступка. Поред тога писац нам даје кратак преглед поступка по закону о штампи. У овом издању писац је изоставио поступак по закону о заштити Државе и јавног поретка у Држави, а који је поступак био изложен у првом издању од 1930 г. Пошто се овај поступак битно разликује од редовног, то према нашем мишљењу, не би било некорисно да је и овај поступак и у овом издању дела изложен, а ово у толико пре што је поменути закон и данас у важности и што и данас постоји Суд за заштиту Државе који по њему суди.

Систематика и у овом издању је иста као и у првом, а начин излагања је веома погодан тако да се само дело може веома лако читати и веома лако савладати огромна материја коју обухвата само дело. Основи кривичног поступка нису измењени и ако је сам текст закона о кривичном судском поступку неколико пута мењан.

Књига је подељена на три дела у којима се излажу питања која чине разне стадијуме поступка, а који су систематисани према материји. Тако део I. књиге има доста опширан Увод у коме се говори о поступку у опште, његовом појму, његовом односу према другим правним наукама као што су Кривично Право, Грађански судски поступак, Полицијско Право и т. д. (гл. I.). У глави II. Увода писац излаже на један концизан начин историју кривичног поступка, почевши од римског кривичног поступка па преко канонског и средњовековног долази до кривичног поступка у Енглеској, Француској и Немачкој, од којих римски и ова три последња су поставила основ садашњем модерном оптужном кривичном поступку. Писац се нарочито задржава на историји кривичног поступка у Аустрији, а то са разлога што је према овом поступку рађен и наш закон о кривичном судском поступку. Поред тога писац се доста опширно задржава на историји кривичног поступка у старој Српској Држави, а затим прелази на поступак који је важио у обновљеној српској Држави, и када о овима говори нарочито пажњу обраћа на доказни систем

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BG

који је био врло интересантан нарочито с обзиром на поједина доказна средства. Писац се занима и питањем пороте у старом српском праву, која је до скоро постојала и у нашем позитивном законодавству, али је законом о кривичном судском поступку који сада важи у нашој држави укинута.

Други део књиге, обухвата материју која говори о субјектима и објектима у кривичном поступку, која материја спада у готово најважнији део поступка. Писац у овом делу детаљно говори о кривичним судовима, њиховом уређењу, како спољашњем тако исто и о унутрашњем уређењу где спада надлежност судова и правна помоћ. Он обраћа нарочиту пажњу питању странака у кривичном поступку упоређујући положај ових у реформираном поступку са положајем који су ове имале у старом инквизиторском поступку, одбацујући идеју старог поступка, а заступајући прогресивне идеје у поступку засноване на начелима либерализма. Положај окривљеника у реформираном поступку нарочито је повољан, јер му је загарантована одбрана а и лична слобода, што није био случај у старом инквизиторском поступку.

Трећи део књиге, коју приказујемо, говори о кривичном поступању где писац излаже основна начела кривичног поступка. Овде се писац нарочито задржава на питањима двају система која су у примени у кривичном поступку, а то су систем: акузаторски и систем инквизиторски. Стари поступци почивали су на инквизиторском, а реформирани поступци на акузаторском систему. Писац критикује поступке засноване на инквизиторском начелу (систему) јер ови поступци не одговарају савременом схватању Државе и положају грађана у њој. По инквизиторском поступку окривљеник нема готово никаква права он се третира тако рећи као ствар. Тужилац је у исто време и судија, он тони а он и тужи. Одбрана је веома ограничена. Насупрот у кривичном поступку заснованом на акузаторском начелу, које је начело спроведено у нашем закону о кривичном поступку, функције гоњења, оптужења и пресуђења су одвојене, за сваку функцију постоји засебан орган. Одбрана је загарантована у свима стадијумима поступка и лична права окривљеника. Писац се залаже за акузаторски поступак а при доношењу нашег закона о кривичном поступку настојао је да се ово начело спроведе, што је и учињено, истина у стадијуму извјаја остало је до некле у примени инквизиторско начело, али се то правда природом самог овог стадијума. Сви модерни кривични поступци засновани на акузаторском начелу, јер се оно слаже са либерализмом и правним положајем грађанина у савременом друштву, које тежи ка идејама потпуне демократизације друштва и државних установа.

Писац у четвртном одељку књиге говори о веома важној материји поступка, а то је материја о доказима у поступку, која је материја може се са правом рећи најважнија, јер се путем доказа може да оствари казни захтев државе, разуме се ако је доказни систем добро организован и ако је суду дозвољено да правилно оцени поједина доказна средства. Писац даје појам доказа, а затим говори доста опширно о теорији законских доказа и теорији слободног судијског уверења. Писац критикује теорију законских принудних доказа, јер она не одговара савременом положају судије, а нарочито ова теорија не одговара савременом схватању државе и грађанских права у држави савремене Европе. Сва доказна средства: увиђај, вештачко мишљење, сведоштво сведока, признање, исправе и индиције имају сасвим друго значење при постојању могућности да их судија цени по своје слободном уверењу, а сасвим други значај када је он везан за извесна законска правила, мимо којих не може да се креће. Писац истиче велику важност начела слободног судијског уверења и вели да је оно услед своје природе усвојено у свима савременим кривичним поступцима, а што је случај и са нашим кривичним поступком.

Писац говори у другом одељку четвртог дела о поступку по правним лековима и детаљно говори о појединим правним лековима. Он наглашава да је основни принцип код примене правних лекова принцип двеју инстанци т. ј. да кривични предмет поводом изјављеног правног лека може да иде само пред две инстанце: пред Апелациони или Касациони суд, а никако и пред један и пред други суд. Писац дели правне лекове на редовне и нередовне. У редовне убраја: призив, који је потпун и непотпун (потпун када се њиме добија пресуда како у погледу казне тако исто и у погледу кривице и он се изјављује против пресуде судије појединца окружног суда; а непотпун када се изјављује против пресуде кривичног већа, а њиме се добија пресуда само у погледу казне и трошкова), ревизија и жалба. Нередовни правни лекови, према писцу, су: захтев за заштиту закона и понављање поступка и изванредна ревизија. Писац наводи разлоге за установу нередовног правног лека: захтева за заштиту

закона, али нама изгледа да ова установа не може бити у складу са стабилношћу правосуђа, у толико пре што се овим правним леком само тежи да Касациони суд констатује повреду закона од стране суда, али да та констатација нема никаквог правног дејства на већ донету судску одлуку. (види чланак: Институција „захтев за заштиту закона“. — Полиција Бр. 17. — 18. — 1932. год.). Писац најзад говори о установама сличним правним лековима, где убраја: ванредно ублажење казне, помиловање и накнаду штете неправедно осуђеним лицима. Ове установе вели писац нису правни лекови у правном смислу, али оне ипак могу да учину на смањење казне или њено укинуће.

Писац посвећује нарочиту главу поступку против млађих малолетника, а то чини са тога разлога што се овај поступак разликује од поступка који се примењује против осталих окривљеника. За млађе малолетнике постоје нарочити судови и пред њима је поступак више сумарне природе. Ово је новина у поступку, а то је резултат развоја науке кривичног права и поступка у погледу малолетног криминалитета. Најзад у одељку трећем поменутог дела писац говори о извршењу кривичних санкција: казне и мере безбедности, казеном регистру и поступку за повраћај изгубљених права и поништају пресуде. (ве установе спадају у кривични поступак у ширем смислу. Писац нам у кратким потезима излаже, у Додатку, поступак по закону о штампи, а ово излагање је добро дошло са тога разлога што се овај поступак разликује донекле од редовног поступка, а и са тога разлога што је закон о штампи ранијег датума од кривичног судског поступка те су ова два закона често пута долазила у колизију. То је случај био нарочито са питањем примене приговора против оптужнице, затим са питањем примене условне осуде по закону о штампи, које је питање дефинитивно расправљено од стране Касационих судова у корист примене ове установе и за кривична дела извршена по закону о штампи (види наш чланак: Има места примени условне осуде и на кривична дела инкриминисана по закону о штампи. „Правда“ — дневни лист бр. 113. од 1932. г.).

Приказано дело има на крају исцрпан регистар те је лако у њему се снаћи. У опште узевши друго издање Урбеника судског кривичног поступка од г. проф. Марковића заслужује сваку пажњу како од стране практичара, тако и од стране теоретичара, и поред тога што је ово дело од писца названо само „Урбеником“, јер је њиме обухваћена и систематисана веома важна материја Кривичног поступка, а сем тога име самог писца је гаранција за солидност рада, те се не може замислити да без њега може бити сваки онај који се бави питањима из домена кривичног судског поступка.

Др. Бор. Д. Петровић.

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Б р а н и ч не доносили садржаје свих правних часописа код нас.

Архив за правне и друштвене науке, орган Београдског правног факултета. Уредник: *Др. Михаило Илић.*

Садржај Бр. 6. Књ. XXXIII, за децембар 1936. год.:

Чланци: Др. Драгољуб Аранђеловић: Појам уговора о поглуги; Др. Данило Ј. Данић: Право у Немачком Трећем Рајху; Др. Јован Ђорђевић: Општи погледи на појам државе и појам друштва; Др. Јурај Кулаш: Ново кривично право у Немачкој (Крај); Миодраг Д. Туцаковић: Школе о интерпретацији Права. — Хронике: Међународно-правна од Др. Илије Пржића; Административна од Војислава Ђендића; Судска од Тихомира М. Ивановића, Јована Д. Смљанића, Владимира Тимошкина, Леона А. Амара и Живојина С. Којића. — И т. д.

Југословенски економист. Уредник *Др. Душан Пакшић.*

Садржај Бр. 9. Год. I. за децембар 1936. год.:

Др. Милош В. Вучковић: Путеви ка новој стабилизацији светских монета; Др. Рикард Фукс: Још о компензационој девизи; Др. Душан М. Пантић: Две нове принудне мере у грађевинској политици престонице. — Привредни и друштвени живот. — Преглед штампе. — И т. д.

Мјесечник, гласило Правничког друштва у Загребу. Уредници *Др. Едо Ловрић* и *Др. Иво Полишео*.

Садржај Бр. 12. Год. LXII. за децембар 1936. год.:

Др. Спехар Милан: О сувласништву брода; Др. Доленц Метод: Питање аналогije у кривичном праву пред Сталним судом за међународно право у Хагу; Др. Стевић Х. Љубомир: Прогон деликата по приједлогу оштећеникову; Др. Црнчић Рудолф: Надлежност судова у споровима између послодаваца и намјештеника с обзиром на уредбу о изабраним одборима; Др. Матошић Стјепан: Да ли се пропис § 74. к.з. имаде примјењивати и код избора казне затвора и новчане казне; Петај Петар: И незаконито дијете има право на накнаду штете од убице свога незаконитог оца (§ 1397 о.г.з.), али мора доказати, да је услијед смрти својега незаконитог оца доиста претрпало штету (§ 1925 о.г.з.); Др. Верк Хуго: Свечана годишња скупштина Академије за њемачко право у Минхену; Др. Ловрић Едо: † Др. Драгутин Тончић (Његов живот и рад), — И т. д.

Одвјетник, орган Адвокатске коморе у Загребу. Уредник *Др. Иво Полишео*.

Садржај бр. 10. Год. X. за децембар 1936. год.:

Након првог деценија; Конгрес Међународне Уније адвоката од 3.—6. у Виену; Основна начела модерног грађанског поступника; Има ли мјеста одмјерају трошка кад постоји погодба о награди?; Састављање записника; Не дирати у бранитеља!. — И т. д.

Правосуђе, часопис за судску праксу. Уредник *Стојан Јавановић*. Власници и оснивачи: *Др. Фердо Чулиновић*, *Др. Иво Машијевић* и *Стојан Јовановић*.

Садржај бр. 10.—12. Год. V. за октобар—децембар 1935. год.:

Лаза Марковић: Предоснова Грађанског законика за Краљевину Југославију; Др. Видан О. Благојевић: Суђење у једној инстанцији по Грађанском парничном поступку; Др. Стојан Јеремић: Текст и сиромашко право у извршном поступку; Иван Станош: Јавно бележништво у пракси; Јефто М. Поповић: Примена Тбр. 4 у вези са Тбр. 6 Зак. о суд. таксама; Никола Стјепановић: Главна контрола и обнова административног спора; Сергије Трегубов: Вештачење докумената; Др. Јурај Кулаш: Повреде дужности издржавања као кривично дело; Бор. А. Милојковић: Може ли судска власт да тумачи смисао административних аката и да им цени законитост? — Сулске одлуке. — И т. д.

Полиција, часопис за управно-полицијску и судску праксу. Власник и уредник: *Васа Лазаревић*.

Садржај Бр. 23.—24. Год. XXIII. за децембар 1936. год.:

Садржај „Полиције“ за целу 1936. год.: Нашим читаоцима од Уредништва; Беспоследица интелектуалаца у Француској и код нас (свршетак) од Др. Драг. Аранђеливића; Око олужимања дозвола за обављање радње полицијског наредбом од Др. Фрање Горшића; Прогон злочинаца микроскопом и реagens стаклом од Др. Едгара Хувера; Образовање и продужење постојеће задруге између малолетника по сили грађанског законика од Др. Видана О. Благојевића; О делима покушаја убиства и казнимости истих од В. Вуковића; Идеје водиле новог немачког Казненог закона; Човек геније — или утицај генерације на генијалност и стварање злочинаца и лудака (свршетак) од Владете Милићевића; Улога судије у кривичном праву (свршетак) од Др. Јураја Кулаша; Коминтерна и њено револуционарно светско деловање од Буре Н. Сарапе; Индивидуални узроци криминалитета од Др. Бор. Д. Петровића; Моторизована помоћна саобраћајна полиција и жандармерија; Да ли је спорно: да се коначни закључак у парници због смећања поседа може донети због изостанка по § 492 у в. §§ 538 и 527 Гр. п. п.? од Сек. Н. Кецојевића; Делатност „Полиције“ на решавању социјалног проблема о уличној деци од Л.; Грађански закон и судије од М. Ретенора; Премиски посао као испу по административно-правним прописима Зак. о сузб. нелојалне утакмице и надлежност првостепене власти опште управе (свршетак) од Љуб. Мирковића; Фанатизам узрок криминалитета (свршетак) од Звонка И. Радића; О служби полицијских комесара (свршетак) од Милорада М. Лазаревића. — И т. д.

WWW.UNI ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА

Објављеног у Службеним новинама од 1. до 20. јануара 1937. год.:
Бр. 7. — I, од 12. јануара 1937. год.:

1) Одлука Министарског савета о привременом увођењу у живот Споразума о разменама и плаћањима између Југославије и Француске, Споразума између Владе Краљевине Југославије и Владе Француске Републике о преференцијалном поступању са југословенским кукурузом и Допуне уз Конвенцију о трговини и пловидби између Југославије и Француске. — 2) Преглед државних расхода и прихода за месец новембар и за период април-новембар 1936. по буџету за 1936./37. год. — 3) Наредба о одређивању реона за два јавна бележничка места у седишту Среског суда у Вировитици. — 4) Срез сремско-карловачки припада техничком одељку у Новом Саду. — 5) Снижење тарифе за књиге, брошуре и музикалије у иностранству. — 6) Исправке у Правилнику о поступку пред изабраним судом југословенско-мађарским.

Бр. 11. — II, од 16. јануара 1937. год.:

7) Уредба Медицинских факултета универзитета у Београду, Загребу и Љубљани.

Бр. 13. — III, од 20. јануара 1937. год.:

8) Правилник о изборима код братинских благајна. — 9) Аутентично тумачење појединих одредаба Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова. — 10) Списак енглеских установа које су овлашћене за издавање уверења о пореклу робе.

НОВЕ КЊИГЕ

Др. Божидар Марковић: Уџбеник Судског кривичног поступка Краљевине Југославије. Друго поправљено и допуњено издање. Београд, 1937. стр. 615. Издање пишчево.

Др. Стојан Гавриловић: Међународно право професора *Л. Опенхајма*. Свеска II: спорови, разоружање, безбедност, рат и неутралност. Део I, решавање међународних спорова (§§ 1. до 83.). Преведено и допуњено према четвртом издању професора *Арнолда Макнера*. Београд, 1935. стр. 138. Издање Издавачког и књијарског предузећа Геца Кон А. Д.

Др. Михаило Вучковић: Еволуција и критика неутралног задругарства. Београд, 1936. Стр. 160. Издање пишчево. (Латиницом).

Богдан Крекић: Раднички штрајкови 1936. Објашњење правих узрока њихових појава у 1936. години: 1. Дизање животног стандарда радника; 2. Склапање колективних уговора. Издање Централног секретаријата радничких комора у Београду. Београд, 1936. Стр. 72. (Латиницом).

Др. Јован Борђевић: Савремена француска демократија — социолошко правна расправа. — Прештампано из Архива за правне и друштвене науке. Књ. XXXIII, бр. 1.—2. и 3. Београд, 1936. Стр. 36.

Устав Пољске Републике од 23. априла 1935. год. Предговор написао *Станислав Цар Маршал Сејма Пољске Републике*. Превоо *Др. Јержи Погонио* адвокат у Варшави. Прегледао *Др. Илија Пржић* доцент Београдског универзитета. Издање спремио *Др. Станислав Боровски*. Варшава, 1936. стр. 39. (Латиницом).

ПОДНОШЕЊЕ ПОРЕСКИХ ПРИЈАВА НА ТЕЧЕВИНУ.

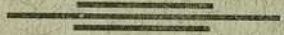
Рок за подношење пријава на течевину тече од 1 до 31 јануара 1937. на чист приход постигнут у пословној години, која претходи пореској 1937. години.

Пореску основицу сачињава укупни бруто приход умањен издацима потребним за обављање адвокатуре (чл. 54 Зак. о непоср. пор.)

Издаци који нису у вези са вршењем адвокатуре не могу се одбијати од бруто прихода (чл. 55 Зак. о непоср. пор.)

Ко не поднесе пријаву у року од 1 до 31 јануара 1937. год. платиће на име казне 3% разрешаног основног пореза и посебног пореског додатка, а 10% ако пријаву не поднесе ни на индивидуални писмени позив у року од 8 дана.

Образац пореске управе може се доћиши код пореских управа или код општине уз цену од 1 динара по комаду.

**Умољавају се адвокати, да
Комори достављају сваки
случај неправилне примене
адвокатске тарифе.**